

Asuinalueiden inventointi ja arvottaminen (1960-1980 -luvut)

Saukonmäki, Kaarilan aukio, Haukiluoma ja Linnainmaa

Tampereen kaupunki

Kaupunkiympäristön kehittäminen / Maankäytön suunnittelu

Frenckellinaukio 2 B

PL 487

33101 Tampere

www.tampere.fi/kaavatjakiinteistot/kaavoitus/

TIIVISTELMÄ

Selvityksessä on inventoitu Saukonmäen, Kaarilan aukion, Haukiluoman ja Linnainmaan asuinalueet ja arvotettu ne kaupunkikuvan ja rakennuskulttuurin näkökulmasta. Selvitys on laadittu syyskuun 2010 ja joulukuun 2010 välisenä aikana. Raportti liittyy Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella – työhön, jonka tarkoituksena on etsiä asuntorakentamiseen soveltuvia alueita olevaa kaupunkirakennetta täydentäen ja jatkaen. Nyt laadittu raportti on jatkoa alkuvuodesta 2010 valmistuneelle työlle, jossa inventoitiin ja arvioitiin kuusi 1960- ja 1970-lukujen asuinaluetta kaupunkikuvan ja rakennuskulttuurin näkökulmasta. Vertailukelpoisuuden vuoksi tässä työssä on käytetty edellisen vaiheen raporttia runkona raportin rakenteen ja arviointikriteeristön osalta. Kohdealueista 1960-luvun alueita olivat Saukonmäki ja Kaarilan aukio sekä 1980-luvun alueita Haukiluoma ja Linnainmaa.

Pohja-aineistona työssä on käytetty Tampereen kaupungilla laadittuja kortteli-kortteja, joihin on koottu tiedot asemakaavoituksen vaiheista eli alkuperäisestä asemakaavasta ja siihen tehdyistä muutoksista sekä rakennuskannasta kortteleittain.

1960- ja 1970 – lukujen toimintaympäristöä, suunnittelun ihanteita ja rakentamisen realiteetteja kansallisesti ja Tampereen oloissa on tarkasteltu edellisen vaiheen raportissa. Tässä työssä on taustoitukseen osalta näin ollen keskitytty kuvaamaan vastaavasti 1980-luvun viitekehystä. 1970-luvun puolivälissä postmodernin suunnituksen aiheuttama murros modernistisessa suomalaisessa arkkitehtuurissa oli jo havaittavissa. Käytännössä monet alueet kuitenkin kaavoitettiin ja toteutettiin vanhojen oppien mukaan rakennusprosessia optimoiden.

Saukonmäki on työn tarkastelualueista veistoksellisin kokonaisuus. Alueen yleisuunnitelman on laatinut professori Olli Kivinen, joten yhtymäkohdat Helsingin Pihlajamäkeen ovat ilmeiset. Kokonaisuus koostuu korkeimmalla paikalla sijaitsevista pistetalosta, rinnettä myötäilevistä lamelleista ja linjakkaasta liikerakennuksesta. Tarkastelualueeseen kuuluu myös viereinen viehättävä Saukonpuisto ja ala-asteen koulu vuodelta 1960.

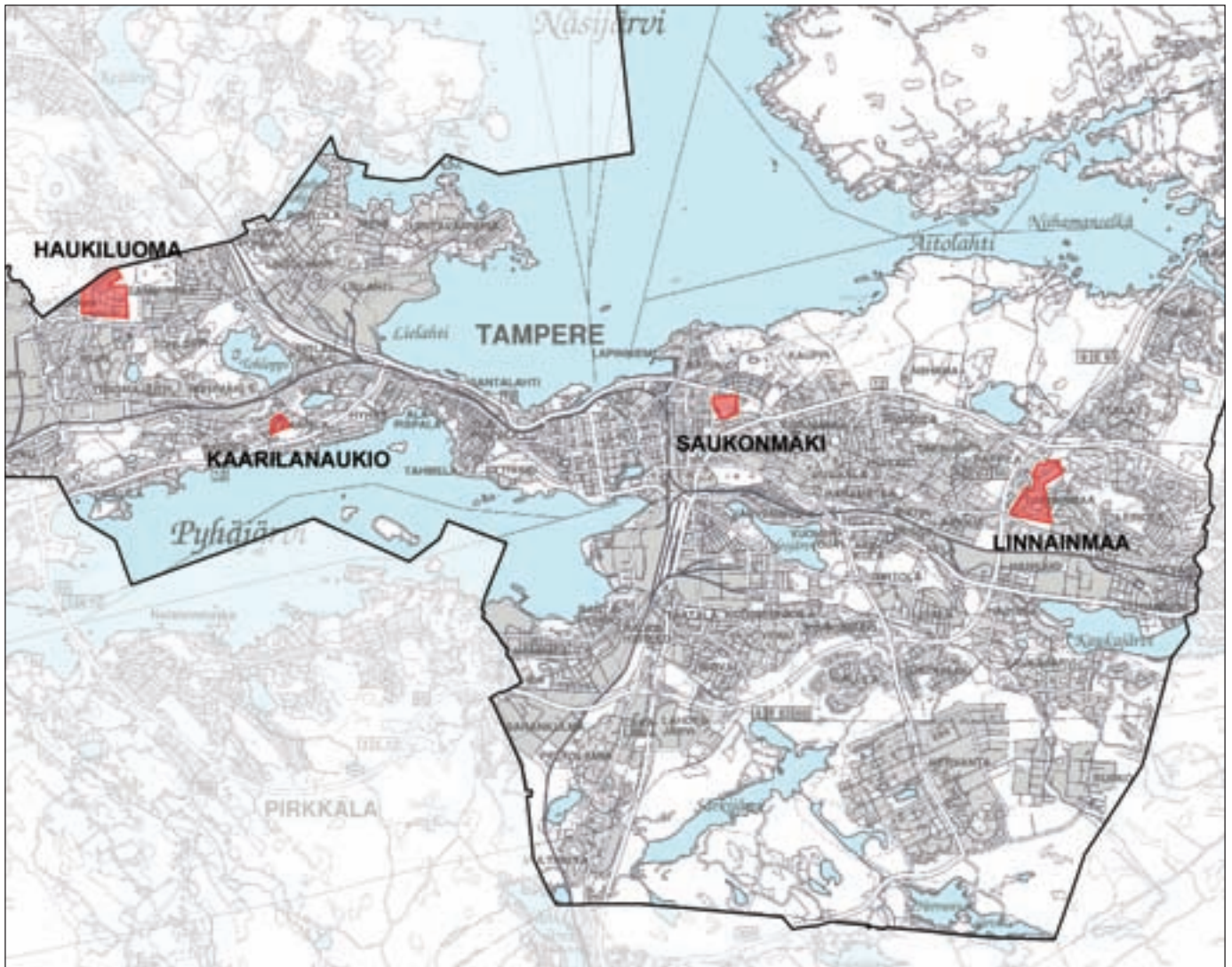
Kaarilan aukio on osa paremmin tunnettua Puisto-Kaarilaa lähellä historiallisia Kaarilan ja Raholan kartanoita. Arkkitehtoniselta ilmeeltään yksinkertaiset mutta laadukkaat 1960-luvun lamellitalot sekä uudemmat rivitalot muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden pihan ja siihen liittyvän Omenapuiston kanssa.

Haukiluoma kaavoitettiin vuonna 1976 ja ensimmäiset korttelit toteutettiin vuonna 1979. Aluerakentamisen katsotaan valmistuneen vuonna 1986. Suhteellisen nopeasta rakentumisesta huolimatta alueen rakennuskanta on sekalaista niin rakennustyypeiltään, arkkitehtoniselta ilmeeltään kuin laatutasoltaankin. 1980-luvun alueelle tyypillisesti Haukiluoma on sangen pientalovaltainen. Alueen ytimessä on päiväkodin, lähikaupan ja lamellikerrostalojen kortteleita, joiden lähiympäristössä olisi laadullista kehitettävää ja todennäköisesti myös täydennysrakentamispotentiaalia.

Linnainmaa on ilmeeltään harvinaisen yhtenäinen, sillä toteutussuunnittelu keskittyi yhdelle arkkitehtitoimistolle lähes kokonaan 1980-luvun vaihteessa. Pientalojen suuri osuus, punatiiliverhous rakennuksissa sekä panostaminen monilajiseen lähiviherympäristöön ovat 1980-luvun alueen tyyppiominaisuuksia. Itse kaavaratkaisu vuodelta 1976 on sen sijaan vanhahtava, sillä avoin korttelirakenne ja väljät katutilat ilmentävät ennemminkin edeltäviä suunnitteluihanteita.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
Sisällysluettelo	5
1. JOHDANTO	7
2. MODERNIN KAUPUNKISUUNNITTELUN TAUSTAA	8
3. 1980-LUVUN ASUNTOALUEIDEN KEHITYSTAUSTAA	9
3.1 Lähiökritiikki ja ympäristöherätys kaupunkisuunnittelun muutosvoimana	9
3.2 Postmodernismi arkkitehtuurissa - yksipuolisuudesta monipuolisuuteen	10
3.3 Standardimaisista ratkaisuista maiseman ja lähiympäristön huomioimiseen	12
3.4 Viihtyisyyttä lähiympäristöön tutkimuksella ja ohjeistuksella	13
3.5 Tuotantotavan kritiikki – määrästä laatuun	14
3.6 Rakentamisen teknologinen kehitys 70-luvulta 80-luvulle	14
3.7 Aikakauden avainkohteita	16
4. TAMPEREEN KAUPUNKIRAKENTEEN KEHITYMINEN 1960-LUVULTA 1980-LUVULLE	20
4.1 Voimakkaan kasvun ja lähiörakentamisen aika 1960-70-luvuilla	20
4.2 1970-1980-luvun kaavoituksen muutos ja pehmeämmät arvot	21
4.3 Kaupunkikuva monipuolistuu 1980-luvulla	22
5. ARVOTTAMISEN PERIAATTEET	26
6. KOHDEALUEIDEN KUVAUS JA ARVOTTAMINEN	28
6.1 Saukonmäki	28
Alueen historia ja rakentuminen	28
Maisemarakenne	32
Aluerakenne	32
Rakennukset ja korttelit	34
Viheralueet	36
Asemakaavan toteutuneisuus	36
Alueen arvot	37
6.2 Kaarilan aukio	39
Alueen historia ja rakentuminen	40
Maisemarakenne	42
Aluerakenne	43
Rakennukset ja korttelit	45
Viheralueet	47
Asemakaavan toteutuneisuus	47
Alueen arvot	48
6.3 Haukuluoma	50
Alueen historia ja rakentuminen	50
Maisemarakenne	53
Aluerakenne	53
Rakennukset ja korttelit	55
Viheralueet	57
Asemakaavan toteutuneisuus	58
Alueen arvot	59
6.4 Linnainmaa	61
Alueen historia ja rakentuminen	61
Maisemarakenne	64
Aluerakenne	64
Rakennukset ja korttelit	66
Viheralueet	67
Asemakaavan toteutuneisuus	68
Alueen arvot	69
Johtopäätökset	71
Kohteiden arvot / Yhteenvedo	72
Lähteet	74

Kohdealueiden sijainti ja rajaukset

1. JOHDANTO

Tampereen kaupungin Kaupunkiympäristön kehittäminen käynnisti vuoden 2010 kesällä laajalla pohjatyöllä tämän Tampereen keskustan ulkopuolelle sijoittuvien 1960- ja 1980-luvuilla rakennettujen asuinalueiden inventointiin ja arvottamiseen tähtäävän selvityksen. Raportissa asuin-alueita on tutkittu kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta. Ko. ajanjakson asuinalueiden historiallisia, maisemallisia, arkkitehtonisia ja kaupunkikuvallisia arvoja on selvitetty tulevien maankäytön suunnitelmien pohjaksi. Selvitys koskee 1960-luvulla rakennettuja alueita Saukonmäessä ja Kaarilan aukion alueella sekä 1980-luvulla rakennettuja alueita Haukuluomassa ja Linnainmaalla.

Tampereen kaupunki on vuosina 2009–2010 tilannut yhteensä kolme eri inventointi- ja arvotustyötä, jotka kattavat yhdessä 16 asuinalueita eri puolilta Tamperetta 1940-luvulta 1980-luvulle. Tämä selvitys on jatkoa alkuvuonna 2010 valmistuneelle ”Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 1970-luvun asuinalueiden inventointi ja arvottaminen” –raportille, jossa tutkittiin ns. lähiökauden kerrostalovaltaisista alueista. Samanaikaisesti tämän raportin kanssa on laadittu 1940–1960-lukujen kerrostalovaltaisista asuin-alueista koskeva selvitys.

Monet sodan jälkeen rakennetut asuinalueet ovat nousseet vaalittavan rakennusperinnön piiriin. Peruskorjaus-tarve on ollut alueilla ajankohtainen jo pitkään. Viime vuosina keskusteluun ovat tulleet mukaan vaatimukset maankäytön tiivistämisestä ja jopa rakennusten purkamisesta. Ilman riittävää analyysiä alueiden suunnittelun tavoitteista, rakennuskannasta ja miljööstä on vaarana, että merkittäviäkin rakennuksia puretaan tai maankäyttöä tehostetaan niin, että alueiden ominaispiirteet hämärtyvät ja ajankuva katoaa. Sodanjälkeisen rakennuskannan arvojen selvittäminen on ollut kiireellinen tehtävä, jotta näiden asuinalueiden rakennusperintöä osataan vaalia ja mahdollinen täydennysrakentaminen suunnitella niihin sopivalla tavalla.

Tarkoitus

Rakennustaiteellisten, kulttuurihistoriallisten ja kaupunkikuvallisten ominaispiirteiden systemaattisesta kartoituksesta käytetään nimeä inventointi. Siihen liittyvää ominaispiirteiden merkittävyyden ja siten säilyttämistarpeen arviointia kutsutaan arvottamiseksi. (Neuvonen 2009, s. 10) Tämän selvityksen tehtävänä, yhdessä selvityskokonaisuuden kahden muun raportin kanssa, on ollut muodostaa kokonaiskäsitys eräiden sotienjälkeisten, kokonaisuuksiin tähänneiden asuntoalueiden rakentamisperinteestä, ideoista ja toteutusratkaisuksista, jotta alueilla olevat arvot tulisivat esiin ja huomioon otetuksi maankäytön suunnittelussa sekä muissa alueilla tapahtuvissa hankkeissa.

Aluerajaukset ovat inventointirajauksia, eivät arvottoman ja arvokkaan rajauksia. Oleellista on huomioida alueilla olevat muutkin tekijät. Suunnitelmia laadittaessa tulee tarkastella tarkemmin alueiden liittymistä lähiympäristöön sekä ns. valkoisille alueille jäävien kohteiden niitäkin ominaisuuksia, joita ei ole tässä raportissa tarkemmin tutkittu.

Lähtökohdat

Tämä raportti liittyy Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella –työhön, jonka tarkoituksena on etsiä asuntorakentamiseen soveltuvia alueita olevaa kaupunkirakennetta täydentäen ja jatkaen. Työ sisältyy kaupunginhallituksen suunnittelujaoston vuonna 2008 hyväksymään yleiskaavoitusohjelmaan ja sen vireille tulosta on ilmoitettu vuoden 2009 kaavoitusohjelmassa.

Inventoinnin pohjaksi jokaisesta alueesta on laadittu Korttelikortit –raportti, joihin on koottu tiedot asemakaavoituksen vaiheista eli alkuperäisestä asemakaavasta ja siihen tehdyistä muutoksista sekä rakennuskannasta kortteleittain. Raportteihin on valokuvattu kaikki alueiden rakennukset. Inventointityön aikana Tampereen kaupungin Internet-sivuilla on ollut mahdollista antaa palautetta inventointityötä tekeville ja vastata alueita koskeviin kysymyksiin.

Aiemmat inventoinnit

Tampereen 1960- ja 1970-lukujen rakentamista on käsitelty alkuvuodesta 2010 ilmestyneessä selvityksessä. Raportin runko ja arvottamisen kriteerit ovat olleet lähtökohtina tässä työssä, jotta tulokset ovat keskenään verrannollisia. Vaikka modernin arkkitehtuurin arvottaminen ei ole itsestäänselvyys, on 1960- ja 1970-lukuja käsitelty alan tutkimuksessa ja kirjallisuudessa suhteellisen paljon. 1980-luku on sen sijaan vasta nyt tullut mukaan inventointi- ja arvotuskeskusteluun, mikä näkyy tausta-aineiston vähäisyytenä edeltäviin vuosikymmeniin verrattuna.

Organisaatio ja aikataulu

Tampereen Kaupunkiympäristön kehittäminen on työn tilaaja. Ohjausryhmään ovat kuuluneet arkkitehti Karoliina Laakkonen-Pöntys (pj.) ja projektiarkkitehti Pia Hastio yleiskaavoituksesta, projektiarkkitehti Jouko Seppänen asemakaavoituksesta sekä rakennustutkija Hannele Kuitunen ja tutkija Miinu Mäkelä Pirkanmaan maakuntamuseosta. Lisäksi tutkija Lauri Putkonen (Tmi Lauri Putkonen) on osallistunut ohjaukseen tilaajan erityisasiantuntijana.

Selvityksen on laatinut WSP Finland Oy projektipäällikkönä arkkitehti Jenni Lautso. Työryhmään kuuluivat maisema-arkkitehti Tommi Kärki, maisema-arkkitehti yo. Hanna Hannula sekä arkkitehti Terhi Tikkanen-Lindström. Arkkitehti yo. Mikko Peltonen on vastannut raportin taitosta. Inventoinnit käynnistettiin syyskuussa 2010. Raportti valmistui joulukuussa 2010.

Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 1970-luvun asuin-alueiden inventointi ja arvottaminen –raportti on toiminut tämän raportin runkona.

2. Modernin kaupunkisuunnittelun taustaa

Suunnitteluideologiat ovat osa yhteiskunnallista kehitystä ja ne voidaan nähdä myös yhteiskunnan ihanteiden kuvastajina. Valmiit alueet kertovat syntyänsä ihanteista ja suunnitteluajattelun painotuksista. Uudesta suunnitteluideologiasta tulee ajan ja ensimmäisten toteutuneiden kohteiden jälkeen valtavirtaa. Tätä prosessia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että aika kaavoitushankkeen käynnistämistä alueen rakentamiseen on pitkä. Siksi tietyn aikakauden kaavalliset tavoitteet ja niiden myötä toteutettavat ideologiat konkretisoituvat viiveellä.

Seuraavassa on esitetty otteita suunnitteluideo- logioista, jotka kuvastavat modernin kaupunki- suunnittelun kehitystä Suomessa. Taustoittavana kuvauksena on käytetty Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 1970-luvun asuinalueiden inventointi ja arvottaminen- julkaisun (2010) tekstiä.

Puutarhakaupunki

1800-luvun voimakkaan ja hallitsemattoman kaupunkistumisen ja teollistumisen slummiutumisen, kurjistumisen ja terveysongelmiin kehitettiin filantrooppisista lähtökohdista terveellistä, toiminnallisesti jäsentynyttä kaupungin teollisuusaasteiden ulkopuolelle sijoitettavaa puutarhakaupunkiajatus. Tampereella työväen asuntoalueiksi suunniteltiin 1910-luvulla osittain myös itävaltalaisen Camillo Sitten kaupunkikritiikin innoittamia kaupunkinosia kuten Lappi ja Viinikan alkuosa.

Asumiskone ja toimintojen eriyttäminen

Keskustan ulkopuolisten asuntoalueiden ideologiasta pohjaa loi kansainvälinen modernin arkkitehtuurin kokous CIAM. Vuonna 1929 se tähtäsi hyvien asumismahdollisuuksien luomiseen kaikille ideana minimiasunto. Vuoden 1933 CIAM teemana oli toimintojen eriyttäminen, ns. Ateenan kartta. Funktionalismin toiminnallisuutta korostaen haluttiin teollisuus ja liikenneväylät erilleen asumisesta, väliin puistovyöhykkeet. Petsamon kaupunginosassa on nähtävissä tämän ajattelun vaikutusta.

Hajakeskittäminen

Lähiöiden rakentamiseen johtaneen kehityksen taustalla oli vielä laajempi kansainvälinen yhdyskuntarakenteisiin vaikuttanut ilmiö. Suunnitteluideologiat kehittyivät lähiöiden suuntaan erityisesti Yhdysvalloissa, missä työskennellyt Eliel Saarinen esitti oman mallinsa hajakeskitetystä kaupunkirakenteesta kirjassaan ”The City” vuonna 1943.

Lähtökohdan Saarisen hajakeskittämiseksi eli desentralisoidulle kaupungille muodosti yhdysvaltalaisen kaupungin ruuhkaisen ytimen kuormituksen ohjaaminen hajautettuihin osakeskuksiin.

Otto-livari Meurmanin asemakaavaoppi

Otto-livari Meurman otti Saarisen hajakeskityseriaatteen käyttöön suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa ja esitti tulkintansa aiheesta 1947 julkaistussa kirjassa Asemakaavaoppi. Asemakaava-arkkitehti Aaro Alapeuso toi asemakaavaopin ajatuksia Tampereen 1950-luvun jälleenrakennuskauden asuntoalueiden suunnitteluun mm. Niemi, Ryydynpohja, Takahuhti, Ikuri, Kissanmaa.

Olli Kivisen keuhkokaavio

Olli Kivinen jatkoi Meurmanin hajakeskityseriaatteen mukaista suunnittelua ja kehitti lähiön rakenteeksi niin sanotun keuhkokaavion, joka omaksuttiin laajalti käytännön suunnittelussa. Liki jokaisesta Suomen kaupungista löytyy Kivisen kehittämän keuhkokaavion mukainen asuinalue.

Suomalaiset sovellukset, metsäkaupunki

Suomalainen metsälähiö ei vastaa suoranaisesti mitään kansainvälistä ideologiaa, vaan on omanlainen sovellus tai yhdistelmä näistä ideologioista. Suomessa vältyttiin pahimmilta lähiörakentamisen virheiltiltä eivätkä suunnittelijat omaksuneet kansainvälisiä suuntauksia sellaisenaan. Varoittavia esimerkkejä inhimillisen mittakaavan unohtamisesta löydettiin esimerkiksi Ruotsista ja Tanskasta.

1960- ja 1970-lukujen keskustan ulkopuolelle suunnitelluissa uusissa asuntoalueissa yhdisteltiin Ebenezer Howardin puutarhakaupunki, Eliel Saarisen hajakeskitys Otto-livari Meurmanin ja Olli Kivisen edelleen kehittämänä, amerikkalaisten sosiologisia kaupunkisuunnitteluteorioita sekä ruotsalaisia aluerakentamisen esimerkkejä.

Kompaktikaupunki

1970-luvulla metsäkaupunki koettiin palveluiden tehostamisessa liian väljäksi. Jyväskylän Kortepohjan 1964-68 suunniteltu asuntoalue edusti uutta tiivistä kompaktikaupunkia, jossa rakenteellinen verkostoajattelu, strukturalismi tuli kaupunkisuunnitteluun. Tampereella vuoden 1967 asemakaavakilpailun tuloksena on rakentunut Hervanta, joka oli kompaktikaupungin aatteisiin perustuva Tampereen keskustan tytärkaupunki. Helsingissä tyypillisiä kompaktikaupunkiesimerkkejä ovat Merihaka ja Itä-Pasila, joiden asemakaavat on hyväksytty vuosina 1971 ja 1979.

Aikalaiskriittikki teollista rakentamista kohtaan oli voimakasta. Matti Vesikansa'n oivaltava sarjakuva 1970-luvulta. (Norri 1989, s. 49)

3. 1980-luvun asuntoalueiden kehitystaustaa

3.1 Lähiökriittikki ja ympäristöherätys kaupunkisuunnittelun muutosvoimana

Vuoden 1973 energiakriisin jälkeinen lama ja kasvun taittuminen toimivat yhtenä merkittävänä käännekohtana kaupunkisuunnittelussa. Suurimman kaupunkeihin kohdistuneen muuttoaallon jäädessä taakse, kaupunkien väestönkehitys saavutti taitepisteensä ja rakennusmarkkinat supistuivat voimakkaasti. (Holmila 1989, s.60, Neuvonen 2006, s. 210) Samalla yleinen tyytymättömyys heikkolaatuisiin ja yksipuolisiin ympäristöihin edesauttoi kaavoitusihanteiden muuttumista 1970-luvun lopulta alkaen. 1980-luvulle tultaessa alettiin kiinnittää enenevässä määrin huomiota määrällisten tavoitteiden lisäksi rakentamisen laatuun. Kaavoituksessa pyrittiin hallittuun kasvuun. (Neuvonen 2006, s. 210)

1960-luvulla kehitellyt kompaktikaupungin sovellukset näyttäytyivät usein ylisuurien rakennusoskeuksien myöntämisenä; rakentamisen väljyys ja inhimillinen mittakaava eivät olleet ensisijaisia tavoitteita. Aluerakentamissopimukset synnyttivät heikoimmillaan vain tehokkuutta ja rationaalisuutta korostavaa ympäristöä. Kriittikki lähiörakentamista kohtaan voimistui. Erityistä tyytymättömyyttä kohdistettiin rakennusten yksitoikkoiseen ulkoarkkitehtuuriin ja lähiympäristön heikkoon laatuun. (Hirvensalo 2006, s. 138, 143) Myös asukkaiden ottamista suunnitteluprosessiin mukaan alettiin vaatia - syntyi asukas- ja ympäristöliikkeitä (Jalkanen 1997, s. 27).

Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun arvot muuttuivat ympäristöajattelun seurauksena. Ekologisen, uudenlaisen ympäristöajattelun herättäjänä pidetään usein biologi Rachel Carsonin teosta Silent Spring vuodelta 1962. Se merkitsi alkua ajattelutavan radikaalille muutokselle. Kun yleisesti hyväksytyt suunnitteluopit näyttivät mahdollistavan ympäristön tilan heikentymisen, ne alkoivat menettää uskottavuuttaan. (Lapintie 2001)

1980-luvulla nk. Bruntlandin komission lanseeraama ”kestävän kehityksen” käsite puolestaan nousi avainsanaksi myös yhdyskuntasuunnittelun periaatteissa. Ajattelutavan muutoksen leviäminen ja vaikuttaminen poliittisiin päätöksiin otti kuitenkin aikansa. Suomessa ympäristölainsäädäntöä ja ympäristöpolitiikan rakenteita luotiin 1980-luvulla. (Lapintie 2001)

Vaikka 1960-luvulta lähtien elettiin uuden ympäristöajattelun aikaa, ympäristöasiat eivät olleet vieraista varhaisemmalle kaupunkisuunnittelulle. Moderni kaupunkisuunnittelu syntyi teollisuuskaupunkien kasvun ja sen synnyttämien ympäristöongelmien pohjalta. Ympäristöongelmien ratkaisuja etsivät 1800-luvun sosiaaliutopiat, vuosisadan vaihteen putarhakaupunkiaate sekä moderni funktionalistinen kaupunkisuunnittelu, jossa valo, ilma ja hygienenisyys nousivat keskeisiksi arvoiksi.

Matti Vesikansa sarjakuva 1970-luvulta. (Arkkitehti 1/1977, s. 27)

1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun Arkkitehti-lehdistä voidaan selkeästi nähdä kasvava huoli rakentamisen laadusta:

Professori Reima Pietilä: ” – – ” 60-luvun arkkitehtuurin paha erehdys olikin se, että tuotantoideologinen näkemys omaksuttiin liian herkkäuskoisesti, ja pahinta tässä kääntymyksessä lienee ollut se, että arkkitehtuuri unohti kaiken ennen omaksumansa perimätiedon – koko pitkän menneisyyden kokemukset. Siirtymistä tuotantoarkkitehtuuriin säesti aivopesun samaattinen häly, jonka vaimennettua silmien eteen jäi kuin tyhjä taulu – jolle hitaasti terävöityi moduuliverkon säännöllinen rasteri. Suunnittelua ohjasivat uudet pelisäännöt. Se liikkui järkkymätöntä uraansa kuin automaattiohjaukseen kytketty avaruusalus.” (Arkkitehti 1/77, s.24-27)

Markku Komonen kirjoittaa modernismin tulevaisuudesta seuraavasti: ”Kysymys historian roolista nousee keskeiseksi nykyään kaikkialla, missä puhutaan modernismin kriisistä. Industrialismin varhaisvaiheessa koneromantiikkaan liittyi vielä valoisaa tulevaisuudenuskoa, mutta atomiaika on tuonut kuvaan mukaan myös tekniikan ylivallan ja totaalisen tuhon mahdollisuuden. Arkipäivän talotuotantoa on leimannut jo pitkään pelkistetty ankeus, joka on yhtä tyhjää menneisyyden kuin tulevaisuuden osalta. Arkkitehtuuri on siinä yksinkertaisesti vain vaiennut, lakannut puhumasta.” (Arkkitehti 5-6/1980, s.22-25)

Matti Vesikansa kirjoittaa otsikolla ”Kilpailu kerrostalosta”: ”Kun kiertää suomalaisia taajamia, ei voi olla jatkuvasti törmäämättä samaan ympäristöhäiriikköön. Häiriikkö on kaikkialla samanlainen: kolme kerrosta rouheruutuelementtiä, niiden alla kerroksen verran lateksimaalattua kellarin seinää. Se levii ja pian täyttää koko maan.” (Arkkitehti 2/1981, s. 18)

3.2 Postmodernismi arkkitehtuurissa - yksipuolisuudesta monimuotoisuuteen

Postmodernismi oli alkuvaiheessaan kriittinen ja uutta luova tarkastelutapa ja asenne arvostellessaan modernismin umpikujia sekä teknisen rationaalisuuden ylivaltaa. Arkkitehtikunta ei suhtautunut vaihtelevaa kaupunkikuvaa tavoitteleviin ihanteisiin varauksetta. Modernismin perinne näyttäytyikin Suomessa poikkeuksellisen vahvana kansainväliseen kehityslinjaan verrattuna (Nikula 2005, s. 174).

Postmodernin tyylisuunnan vahvistumiseen, tai modernismin kriisiin, 1970-luvun lopun Suomessa vaikuttivat osaltaan Alvar Aallon kuolema vuonna 1976 ja sen aiheuttama ”valtatyhjiö” arkkitehtuurin kentällä. Suomalaiset arkkitehdit omaksuivat vaikutteita uuden tyylisuunnan pioneereilta maailmalla. Heitä olivat mm. italialainen Aldo Rossi, espanjalainen Ricardo Bofill, ja yhdysvaltalaiset Charles Jencks sekä David Watkin. Jencks syytti modernismia muodon ja sisällön köyhdyttämisestä kirjassaan *The Language of Post Modern Architecture*. Watkin puolestaan pyrki todistamaan funktionalisimin moraalista rappiota kirjassaan *Morality and Architecture*. (Koho, 1995) Suomessa postmodernin tyylisuunnan edustajat syyttivät funktionalistista kaupunkijärjestelmää mm. perinteisen katutilan tuhoamisesta ja urbaanin miljööön köyhdyttämisestä. Uusi tyylisuunta toimi samalla kritiikkinä ja vastapainona pitkään jatkuneelle modernismin valtakaudelle Suomessa.

Arkkitehtikunta oli jakautunut alueellisiin koulukuntiin, joista merkittävimmät olivat modernismin arvoja puolustanut Helsingin koulu ja postmodernistinen Oulun koulu. Oulun koulu hylkäsi ajan hengen ja korvasi sen paikan hengellä. Liike pyrki palauttamaan arkkitehtuurin sen humaaneille lähteilleen ja luomaan vastapainon Otaniemen akateemiselle ja kansasta vieroutuneelle modernismille. Suuntauksen johtaja oli arkkitehti Reijo

Niskasaari, jonka merkittävimpiin töihin kuuluu Oulunsalon kunnantalo. Reima Pietilä, jota on myös pidetty Oulun koulun ideologisena isänä, herätti Oulun yliopiston professuurinsa aikana opetuksessaan epäilyksen vallitsevaan modernismiin tyyliisuuntaa ja ajattelutapaa kohtaan, mutta ei johtanut sitä. Oulun koulun asemaa heikensi merkittävästi Reijo Niskasaaren kuolema. (Koho, 1995, s. 50) Helsingin-koulu puolustautui postmodernismia vastaan moittimalla tyyliisuuntaa karnevalisoituneeksi. Arkkitehti-lehti kampanjoi useaan otteeseen pääkirjoituksissaan ja artikkeleissaan modernismin tradition puolestapuhujana uutta tulokasta vastaan. Todellisuudessa postmodernismi kuitenkin sai jalansijaa myös modernistien keskuudessa. Vuoden 1985 Alvar Aalto-symposium käsitteli populaarikulttuurin ilmiöitä, mitä voidaan pitää todisteena ajattelutavan muutoksesta. Lisäksi kyseisen symposiumin alustuksen piti amerikkalaisen postmodernismin suuri nimi Micheal Graves. (Koho, 1995, s. 47)

Postmodernistisia piirteitä alkoi kuitenkin ilmaantua 1980-luvulla suomalaisen arkkitehtuuriin vaikkakin valta osa arkkitehtikunnasta vannoi sitkeästi modernismin puhdasoppisuuden nimeen. Ensimmäisiä näkyviä vaikutteita uuteen arkkitehtuuriin antoivat historismi ja traditio. Niitä olivat mm. punatiilen käyttö ”rehellisenä” rakennusmateriaalina sekä historiallisten rakennusten tunnistaminen uudisrakennuksen innoittajaksi. Tiili julkisivumateriaalina oli myös vastaus betonielementtiarkkitehtuurin kohtaamaan kritiikkiin. Esimerkiksi Pietilät liittivät punatiilen käytön Hervannan liikekeskuksen yhteydessä Forum Romanum:iin, suomalaisen kauppahalliperinteeseen sekä Alvar Aallon punatiilimodernismiin 1950-luvulla. (Koho, 1995, s. 33) Samassa yhteydessä vanhat kaupunkisuunnittelun aiheet otettiin uudelleen käyttöön; selvät korttelikokonaisuudet, rajatut katu- ja aukiotilat, maamerkit, tilasarjat ja akselit olivat jälleen ajankohtaisia. Esikuviksi nousivat uudelleen Camillo Sitte ja Otto-Iivari Meurman. (Neuvonen 2006, s.212, Holmila 1989, s. 60)

Käytännössä postmodernismi tarkoitti pienempää mittakaavaa, kylämäisyyttä ja yhteisöllisyyden korostamista. Lisäksi arkkitehtuurin värikkyyttä ja monimuotoisuus oli postmodernismille leimallista. 1980-luvun kerrostaloarkkitehtuurissa on näkyvisiä leikkittely väreillä ja muodoilla; erityyppiset ikkunat, pilarit ja koristeaiheet palasivat rakennuksiin. Julkisivupintoja koristeltiin klinkkeriaiheilla ja tiililaatoilla, jotka imitoivat paikalla muurattuja julkisivupintoja. 1980-luvulla tultaessa myös värien käyttö ja arkkitehtoniset yksityiskohdat lisääntyivät.

1980-luvun alussa monet eturivin arkkitehdit toimivat modernismin puolestapuhujina.

Ote Juhani Pallasmaan kirjoituksesta ”Modernismissa on tulevaisuus”: ”Arkkitehtuurissa viime vuosina vallinnut uskonpuutteen ja hajaannuksen ilmapiiri on vähitellen alkanut muuttua uhmakkaan yltiöpäiseksi modernin perinteen tabujen rikkomiseksi.” (Arkkitehti 5-6/1980, s. 45-49)

Ote Kristian Gullichsenin kirjoituksesta ”Neo-Aalto versus neo-Palladio”: ”Sekä modernistisella että postmodernistisellä ajatustavalla on kuitenkin heikkoutensa: Modernistisen tyyliisuuntauksen mukainen ilmaisun pelkistäminen – ”less is more”-ismi – sisältää vaaran pelkistää arkkitehtuuri mitäänsanomattomuuden asteelle. ”–” Postmoderni suuntaus – ”more is more”-ismi – sisältää ympäristön ylikuormittamisen vaaran. Informaatio yhteiskunta syöttää meille jo nyt enemmän virikkeitä kuin yksilö pystyy vastaanottamaan. Jos arkkitehtuurikin osallistuu tähän tulvaan, voi tuloksena olla jo nyt saatuneen ympäristön kiihtyvä huononeminen.” (Arkkitehti 5-6.1980, s. 31-33)

Vilhelm Helander kirjoittaa otsikolla: ”Kireät suunnitteluhanteet, köyhtynyt Suomi”: ”Edellisessä Suomi rakentaa- näyttelyssä tuli voimakkaana arkkitehtoonisena suunnitteluhanteena esille pyrkimys yleispätevän standardin löytämiseen. ”–” Arkkitehtuuri on paikkaan sidottua. Tämän hetken rakentamisessa, lähinnä kaupallisen pientalotutannon piirissä, on oireena havaittavissa pyrkimys ”uusvanhaan” rakentamiseen, irrallisten historiasta lainattujen muotopiirteiden käyttöön. ”–” On hämmästyttävää, kuinka nopeasti tällainen korvike on romuttamassa niitä saavutuksia, joita funktionalismin pyrkimys entistä parempaan ja asiallisempaan arkiympäristöön merkitsi. Sinänsä ’romantican’ saavuttama suosio on merkinä niistä viihtyvyysongelmista, joihin viime vuosien ympäristön köyhtyminen on johtamassa. Tällainen historismi ei voi perustua rakennusperinteen ja arkkitehtuurin historian tuntemiseen.” Puheenvuoro Taidehallissa 11.11.1976 pidetyn Suomi rakentaa 5 –kongressin yleiskeskustelun päätteeksi. (Arkkitehti 1/77, s. 28-29)

1970-luvun lopulta alkaen harjakatot korvasivat yhä useammin tasakattoja. Vaikutteita suomalaiseen arkkitehtuuriin, myös Tampereelle, saatiin Saksan yhdistymisen jälkeisestä Berliinin jälleerakentamisesta, jonka arkkitehtuurin ideoita ammennettiin historismista. (Seppänen 2002, s. 20-21.) 1980-luvun asuntorakentamisen uutuuksina tulivat myös kaksikerroksiset kerrostaloasunnot ja huoneistosaunojen yleistymisen (Neuvonen 2006, s. 220).

3.3 Standardiratkaisuista maiseman ja lähiympäristön huomioimiseen

1960-luvun puolivälistä alkaen suunnittelu alkoi etäännyä luonnon olosuhteista sekä teoriassa että käytännössä. Kaavoitus tukeutui koordinaatioon ja irtautui paikasta sekä vallitsevan ympäristön olosuhteista. Rakentamisen tehokkuuden nosto määritteli mm. käytetyt rakennusten lamellipituudet ja niiden koordinaatiston. Rakennukset sijoitettiin viime kädessä ympäristöönsä nosturilinjojen perusteella. Myös ulkoympäristöstä muodostui standardimaista. Pihojen suhde rakennuksiin ja luontoon jäi väkisin harkitsemattomaksi tai jopa sattumanvaraiseksi. Asuinalueen suunnitteluperiaatteena ja myyntivalttina olivat kuitenkin hyvät yhteydet asuinalueiden ulkopuolella sijaitseviin metsäisiin viheralueisiin. Metsiä riitti, koska asuinalueet sijaitsivat rakentamisen aikoihin usein etäällä keskusta-alueista. (Hirvensalo 2006, s. 238)

Viherrakentamisesta muodostui 1970-luvulla yhtä monotonista kuin asuinrakentamisestakin. Pihojen ja ulkoympäristöjen laatu oli yleensä heikkoa, eikä sitä osattu hallita kokonaisuutena. Tyypillistä olivat laajat nurmikentät, harvaan istutetut puut ja suojakasvillisuuden puute sekä laajat, samaa lajia olevat istutukset. (Holm 1987, cit. Hirvensalo 2006, s. 148) Lisäksi yhteiskunnan voimakas autoistuminen ja siihen varautuminen oli tehnyt pysyvät jäljet edeltäneen aikakauden asuinalueille. Pahimmissa tapauksissa asuinalueiden lähiympäristöjä hallitsivat keskeisesti sijoitetut asfalttikentät ja pysäköidyt autot. Ihmiset ja muut toiminnot olivat alistaisia pysäköinnille.

Maisemasuunnittelun tarvetta alettiin peräänkuuluttaa suunnittelijakunnassa. Professori Erik Kråkström puhui maisemasuunnittelun tärkeydestä vuoden 1976 ”Suomi rakentaa”-kongressissa seuraavasti: ”...Katson, että kaupunkiemme ympäristöllinen alennustila johtuu yhtä paljon puutteellisista ideoista ja suunnitelmista kuin ideoitten ja suunnitelmien puutteellisesta toteuttamisesta. Tässä suhteessa on todettava, että

maisemasuunnittelun ja maiseman rakentamisen merkitys hyvän ympäristön luomisessa on yleensä täysin aliarvostettu.” (Arkkitehti 1/77, s. 24-27)

Ekologisen tietämyksen lisääntyminen ja huolestuminen ympäristön laadusta synnytti uudenlaista ymmärrystä yhteiskunnan ja luonnon suhteesta, mikä vaikutti myös asuinaluesuunnittelun luontosuhteeseen ja asuinympäristön laatuun. Joitakin ekologisen rakentamisen kokeiluprojekteja käynnistettiin jo 1970-80-lukujen vaihteessa, mutta ekologisuuden ideologiasta ei tullut kuitenkaan suunnittelun valtavirtaa. (Hirvensalo 2006, s. 171, 238) Sisäasiainministeriön laatima Asuin ympäristön suunnitteluperiaatteet -ohje vuodelta 1976 pyrki ohjaamaan lähiympäristön suunnittelua viihtyisemmän ympäristön luomiseksi. ”Vapaa-aluejärjestelmä” jaettiin neljään osaan: tonttikohtaiset leikki- ja oleskelualueet, korttelikohtaiset virkistysalueet eli lähipuistot, asuntoaluekohtaiset virkistysalueet, joihin sisältyivät puistoalue leikki- puistoinen sekä aluekohtaiset urheilukentät ja liikuntapaikat sekä virkistysreitit. (Hirvensalo 2006, s. 164)

1980-luvulle tultaessa olemassa olevan ympäristön ominaispiirteitä pyrittiin ottamaan enenevässä määrin suunnittelun lähtökohdaksi. Korttelirakenne sai orgaanisia piirteitä yleispätevän ruutukaavan sijasta. Yleinen lähiympäristön laiminlyönti edellisinä vuosikymmeninä antoi sykäyksen myös pihojen ja katualueiden huolellisempaan suunnitteluun. Asuinalueiden lähiympäristöstä tavoiteltiin viimeisteltyä puistomaista ilmettä. (Jalkanen 1997, s. 28, Hirvensalo 2006, s. 238) Tämä oli osaltaan postmodernismin vaikutusta ympäristösuunnitteluun. Runsaammat pihaympäristöt ja värikkäät olivat samalla kritiikkiä modernismin ajan minimalismille.

Piha- ja ympäristösuunnittelu vakiinnutti paikansa uudestaan osana asuinaluesuunnittelua 1980-luvulla. Lisäksi asuinalueiden suunnitteluprosessissa alkoi olla mukana maisema-arkkitehteja, vaikka varsinainen koulutussuunta perustettiin vasta 1989 Helsingin Teknilliseen korkeakouluun. Ilmapiirimuutos oli kuitenkin huomattavissa; monien kaupunkien yleiskaavojen yhteydessä tehtiin maisemaselvityksiä ja viheralueita koskevia suunnitelmia. Kaavoitusprosessit käytiin läpi useasti kuitenkin nopeassa tahdissa ja viheralueiden suunnittelu jäi edelleen puutteelliseksi. Viheralueiden arvostus nousi, mutta kaavoituksessa painotettiin useasti muita arvoja viheralueiden kustannuksella. (Hirvensalo 2006, s. 186)

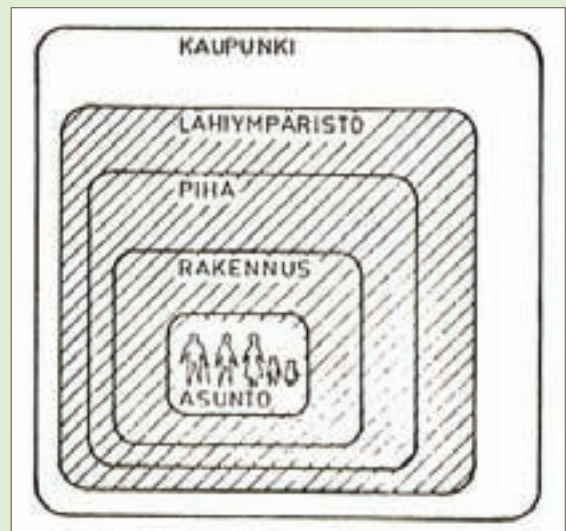
3.4 Viihtyisyyttä lähiympäristöön tutkimuksella ja ohjeistuksella

Voimistuvaan kriittiseen keskusteluun asuinympäristöjen ja kaavoituksen laadusta vastattiin 1970-luvulta alkaen erilaisilla ohjeilla, kampanjoilla ja tutkimushankkeilla. Vuonna 1976 käynnistettiin Suomen Akatemian rahoittama suurtutkimus Elinympäristön uudistuminen (EU). Tutkimusta kutsuttiin myös Leppäkerttuprojektiksi, sen kanssa kuvatus punaisen leppäkertun ansiosta. Kysymyksessä oli kunniahimoinen yritys tutkia rakennettua ympäristöä ja sen vaikutusta ihmisiin sekä luoda vuorovaikutteinen suhde tutkimuksen ja suunnittelun välille. Tutkimusalueena tarkasteltiin Tamperelaisia aluerakennuskohteita. Tutkimusaihe oli oleellinen ja ajankohtainen, vaikka itse tutkimuksen metodit saivatkin osin kriittisen vastaanoton. (Arkkitehti 2/1978, s. 38-52, Elinympäristön uudistuminen 1976) Tutkimusraportti perustuu taulukkoihin ja kaavioihin sekä tulevaisuuden rakennemallien esittämiseen. Se ei esittänyt helposti konkretisoitavia parannustoimenpiteitä eikä ottanut kantaa tai arvottanut mm. alueen viihtyisyyttä. Tutkimus tehtiin aikana, jolloin muros yleisessä suunnitteluilmapirissä oli tapahtumassa. Kriittistä huolimatta tutkimus on merkittävä osa suomalaisen asuinympäristön tutkimusta ja pyrkimystä sen laadulliseen parantamiseen.

Lähiympäristön laatua ja asuinalueiden yleistä luonnetta pyrittiin parantamaan suunnittelukäytäntöjä kehittämällä, kuten tarkentamalla asema-kaavojen sisältöä ja tiukentamalla tontinluovutusehtoja. Rakentamista ohjaavat suunnitelmat ja ohjeet osana tontin luovutusehtoja velvoittivat rakennuttajaa toteuttamisvaiheessa seuraamaan niitä. Tavoitteena oli parantaa rakennetun ympäristön laatua ja viihtyisyyttä sitouttamalla raken-

EU-tutkimus tunnettiin myös nimellä "Leppäkerttuprojekti". Puisto-Kaarila oli yksi kohdealueista.

Vuoden 1976 Elinympäristön uudistuminen-kampanja oli kunniahimoinen yritys vastata yleiseen tyytymättömyyteen asuinalueiden laadusta. Elinympäristön uudistuminen-raportista otetuista kaavioista on huomattavissa pyrkimys jäsentää tekijöitä, joista hyvä elinympäristö koostuu. Teollisessa rakentamisessa määrää oli usein mennyt laadun edelle. (Elinympäristön uudistuminen 1976, s. 47, 182)

tajat esimerkiksi laatimaan istutussuunnitelman tontille osana sen luovutusehtoa. Asemakaavoituksessa kaavaan liitettiin yksityiskohtaisia kaavamerkintöjä ja lähiympäristön suunnitteluohjeita, joilla pyrittiin ohjaamaan rakentamista aina alueen arkkitehtoniseen ilmeeseen asti. Asemakaavojen liiankin tarkat määräykset herättivät myös kritiikkiä. (Pakkala & Sundman 1981, Neuvonen 2006, s. 213) Muutos vapaasta asemakaavan ympäristötulkinnasta ennalta ohjattuun ympäristökäsittelyyn oli suuri. Osa arkkitehteistä koki muutoksen myös luomistyön rajoituksena.

Kansainvälisellä tasolla asuinympäristön laatuun yritettiin vaikuttaa vuoden 1981 Euroopan Neuvoston kaupunki uudistuskampanjalla. Kampanjaa Suomessa vetänyt toimikunta esitti laajoja toimenpiteitä muun muassa asuinalueiden toiminnalliseksi kehittämiseksi, lähiympäristön parantamiseksi, julkisten ulkotilojen huomioimiseksi sekä kaupunkien kaavojen uudistamiseksi ja toteuttamiseksi. (Hirvensalo 2006, s. 188–189). Työryhmä ruokki työllään muutoksen ilmapiiriä, joka osaltaan edesauttoi ajattelutavan muutosta ja samalla lähiympäristöjen laadun parantamista.

3.5 Tuotantotavan kritiikki – määrästä laatuun

Monet 1970-luvun lähiöt eivät olleet modernismin suuntauksen ihanteiden mukaisia, vaan lähinnä teollisen rakennustuotannon ja taloudellisen optimoinnin tulosta. Uudet asuinalueet tuotettiin usein aluerakentamissopimusten avulla. Yleistä oli, että perustajaurakoitsija hankki maat ja laati kaavan. Aluerakentamissopimus tehtiin tämän jälkeen kaupungin kanssa. Usein rakentaja oli vastuussa myös kunnallistekniikan rakentamisesta. Rakentaminen oli mahdollisimman suurta voittoa tavoittelevaa: rakennettiin mahdollisimman nopeasti ja halvalla, harvojen normien säätelemästä minitasosta muodostui yleensä rakentamisen maksimitaso (Norri 1989, s. 48). Tehokas rakentaminen alun perin edulliselle ja syrjäiselle maalle oli tuottoisaa urakoitsijoille (Hytönen & Seppänen 2009, s. 72-73). Pirstaleisen rakentamisen myötä yhdyskuntarakenteessa tapahtui hajaantumista. Tämä herätti aikalaiskritiikkiä:

Vilhelm Helander: *”On yhä tavallisempaa, että suuria maapalstoja hankkineet rakentajat itse kaavoittavat alueensa, virkakoneisto vain muokkaa viralliset kaava-asiakirjat. Yhteiskunnan kokonaisetua koskevia tavoitteita on vaikea jälkikäteen sovittaa valmiisiin suunnitelmiin. Kokonaisvastuurakentamisessa” on puuttunut vastuu rakennetun ympäristön laadusta.”* (Arkkitehti 1/1977, s. 28-29)

Asuntorakennustuotannon valtuuskunta Arava perustettiin 1949 huolehtimaan Suomen jälleenrakennuskauden asuntotuotannosta. Aravan tehtävät siirtyivät vuonna 1966 uudelle keskusvirastolle, Asuntohallitukselle. Asuntohallituksessa kehitettiin työkaluja rahoituskustannusten ennakointiin, ns. *normaalihintajärjestelmä*. Järjestelmän avulla voitiin määrittää normihinta erityyppisille ja eri alueilla sijaitseville rakennuksille. Tätä normaalihintaa käytettiin sitten rahoitusmäärän perusteena. Kaikki suunnitelmat tarkistettiin ja mikäli arvioinnissa päädyttiin siihen, että rakentamisesta tulee rahoituskatkoa kalliimpaa, vaadittiin suunnitelmiin muutoksia.

Vuonna 1976 laadittiin määräykset urakoiden kilpailuttamiseen. Siihen asti perustajaurakoitsijat olivat saaneet sopia urakoinnin vapaasti, kunhan hinta pysyi Asuntohallituksen määrittämän normaalihinnan alapuolella. Nyt urakkakilpailu oli tehtävä aina ja samalla määrättiin myös, etteivät kunnat aravatuotannossa saisi luovuttaa maitaan urakoitsijalle ilman tarjouskilpailua. (Tuuri 1998) Arava-ohjeissa suunnittelua pyrittiin ohjaamaan monipuolisempaan suuntaan. Vuoden 1979 ohjeissa edellytettiin inhimillistä mittakaavaa, lähiympäristön virikkeellisyyttä ja rakentamisen sopeutumista ympäristöön. (Neuvonen 2006, s. 210).

3.6 Rakentamisen teknologinen kehitys 70-luvulta 80-luvulle

Vuonna 1970 käyttöönotettu betonielementti systeemi (BES) säilyi yleisimpänä kerrostalorungon toteutustapana vuodesta 1975 alkaen aina 2000-luvulle. Ensimmäinen BES-koetalo valmistui Tampereen Nekalaan vuonna 1971. Järjestelmän ytimenä oli asuinkekkosten välipohjiin käytettävä esijännitetty ontelolaatta. Suomesta muodostui edelläkävijä avoimen elementtijärjestelmä käytössä Bes-järjestelmän myötä. (Hytönen & Seppänen 2009, s. 98, 298-299)

Myös muita elementtijärjestelmiä kehitettiin. Tampereella Aulis Saarisen 1960-luvulla kehittämällä AUSA-tilaelementtijärjestelmällä pystyttiin kokoamaan tehtaalla yksi tai kaksi huonetta käsittäviä elementtejä. AUSA-järjestelmän vahvuksina oli nopeus. Rakennusliike A. Saarinen Ky meni kuitenkin konkurssiin 1970-luvun puolivälissä ja AUSA-järjestelmän mukainen rakentaminen rajoittuu vain muutamaan tamperelaiseen kohteeseen. (Hytönen & Seppänen, s. 120-121)

1980-luvulla betonielementtirakentamiseen pyrittiin saamaan monimuotoisuutta. Betonielementtien vähimmäisvaatimuksien valvontaa pyrittiin pa-

Tiililaattaelementti. Paras elementti-ratkaisu monessa mielessä.

Tiilitalo on helppo myydä.
Taloustutkimus Oy:n vuonna 1979 suorittamassa tutkimuksessa todettiin, että tiilipintaisten kermos- ja rivitalojen asuntoja on helpompi myydä kuin muiden talojen. Tiilitalossuutujen kysyntä on voimakkaasti kasantynyt.

Tiilitalon jälleenyntäisarvo on korkea.
Tutkimuksessa todettiin lisäksi, että tiilitalossuutujen jälleenyntäisarvo on selvästi korkeampi kuin muiden kermos- ja rivitalossuutujen. Aitoa tiiltä arvostetaan julkisivumateriaalina.

Tiilitalo ei vaadi hoitoa.
Tiilipinta on kaunis sellaisenaan eikä vaadi hoitoa. Se tykii ikää, kestää koe-kuetta ja sään vaihteluita. Ajoa hill on palamaton ja siksi turvallinen materiaali. Tiilipinta on elävä, luonnontalhoon ja inhimillisen tyyliinakin rakennusympäristössä.

Tiililaattaelementteistä rakennat nopeasti ja näyttävästi. Asiantuntijallamme saat lisää tietoa tiililaattaelementteistä ja niiden eduista.

Tiililaattojen perusmitat ovat pituus, leveys, korkeus ja ruko. Yleisimmät laatta-koot ovat:

Tiililaatta 290 x 60 x 35 Tiililaatta 270 x 120 x 30
Tiililaatta 270 x 75 x 35 Tiililaatta 260x120x30
Tiililaatta 260 x 75 x 35 Tiililaatta 195 x 195 x 25
Tiililaatta 260 x 156 x 35 Tiililaatta 195 x 195 x 35

Tiilikeskus Oy

Pääkonttori: Helsinki
puh. 00-642 326/myynti ja esitteluaukset,
puh. 00-464 336/tekninen neuvonta,
telex 125103 lile sf,
Iso Hoobertinkatu 20, 00120 Helsinki 12

Puikonttorit:
Kouvola: puh. 951 15 023,
Keskikatu 2, 45100 Kouvola 10
Kuopio: puh. 071-224 522,
Kasarminkatu 10, 70100 Kuopio 10
Oulu: puh. 981-13 204,
Pakkahuonekatu 34, 90100 Oulu 10
Seinäjoki: puh. 564 24 582,
Keskuskatu 18, 60100 Seinäjoki 10
Tampere: puh. 931 29 446,
Hänneskuusku 31 B, 33200 Tampere 20
Turku: puh. 925 63 771,
Aurakatu 1, 20100 Turku 10

Punatiiliverhoillut julkisivut ovat leimallisia 1980-luvun rakentamisessa. Tiilijulkisivuelemettimainos Arkkitehtilehdestä vuodelta 1982. (Arkkitehti 2/1982, s. 1)

rantamaan. Sisäasiainministeriö antoi elementtirakenteiden tyyppihyväksynnän asetuksen ja ohjeet vuonna 1975. Vuonna 1981 ilmestyi seuraava normi.

BES-järjestelmän huonoina puolina katsottiin olevan yksitoikkoiset julkisivut. Yksitoikkoinen elementtirakentaminen aiheutti kielteisen asenteen betonin käyttöä kohtaan julkisivumateriaalina. 1970-luvun puolivälistä lähtien kaavoittajat edellyttivät lähes säännönmukaisesti punatiiliverhoituja julkisivuja (Norri 1989, s. 48, 56). Punatiili on yksi tämän suunnitteluajakauden näkyvin eri alueita yhdistävä tekijä. Lisäksi julkisivuelementtejä koristeltiin itseään pienemmän oloiseksi, pienimmät aukotukset ovat käytännössä pelkkää ikkunapuitetta, koska puitteet ovat standardikokoiset ikkunapinnasta huolimatta. Monimutkaisia kattopintoja dominoivat mittakaavallisesti massiiviset lumisuojat ja syöksytorvet, jotka eivät standardiratkaisuna sopineet standardeja noudattamattomille kattopinnoille.

1980-luvun kerrostaloarkkitehtuurissa on näkyvisä leikkittely väreillä ja muodoilla; erityyppiset ikkunat, pilarit ja koristeaiheet palasivat rakennuksiin. Julkisivupintoja koristeltiin klinkkeriaiheilla ja tiililaatoilla, jotka imitoivat paikalla muurattuja

julkisivupintoja. Osa 80-luvulle tyypillisestä punatiilialkitekitehtuurista on pinnoitettua vanhempaa elementtitekniikkaa. 1980-luvun asuntorakentamisen uutuuksina tulivat myös kaksikerroksiset kerrostaloasunnot ja huoneistosaunojen yleistyminen. (Neuvonen 2006, s. 220)

1980-luvulla rakennustyyppien kirjo kasvoi. Kerrostalorakentamisen suhteellinen määrä vähenyi, kun taas omakoti-, pari- ja rivitalojen rakentamista alettiin suosia jälleen. Vuonna 1974 vielä 2/3 uusista asunnoista sijaitsi kerrostaloissa, kun alimmillaan 1980-luvulla kerrostaloasuntojen osuus oli 1/3 (Neuvonen 2006, s. 210). Jo 1970-luvun lopussa myös ekologiset näkökulmat olivat esillä rakennusteknologian kehittämisessä. Kasvanut ympäristötietoisuus synnytti joukon matalaenergia- ja ekotaloja vuosien 1977–1981 asuntomesuille. Ekologisesta suuntauksesta ei kuitenkaan tullut rakentamisen valtavirtaa. (Hirvensalo 2006, s. 182)

3.7 Aikakauden avainkohteita

1980-luku oli julkisten rakennusten suunnittelun kulta-aikaa. Suomessa lanseerattiin käsite monitoimitalo, joka usein piti sisällään konserttisaleja, kirjaston ja muita kuntalaisille suunnattuja

Hervannan keskustakokonaisuuden Reima ja Raili Pietilä suunnittelivat vuosien 1974-1979 aikana alkuperäisen asemakaavan mukaisesti. Keskusta-akselille sijoittuvat liikekeskus (valmistunut 1979), vapaa-aika- ja seurakuntakeskus (valmistunut 1979) sekä toimintakeskus (valmistunut 1989). Arkkitehtuurissa käytetään punatiiltä, jota varioidaan erilaisilla muuraustekniikoilla. Kokonaisuus luo omaleimaisen ja selkeän identiteetin alueelle. (Museovirasto 2009)

palveluita. Ympäri Suomea suunniteltiin ja rakennettiin huomattava määrä kulttuurikeskuksia aina isommista kaupungeista pienempiin kuntiin.

Tampereella 1980-luvun esimerkkikohteisiin lukeutuvat mm. Hervannan keskusakselin julkisten rakennusten kokonaisuus. Reima ja Raili Pietilän suunnittelema Hervannan keskustasuunnitelma kuuluu nykyään Museoviraston arvottamiin valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Tampereelle valmistuivat mm. monumentaalinen Tampere-talo vuonna 1990, jonka suunnittelijoita Sakari Aartelo ja Esa Piironen. Tampereen pääkirjasto Metso valmistui vuonna 1986 Pietilöiden suunnittelemana.

Yksittäisenä postmodernismin avainkohteena voidaan pitää arkkitehti Jyrki Tasan suunnittelemaa liikekeskus BePOP:ia Porissa, joka valmistui vuonna 1989. Rakennus on uniikki esimerkki postmodernismin rohkeasta muotokielestä ja värimaailmasta. Rakennuksen saama suosio osoittaa että kaupunkilaiset pitävät siitä vaikka arkkitehtikunnan vastaanotto on ollut vähemmän ylistävää.

Asuinalueet

Tampereen asuinalueista 1980-luvun suunnittelunäkemyksiä edustavat mm. Haapalinnankylän kerrostalovaltainen asuinalue sekä etelä-Hervannan pientaloalue.

Pääkaupunkiseudulla kaupunkiarkkitehtuurin valioikohteita 80-luvulla edustavat mm. Malminkartano, Katajanokka ja Länsi-Pasila sekä Espoon Kivenlahden Amfi, muualla Suomessa esimerkiksi Jyväskylän Kuokkalan asuntomessualue ja Kuopion Petonen. *Malminkartanon koerakentamistalo* on edesmenneen ruotsalais-englantilaisen arkkitehdin Ralph Erskinen suunnittelema. Vuonna 1983 valmistuneeksi helsinkiläiseksi kerrostaloksi se oli mullistava. Erskin myötävaikuttii myös koko Malminkartanon keskustan asemakaavoitukseen ja toi uuden tyyppistä vuorovaikutteisutta osaksi suunnitteluprosessia, jota ei aiemmin oltu Suomessa sosiaalisen rakentamisen yhteydessä koettu. Erskin korosti myös kasvillisuuden käyttöä osana asuinalue suunnittelua sekä piti lapsia ja vanhuksia tärkeimpänä kohderyhmänä asuinalueen suunnittelussa. (Koho, 1995, s. 57)

Kaikissa edellä mainituissa esimerkkikohteissa on nähtävillä pyrkimys monotonisen kaupunkikuvan välttämiseen. Rakennusryhmiä on sommiteltu maastonmuotojen mukaan tai rakennusmassojen monipuolisella sijoittelulla on haettu vaihtelevuutta kaupunkikuvaan. Korttelityyppinä suosittiin

umpikorttelimallia, joka oli kuitenkin kulmistaan auki ja siten helpommin saavutettavissa. Samalla se oli kaupunkitilallisesti vanhaa kivikaupunkien 1900-luvun alun umpikorttelia hengittävämpi malli. Sisäpihoille syntyi miellyttävämpi tilantuntu kuin lamellitalojen päistään avoimille pihoille tai pistetalojen lomaan sijoitetuille oleskelupihoille. Suunnittelussa palattiin inhimillisempään mittakaavaan ja tarkempaan lähiympäristösuunnitteluun osana panostamista ympäristön viihtyisyyteen.

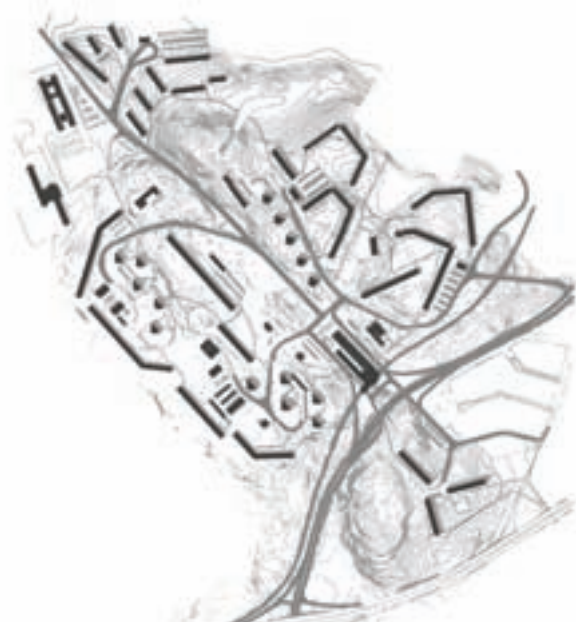
Helsingin Pikku-Huopalahti on esimerkki hieman myöhemmän vaiheen kaupunkirakentamisen postmodernista runsaudesta. Alueen 1979 aloitettu kaavoitus painottuu selkeästi 80-luvulle. Kaupunkikuvan monimuotoisuus ja rakennusmassojen vaihteleva sommittelu on viety aiemmin mainittuja esimerkkikohteita pidemmälle. Kaupunkitilallisesti alue on viihtyisä ja tilasarjoiltaan kunnianhimoinen.

Pihlajamäki Helsingissä ja Kaukajärvi Tampereella ovat 1960-luvun ihanteita edustavia esimerkkikohteita. Saukonmäen rakenteessa on selkeitä yhtymäkohtia sekä Pihlajamäkeen että Kaukajärveen. Saukonmäen pistetalot maaston korkeimmalla kohdalla ja lamellitalot rinteessä edustavat tyyppillistä 60-lukulaista ihannetta maastonmuotojen korostamisesta. Kaarilan aukiolla lamellitalojen sijainti rinteessä on myös tyyppillistä ajalleen, alueen koillisosan rakennukset on täydennetty myöhemmin.

1970-80-luvuilla kaavoitettuja muuttuneita ihanteita ilmentäviä kohteita edustavat muun muassa Haapalinnankylä, Malminkartano ja Katajanokka Helsingissä sekä Kuokkala Jyväskylässä. Esimerkkikohteille on tyyppillistä rakennusmassojen vaihteleva sijoittelu maastonmuotoja kunnioittaen, pyrkimys rajattuun katu- ja korttelirakenteeseen sekä ylipäätään monimuotoisemman kaupunkikuvan tavoittelu. Katajanokan tapauksessa kortteleiden muoto on maltillisempi, mutta tavoite rajattuun kortteli- ja katutilaan on näkyvissä. Haukiluoma ja Linnainmaa ovat aikalaiskohteita edellisille. Alueilla ei ole nähtävissä samanlaista leikkelyä korttelimuotojen kanssa kuin esimerkkikohteissa. Pientalojen suuri määrä on tyyppillistä ajalle ja ominaista myös näille kohteille.

Kaukajärvi I, Tampere

Pihlajamäki, Helsinki

Saukonmäki, Tampere

Puisto-Kaarila, Tampere

Kuokkala, Jyväskylä

Haapalinnankylä, Tampere

Malminkartano, Helsinki

Etelä-Hervanta, Tampere

Katajanokka, Helsinki

Haukiluoma, Tampere

Linnainmaa, Tampere

4. Tampereen kaupunkirakenteen kehittyminen 1960-luvulta 1980-luvulle

4.1 Voimakkaan kasvun ja lähiörakentamisen aika 1960-70-luvuilla

Teollinen rakentaminen oli vallalla 1960–70-luvuilla. Autoistumisella oli merkittävä rooli niin yhdyskuntarakenteen kuin kaupunkikuvan muovaajana. Tilastoista nähdään autoistumisen nopea kasvu Tampereella 60-luvulta alkaen: vuonna 1960 1000 asukasta kohden autojen määrä oli 61, kun se vuonna 1970 oli 180 ja 1980 251. (Yleiskaavoitus ja rakenteellinen muutos Tampereella, s.67)

Kaupunki kasvoi paitsi voimakkaan muuttoliikkeen myös alueliitoksien myötä. Kaupungin pinta-ala jopa kolminkertaistui 1960–70-luvuilla kun Aitolahti ja Teisko liitettiin Tampereeseen vuosina 1966 ja 1972. Tampereen kaupungin merkittäväällä maanomistuksella oli tärkeä rooli kaupunkirakenteen kehityksessä –kaupungin kasvua pystyttiin hallitsemaan suunnitelmallisesti.

1960–70-lukujen aikana Tampereelle nousi kiivaaseen tahtiin uusia lähiöitä, kuten Tesoma, Kaukajärvi, Peltolampi, Lentävänniemi ja Multisilta. Näiden 1960-luvulla kaavoitettujen lähiöiden haasteena oli pieni koko, kun alueiden asukasmäärä ei pystynyt ylläpitämään hyvää palvelutasoa. Tämä otettiin huomioon Tampereen suurimman lähiörakentamishankkeen, Hervannan, suunnittelussa. Sijaintipaikaksi valittiin keskustan ulkopuolinen rakentamaton alue. Tällä haluttiin välttää konfliktitilanteita, joita oli syntynyt aiemmin Tammelan ja Amurin vanhojen puutaloalueiden saneerauksien yhteydessä. (Seppänen 2002, s. 9)

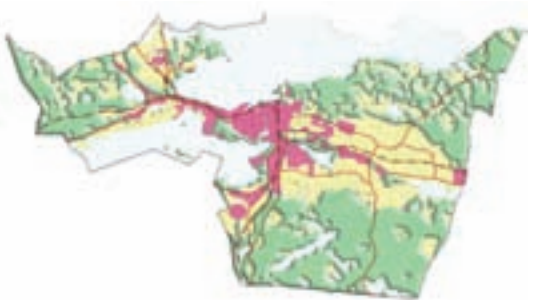
Hervannan alue esitettiin yleiskaavassa vuonna 1966 ja seuraavana vuonna järjestettiin asemakaavakilpailu, jonka voitti Aarno Ruusuvuori. Rakentaminen aloitettiin 1970-luvun alussa. (Museovirasto 2009) Tämän nk. kompaktikaupungin tavoitteena oli tarjota kaupunkimaisia palveluita ja edullisia ja hyvälaatuisia asuntoja tehokkaan maankäyttönsä ansiosta. (Seppänen 2002, s. 10)

Tässä inventoinnissa 1960-luvuilla rakentuneista alueista tarkastellaan Saukonmäkeä ja Kaarilan aukiota. Saukonmäki edustaa ajalle ominaista elementtirakentamista sekä rakenteellisesti tyyppillistä piste- ja lamellirakennusten vuoropuhelua. Kaarilan aukion lamellitalojen osakokonaisuus on puolestaan toteutettu paikallaan muurattuna, mikä on ollut ajankohdan toimintatapoja ajatellen

1900-luvun alku

1930-1940-luku

1950-1960-luku

1970-1990-luku

2000-luku

Tampereen kaupungin rakentuminen 1900-luvun alusta alkaen. Kaupunkirakenteen dramaattinen laajeneminen näkyy erityisesti vertaillaessa 1950-60- ja 1970-90-lukujen karttoja keskenään. (Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys)

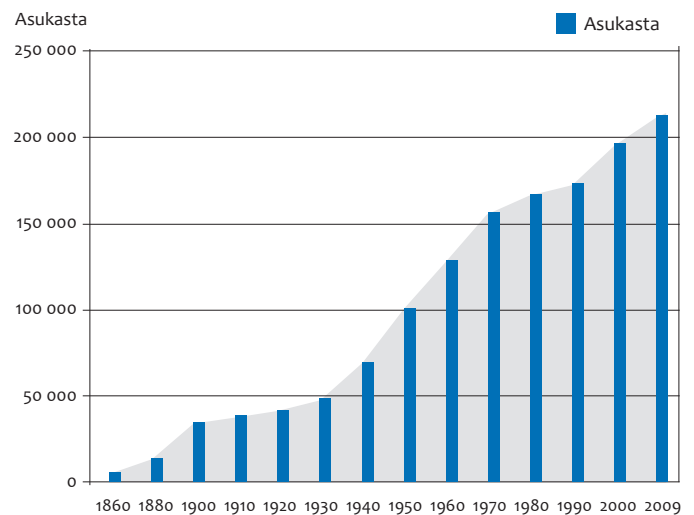
Tampereen kaupungin maanomistus vuonna 1969. Kaupunki omisti suhteellisen paljon maa-alueitaan verrattuna tilanteeseen useissa muissa kaupungeissa. (Tampereen kaupungin toiminta- ja taloussuunnitelma 1970-1979)

vanhanaikaista, mutta lopputuloksen kannalta laadukasta. Paikallamuurauksen selittää, että aluerakentaminen toteutettiin puu- ja tiiliteollisuuden yhteisestä aloitteesta ja tavoitteina oli myynninedistäminen laadukkaan ja modernin aluekohteen muodossa.

4.2 1970-1980-luvun kaavoituksen muutos ja pehmeämmät arvot

Koko Suomessa herännyt teolliseen rakentamiseen kohdistuvan kritiikin myötä vanhan rakennuskannan suojelukysymykset nousivat esille. Jo vuonna 1968 Tampereella pohdittiin puukaupunkien säilyttämistä Pispalan suunnittelukilpailun yhteydessä. Kiinnostus vanhojen asuntojen perusrantamiseen oli heräämässä. (Maula 1986, s. 378-379, 400-401)

Taloudellisen kasvun taittuminen on nähtävillä myös Tampereen kehityksessä. 1970-luvulla asuntomarkkinat ylikuumentivat, jonka jälkeen vuonna 1973 alkanut yleismaailmallinen energiakriisi vaikutti asuntotuotannon laskuun. Voimakkaimmat kasvunvuodet jäivät 1960-luvun loppupuoliskolle – 1970-luvun jälkipuoliskolla Tampereen väkiluku kääntyi hetkeksi laskuun. (Rasila 1992, s. 107, Maula 1986, s. 352-353)

Väestön kehitys Tampereella. Suurin väestömäärän kasvu tapahtui 1930-1970-lukujen aikana. Tämä oli osittain tulosta uusista alueliitoksista, mutta myös suuresta muuttoliikkeestä kaupunkiin.

Suuntaus lähiörakentamista täydentävään ja kaupunkirakennetta eheyttävään pyrkimykseen näkyy selkeästi Tampereen vuosien 1977 ja 1982 yleiskaavoissa. Vuoden 1982 kaavan yleistavoitteiksi eritellään: ”kaupunkirakenteen eheyttäminen vastaamaan pienentyntä kasvua ja energia-taloudellisia näkökohtia, kaupunkiympäristön parantaminen ns. ”pehmeiden muuttujien” huomiointamisella, kaupungin maiden käyttöönotto ja pientalotuotannon edistäminen.” (Tampereen yleiskaavoituksen vaiheita 1944-1988, s. 12) Tässä on näkyvillä koko maassa vallitseva kaupunkisuunnittelun arvojen muutos. Viheralueisiin kiinnitettiin aiempaa enemmän huomioita mm. koko Tampereen kaupunkia koskevan viheralueverkoston suunnittelulla.

Huoli ympäristön tilasta näkyi jo vuonna 1970, kun yleiskaavatyön laadinnan yhteydessä perustettiin erillinen ympäristökysymyksiin keskittynyt toimikunta. Maisemansuojeluun sekä kulttuurihistoriallisten ja rakennustaiteellisten kohteiden vaalimiseen kiinnitettiin myös huomiota. Yleiskaavassa 1988 ns. pehmeät arvot korostuivat edelleen. Erityishuomioita kiinnitettiin ympäristönsuojelun lisäksi liikenneturvallisuuden ja kevyen liikenteen reittien lisäämiseen sekä liikuntaesteisten huomiointamiseen. (Tampereen yleiskaavoituksen vaiheita 1944-1988, s. 6, 17)

4.3 Kaupunkikuva monipuolistuu 1980-luvulla

Kaupunkikuvalliset tavoitteet eivät olleet ensisijaisia 1970-luvun tehokkuusajattelun vallitsemassa rakentamisessa. Alkava muutos on nähtävissä 1970-luvun lopulta alkaen. Vuonna 1977 suunnittelukilpailun tuloksena valmistunutta metalliliiton kurssikeskusta Murikkaa Teiskossa voidaan pitää valtakunnallisestikin tarkasteltuna suuntana ankaran suorakulmaisen muotokielen muuttumiseen. (Seppänen 2002, s.20)

Edistyksellistä 1980-luvun kaupunkikuvallista monimuotoisuutta, morfologista arkkitehtuuria ja paikallisuutta korostavaa suunnittelua Tampereella edustavat Reima ja Raili Pietilän julkiset rakennukset. Hervannan keskus-akselin julkiset rakennukset (valmistuneet 1979 ja 1989) sekä pääkirjasto Metso (valmistunut 1986) nousevat merkittäviksi valiokohteiksi myös valtakunnallisesti. Varhaisemman vaiheen Pietilöiden, vuosien 1964–1968 välillä rakentunut Kalevankirkko, on kirkkoarkkitehtuurin omaleimainen ja edustava esimerkki. Tampereen 80–90-lukujen julkisen rakentamisen esimerkkejä ovat myös UKK-instituutti (1984) ja Tampere-talo (1990).

80-luvun asuinalueuunnittelun muuttuneita ideoita edustavia, regionalismin hengessä kaavoitettuja alueita Tampereella ovat esimerkiksi Haapalinnankylä, Hallila, Etelä-Hervanta ja Atala. Ajalle tyypillistä oli runsas pientalojen määrä, mikä näkyy edellisten lisäksi 80-luvun Olkahisen ja Tasanteen asuinalueilla.

Inventoinnin tarkastelualueista pääasiassa 80-luvulla rakentuneita alueita ovat Haukiluoma ja Linnainmaa. Alueiden suunnittelussa on nähtävillä niiden sijoittuminen 1970-luvun kompaktikaupunkirakentamisen ja 1980-luvun muuttuneiden ihanteiden välivaiheeseen. Linnainmaan miellyttävä lähiympäristö ilmentää erinomaisesti 80-luvulle tyypillistä pyrkimystä pihojen ja viherympäristön viihtyisyyteen. Haukiluomassa lähiympäristön käsittely on puolestaan vaatimattomampaa. Pientalojen suuri määrä edustaa muuttuneita arvoja sekä Linnainmaalla että Haukiluomassa.

Pientalotuotannon lisääntyminen oli huomattavaa. Vuonna 1974 Tampereella valmistui n. 250 asuinrakennusta, joissa oli 2860 asuntoa. Vuonna 1981 asuinrakennusten määrä oli lähes kaksinkertaistunut, mutta asuntoja niissä oli vain 1924 kpl. Vuosien 1950-80 välillä tamperelaisten asumisväljyys kasvoi merkittävästi; vuonna 1950 asukasta kohden oli keskimäärin 12 m², kun se vuonna 1980 oli kasvanut 26,4 m² ja vuonna 1987 30 m². (Maula 1986, s. 346, 355, Rasila 1992, s. 153-154)

Tampereen pääkirjasto Metso. Reima ja Raili Pietilä. 1986

Kari Niskasaari, Kaarlo Viljanen, Ilpo Väisänen ja Jorma Öhman, Oulunsalon kunnantalo, 1983

KEHITYS SUOMESSA

1920

1930

1940

1950

1960

TEKNINEN KEHITYS:

Standardointi
LVIS-järjestelmien
tekn. kehitys: wc,
vesi, kauko/alue-
lämpö

Rationalisointi,
rakennustyön
tehostaminen

Elementtien
kokeiluja ja
osaelementtejä

Myös muu
rakennus-
tekniikka kehittyi

1962-1964
elementtitekniikan
läpimurto

YHTEISKUNNALLISET ILMIÖT:

II Maailmansota
1939-45

1945 maanhankintalaki
1949 Lex Raatikainen

Pula-aika, jälleenrakennuskausi

Suuri maaltamuutto
ja kaupunkien kasvu
Yksityisautojen
yleistyminen

Kaupun keskittyminen

Lähiöiden
rakentuminen
Valta- ja moottoritiet

Joukkoliikenteen
kehittyminen

Teollisuuden kehitys,
palveluyhteiskunta

IDEOLOGIOIDEN KEHITTYMINEN:

Asemakaavaopin professori: O.I. Meurman 1940-1959

Asemakaavaopin professori: Olli Kivinen

Funktionalismi,
toimintojen eritteleminen

Avoin korttelirakenne,
hajakeskitys

Asemakaavaoppi
O.I. Meurman 1947

Lähiön ensimmäiseksi
malliksi metsäkaupunki

Lähiön ideaalimalli:
keuhkokaavio

Avoin
tilarakenne

Alue-
rakentaminen

(Ruutukaava)

Eliel Saarinen
Hajakeskitys
Pro Helsingfors 1918
The City 1943

Yleiskaavatasoinen
suunnittelu

1946 Heikki von
Hertzen:
Koti vaiko
kasarmi lapsil-
lemme

1953 Viljo Revell
"sininen nauha"
Asuntoreformi-
kilpailu

1957 Olli Kivinen
Keuhkokaavio,
Hämeenlinnan
yleiskaava

1958 Rakennuslain muutos

1966 Asuntohallituksen
perustaminen

1920 Martti Välikangas
Käpylä

1936 Alvar Aalto
Sunila

1940 Olympiakylä

1951 Espoo Tapiola

1958 Pohjoinen
Tapiola

1960 Helsinki
Pihlajamäki

1962 Helsinki
Myllypuro

1965 Jyväskylä
Kortepohja

KEHITYS TAMPEREELLA

1920

1930

1940

1950

1960

Esikaupunkien kasvu

Lappi,
Petsamo,
Viinikka,
Nekala,
Härmälä
Järvensivu

Jälleenrakentamisen aika
mm. Kissanmaa,
Koivistonkylä, Viiala,
Kalkku, Ikuri, Pohtola, Niemi

Kantakaupungin kasvu

Lähiöiden aika

1945 Kaleva

1950 Taatala

1954 Rahola

1951 Rantaperkiö

1956 Järvensivu

1946 Hipposkylä

1959 Kalevan Sampo

1955-1960
Kalevankartano eli
Kiinanmuurin kortteli
Hatanpään hovi 1958-61

Amurin saneeraus
Tammelan saneeraus

1958 Muurarien lakko

1959 Ensimmäinen
puolielementtitalo

Tohloppi 1961
Ristimäki
Tesomajärvi
Hipposkylä

1963 Puisto-Kaarilan
kilpailu

1964 Kaukajärvi

1965 Peltolampi

1963 Tesoma

Alueiitokset ja lähiöalueet:

Hatanpää 1920 – Taatala, Rantaperkiö, Peltolampi, Multisilta
Järvensivu 1922
Harju 1937 – Rahola, Tesoma
Messukylä 1947 – Ruotula, Kaukajärvi
Lielähti 1950 – Lentävänniemi

1970

1980

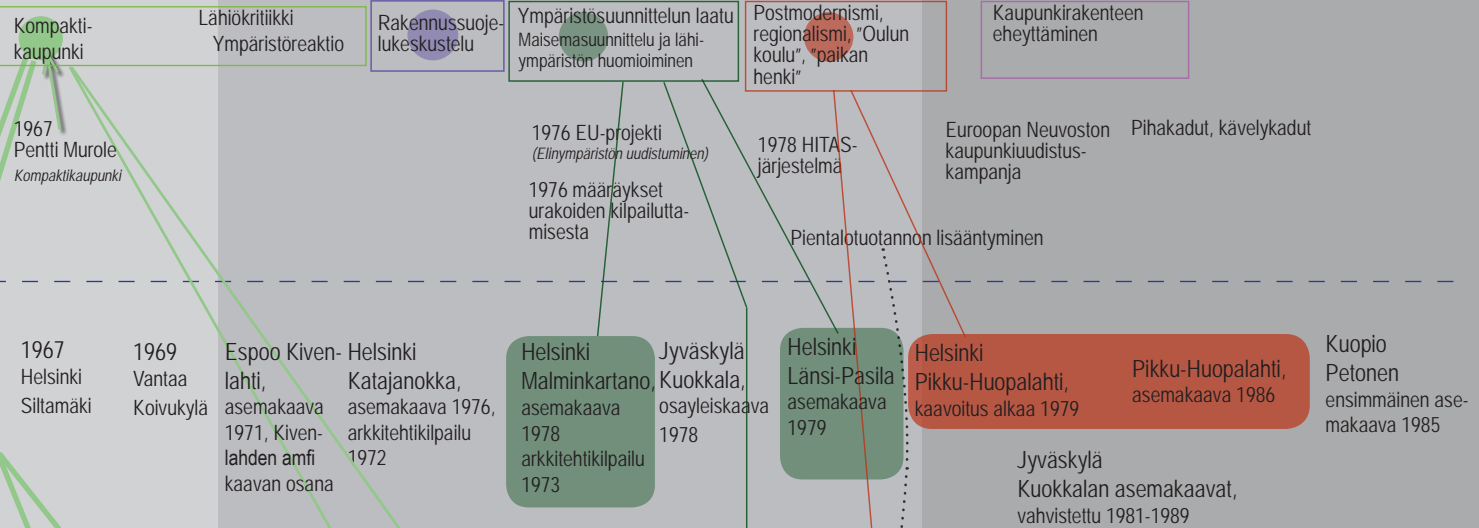
Modulimitoitus
 Määrälliset ja taloudelliset tavoitteet pääosassa
 Laatuasiat huomioon: Elementtirakenteiden tyyppihyväksynnän asetus ja ohje 1975
 Pientalotuotannon lisääntyminen
 Elementtitekniikan 'peittäminen', punatiiliset julkisivut imitoimaan paikkallamuurausta

Ympäristö- ja asukasliikkeet

1973 energiakriisi ja sitä seurannut lama
 Asuntotuotannon hiljentyminen

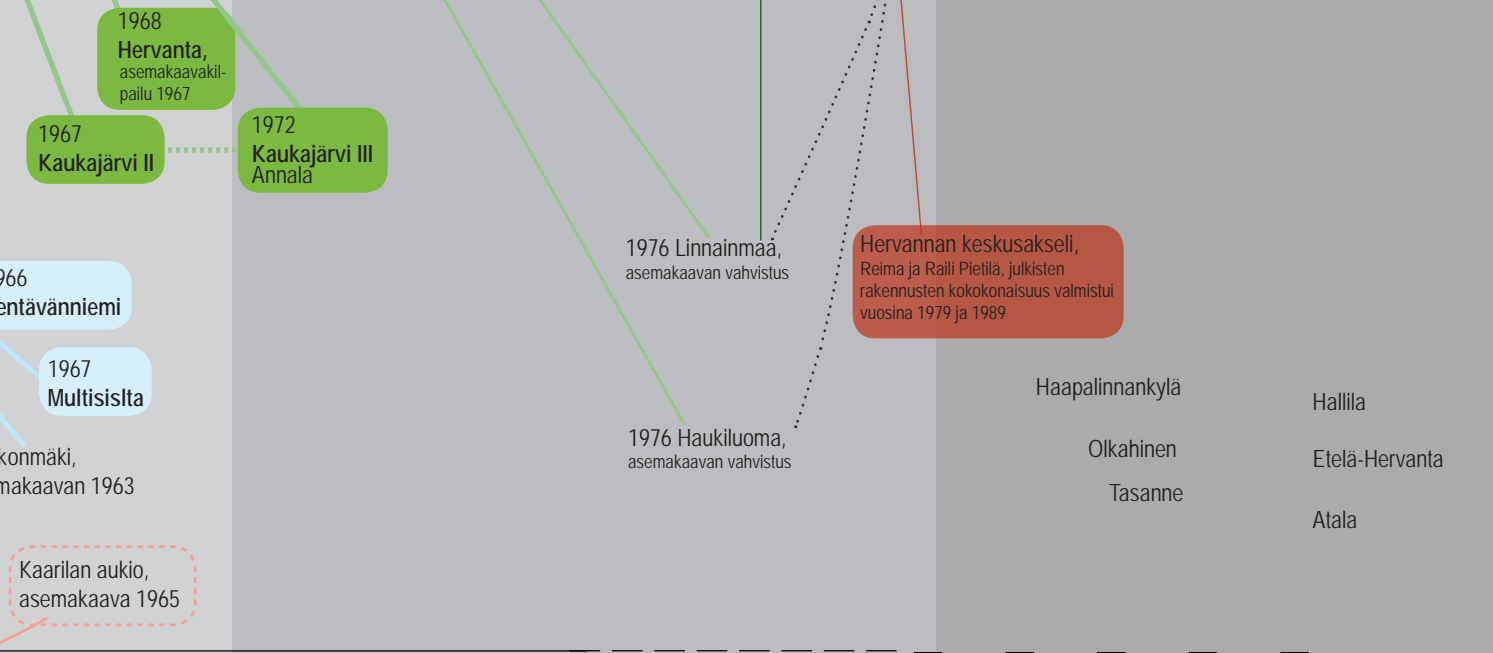
Taloudellinen nousukausi
Individualismin nousu

en 1960-1972

1970

1980

Pispalan suunnittelukilpailu 1968
 1970 ensimmäinen BES-koetalo Nekalaan

3M-modulimitoitus

5. ARVOTTAMISEN PERIAATTEET

Rakennustaiteellisen arvion, inventoinnin tai rakennushistoriallisen selvityksen laadintaan ei toistaiseksi ole vakiintuneita ohjeita tai raportointimalleja. (Neuvonen 2009, s. 10) Tässä selvityksessä alueiden arvotus on vertailukelpoisuuden vuoksi jaoteltu aiemmin valmistuneen raportin kriteeristön mukaan. Arvotuskriteeristön laatimisen taustalla hyödynnettiin edellisessä raportissa Pohjoismaisen ministerineuvoston ohjeita vuodelta 2002 (Kulttuuriympäristö ympäristövaikutusten arvioinnissa – opas pohjoismaiseen käytäntöön) sekä TT Aija Staffansin 2009 esittämää jaottelua paikallisuudesta suunnitteluarvona. Pohjoismaiden ministerineuvoston ohjeita voidaan pitää melko perinteisenä arvottamismallina. Ohjeissa on otettu esiin seuraavat näkökulmat:

- Ainutlaatuisuus – harvinaisuus, alueellinen harvinaisuus
- Paikallinen/alueellinen tyypillisuus
- Edustavuus (tyyppinä / ajanjaksona / maantieteellisesti)
- Toiminnallinen edustavuus – säilyminen osana elävää ympäristöä
- Aitous, alkuperäisyys, säilyneisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus, kertovuus
- Identiteetti, elämyksellisyys
- Monimuotoisuus (ajallinen / toiminnallinen / arkkitehtoninen tms.)
- Harmonisuus
- Yhteys luonnonoloihin

Staffansin näkökohtia on yhdistetty em. näkökohtiin, koska uutena painotuksena haluttiin edellisessä työvaiheessa ottaa arvotuksen osaksi myös asukkaat ja heidän luomansa arvot. Myös Helsingin kaupungin lähiöprojektin kokemuksia on hyödynnetty arviointikriteeristöä laadittaessa.

60- ja 70- luvun arvottamisen erityispiirteet

1960-luvun asuinalueita arvioitaessa on mahdollista käyttää perinteisen kaupunkitilan käsitteistöä katutiloineen, pihoineen ja toreineen, koska silloin hämärtyy se mikä on alueelle tyypillistä ja oleellista. (Salastie 2003, s. 17) Saukonmäen ja Kaarilan aukion kaltaisilla alueilla keskeisiä uhkatekijöitä ovat rakennusten alkuperäistä yksinkertaista ilmettä muuttavat korjaus- ja muutostöimenpiteet sekä modernin soljuvan tilan idean karsiminen alueelle epäsovikkaan uuden massoitellun myötä. Vähäisiltä tuntuvat asiat, kuten alkuperäiset tuuletustelineet ja porraskaiteet sekä piha- ja

puistokalusteet, voivat olla 60-luvun vähäeleisessä lähiympäristössä merkittäviä tekijöitä. (Salastie 2003, s. 60)

80-luvun arvottamisen erityispiirteet

1980-luvun asuinalueista on hyvin vähän tutkimuksia ja taustatietoa käytettävissä arvottamisen pohjaksi. 80-luvulle *tyypillinen* kohde ei välttämättä edusta aikansa kaupunkitilallisia ideaaleja tai edistyksellistä kaavoitusta. Ensimmäiset reaktiot väljästi toteutettuja alueita kohtaan tulivat jo 60-luvun lopulla. 70-luvun puolivälissä edistyksellinen kaupunkitilan ihanne haki jo esikuvia keskiaikaisen kaupungin orgaanisuudesta ja tilallisuudesta. Käytännössä monet alueet kuitenkin kaavoitettiin ja toteutettiin vanhojen oppien mukaan, rakennusprosessia optimoiden.

Tässä työssä inventointi ja arvottaminen on tehty monialaisena asiantuntijatyönä. Arvotuksen taustaksi laadittiin asiantuntijoiden ohjauksessa ajankuva hyödyntäen kirjallisuuslähteitä, ml. vanhoja Arkkitehti-lehtiä, jotta alueita voitiin lähestyä oman aikansa näkökulmasta. Tehdyt inventoinnit perustuivat maastokäynteihin, kirjallisuuslähteisiin sekä vanhaan kartta- ja kuva-aineistoon. Arvotus on esitetty kohdekohtaisesti karttaesityksenä kolmeen värikategoriaan jaoteltuna sekä kirjallisesti oheisen jaottelun mukaan.

TYÖSSÄ KÄYTETTÄVÄ ARVOTUSKRITEERISTÖ

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS

- rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys
- kaupunkirakenteen ominaispiirteet

PAIKALLINEN IDENTITEETTI

- alueen historia
- asukasaktiiviteetti (kaupunginosayhdistykset – omalehti, omat sivustot)

YMPÄRISTÖARVOT

- asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan
- alueen asema suurmaisemassa
- vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät, niiden hoidon aste
- virkistysalueiden saavutettavuus

ARKKITEHTONISET ARVOT

- kaavoituksen laatu > hyvän asuinympäristön toteutuminen
- rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyypillisuus ym.)
- alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys
- muutosten laatutaso

Kriteerien toteutuneisuus on merkitty kohdealueiden arvottamisen yhteydessä seuraavasti:

- • • erittäin hyvä
- • hyvä
- puutteellinen

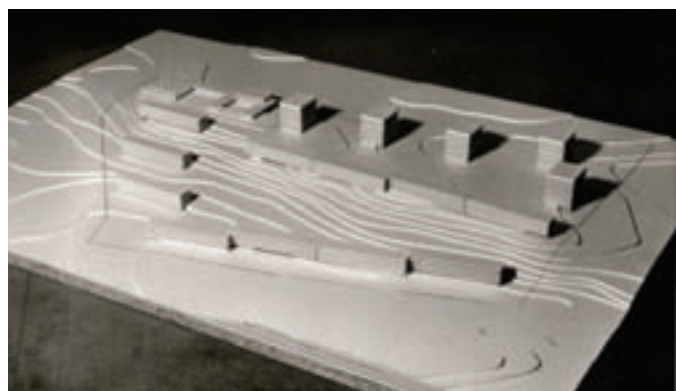
6. KOHDEALUEIDEN KUVAUS JA ARVOTTAMINEN

Saukonmäen sijainti kuninkaankartassa (Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805)

Peruskartta vuodelta 1950

Pistetalot maaston korkeimmilla kohdilla ja lamellitalot rinnettä myötäillen alue edusti hyvin aikansa ihanteita. (Tampere-seuran kuva-arkisto)

6.1 Saukonmäki

Alueen historia ja rakentuminen

Tarkastelualueesta tuli osa Tampereen kaupunkia, kun Kyttälän alueen maat liitettiin siihen vuonna 1877. Alueella sijainnut Saukon torppa on antanut nimensä koko alueelle ja sen asunto-osakeyhtiöille (Tammerkoski 1969:1).

Petsamon kaupunginosassa sijaitsevan Saukonmäen asuinalueen aluerakentamisen historia alkaa vuonna 1920, kun tamperelainen Tampella Oy vuokrasi maa-alueen kaupungilta ja rakennutti kaksikerroksisia puisia työväenasuntoja. Alue oli tuolloin metsäinen kumpu kaupunkirakenteen ulkoreunalla (Tammerkoski 1965:10). Vuonna 1927 alueella oli 396 huonetta yksi- ja kaksikerroksisissa taloissa. Toisen maailmansodan jälkeen rakennettiin lisää asuntoja, joista osa oli parakkeja. Hättämajoitus nykyisen Saukonpuiston alueella kesti aina vuoteen 1958, jolloin Sammonkartanon pistetalot valmistuivat. Tuolloisen Kuuselanmäen rakennukset purettiin ja tilalle rakennettiin Saukonpuiston koulu.

Vuonna 1963 Tampella Oy sai luvan ostaa vuokratontin Tampereen kaupungilta ja omistajiksi tulivat tulevan Saukonmäen asunto-osakeyhtiöt. Alueen yleissuunnitelman laati professori Olli Kivinen. Tamperelainen kaava-arkkitehti Aaro Alapeuso laati yleissuunnitelman pohjalta kaavan vuonna 1963. Asuinalueen rakennustyöt alkoivat vuonna 1966 ja koko alue valmistui lopulta 1971. Alueella oli sen valmistuttua yhteensä n. 500 asuntoa ja liikekeskus Saukonmäki, jossa oli mm. kaksi valintamyymälää (n.400m²), kahvila, pankki ja ravintola (Tammerkoski 1969:1).

Saukonmäki ajoittuu lähiörakentamisen varhaisempaan vaiheeseen, jolle oli kaupunkiympäristössä ominaista vanhojen, usein puutalo-alueiden, ”saneeraus” uusien nykyaikaisten asuinalueiden tieltä. Uudet asuinalueet edustivat kehitystä, puhtautta ja asumisen vaivattomuutta. Saukonmäki muistuttaa veistoksellisuuudessaan Pihlajamäen metsälähiötä Helsingissä, joka oli Olli Kivisen ehkä tunnetuin aluesuunnittelutyö.

Saukonmäen alue sijaitsee Kalevan kaupunginosan kupeessa, joka kuuluu valtakunnallisesti arvokkaiisiin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Kalevan asuinrakentaminen koostuu lamelli- ja tornitaloista, jotka on rakennettu pääosin 1940-luvun lopulta 1960-luvun alkuun ulottuvalla ajanjaksolla. Ilmarinkadun varrelle rakennettiin 1949–1953 Tampella-yhtiön perustaman asunto-osakeyhtiön neljä tiilipintaista lamellitaloa. Nämä nk. Pekolan talot suunnitteli arkkitehti Alvar Aalto. Viiden- ja kuuden kerroksisen samantyyppisen rakennuksen suunnitteli rakennusmestari Oskar Helminen.

Ilmakuva vuodelta 1946

Ilmakuva vuodelta 1956

Ilmakuva vuodelta 1974

1960-luvun ilmakuvasa Saukonmäki on osittain rakennutunut. Uusimmat lamellitalot eivät ole vielä korvanneet entisiä puutaloja. Samoin liikerakennus on vielä toteuttamatta. (Kuvaaja: Erkki Kauppila, Vapriikin kuvaarkisto)

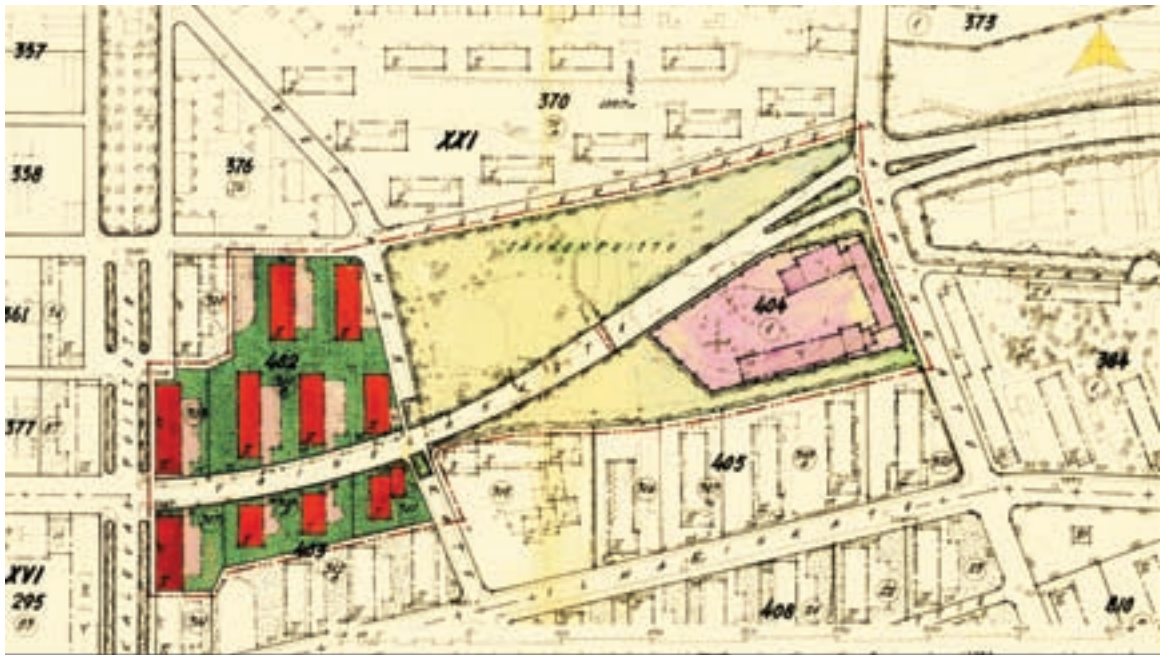
Vanhat puutalot saivat väistyä uusia ihanteita edustavien modernien rakennusten tieltä. (Tampere-seuran kuvaarkisto)

Saukonmäen upouudet pistetalot vuonna 1967. (Tampere-seuran kuvaarkisto)

Saukonmäen ostoskeskus vuonna 1970. (Tampere-seuran kuvaarkisto)

Asemakaava vuodelta 1959. Läpi linjattu Väinölänkadun jatke on poistettu kaavasta 1986.

Arkkitehti Aaro Alapeuson laatimassa asemakaavassa vuodelta 1963 puutalot on merkitty purettaviksi.

SAUKONMÄKI

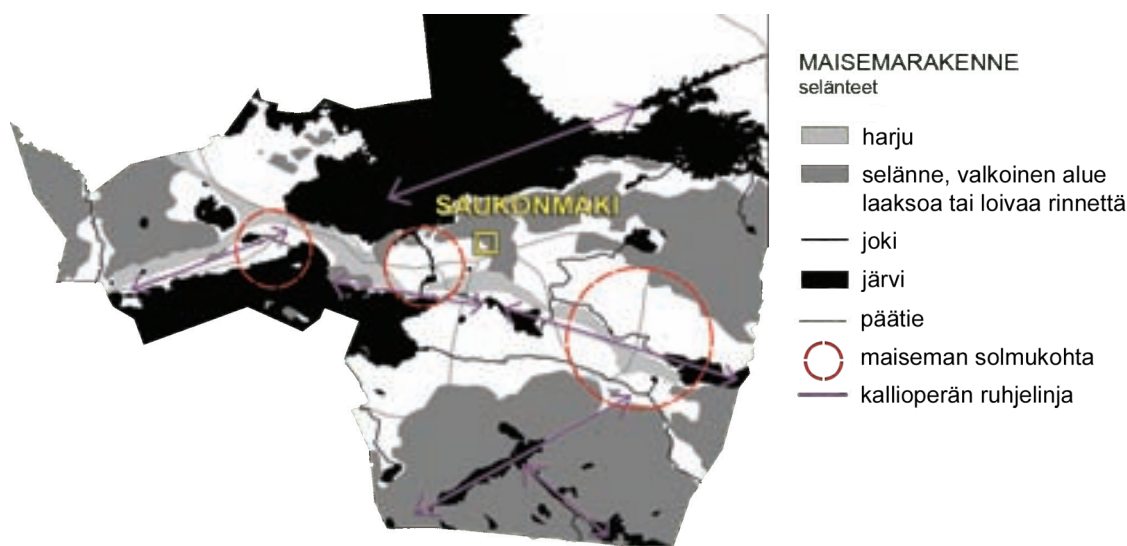

RAKENNUSVUODET

1960-1970

Selvitysalueen raja

1971-1980

Saukonmäen sijoittuminen Tampereen laajempaan maisemarakenteeseen.

Maisemarakenne

Tarkastelualue sijaitsee loivasti etelään ja länteen viettävällä mäellä keskellä kaupunkirakennetta. Alueen rooli maisemassa on dominoiva, koska ympäristön rakennuskanta on pienirakeisempaa, matalampaa ja samalla tiiviimpää. Viitteitä alueella vallinneesta luonnonmaiseman rakenteesta ei ole säilynyt kuin vähän. Alun perin alueen läpi virrannut Ronganoja kulkee nykyään putkessa Tammerkoskeen saakka, mutta sillä on ollut vaikutus alueen jäsentelyyn. Saukonpuiston kallio ja alueen mäkisyys noudattelevat luonnollista maisemarakennetta. Tonttialueita on täytetty ja tasattu parkkipaikoiksi ja kalliota on jouduttu paikoin louhimaan. Silti kokonaisuus on luonnollisen oloinen erityisesti lamellitalojen välisellä sisäpihalla ja Saukonpuistossa.

Aluerakenne

Tarkastelualue rajautuu pohjoisessa Vainiokatuun, lännessä Kalevan puistotiehen sekä Petsamonkatuun, etelässä Saukonpuistoon ja idässä Kaupinkatuun. Aluekokonaisuuden muodostavat viisi seitsemänkerroksista pistetaloa, kuusi kolmikerroksista lamellitaloa sekä kaksikerroksinen liikekeskus. Alueen itä- länsipuoleiset korttelit ovat pienmittakaavaisia, joten Saukonmäen kokonaisuus on kontrastinen suhteessa ympäröivään kaupunkirakenteeseen. Rakennusten koordinaatio on kääntynyt 90 astetta suhteessa eteläpuoleiseen Kalevan asuinalueeseen.

Liikennejärjestelmä on ulkosyöttöinen. Saukonmäkeä ympäröi liikennöity kehä. Saukonmäessä on kattava kevyenliikenteenverkosto, jota pitkin siirtyminen alueen sisällä sekä liittyminen viereiseen Litukanpuistoon on yksinkertaista. Asuin-

korttelialueen halkaisee tonttikatu, jota pitkin avautuu komea näkymä päätteenään Näsinneula. Pysäköintialueet on sijoitettu korttelin läpikulkevan tonttikadun varteen sekä rakennusten yhteyteen.

Lamellitalojen väliin on jätetty avara piha ja jonkin verran vanhaa puustoa. Piha-alue hahmottuu laajuudessaan keskeisenä viheralueena Saukonpuiston ohella. Saukonpuisto muodostaa lähialueita palvelevan puisto-alueen, mutta tarjoaa myös katselupisteen Saukonmäen aluejulkisivulle. Alueelta on hyvä kevyen liikenteen yhteydet pohjoiseen Kaupin viheralueille alueelle.

Saukonmäen luoteisnurkassa sijaitsevassa ostoskeskuksessa toimii nykyään mm. leipomo ja publi. Ostoskeskuksen tilat ovat myös aktiivisessa harrastuskäytössä (setlementtitoiminta). Ala-asteen koulu sijaitsee tarkastelualueen kaakkoisosassa osana Saukonpuistoa.

Saukonmäen suhde ympäröivään matalampaan kaupunkirakenteeseen on kontrastinen. Näkymä pistetalojen pihalta itään päin.

SAUKONMÄKI

ALUERAKENTEEEN PERIAATEKAAVIO

- Aluerakenteen rungon muodostava katu
- Kevyenliikenteen reitti
- Alueen keskeinen viheralue
- Tärkeä viheryhteys
- Ostoskeskus
- Koulu
- Selvitysalueen raja

Pistetalojen ja lamellitalojen välistä aluetta dominoivat laajat paikoituskentät. Näkymän päätteenä komeilee Näsinneula.

Lamellitalojen vähäeleinen arkkitehtuuri on säilyttänyt ominaispiirteensä vuosikymmenien ajan.

Pistetalojen julkisivuremontti on muuttanut rakennusten ulkoarkkitehtuuria mm. parvekelasitusten osalta. Uudistukset on toteutettu kuitenkin hyvin alkuperäistä ilmettä mukailien.

Rakennukset ja korttelit

Kerrostalot sijaitsevat kaikki yhdessä korttelissa. Neljää pistetaloa lukuun ottamatta, kaikki rakennukset olivat Asuntohallituksen lainoittamia (arava). Rakennusten suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen. Jaakko Tähtisen 1920-luvulla perustama suunnittelutoimisto tunnettiin 1960-luvulla nimellä Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen Oy ja nykyään nimellä Tähti Set Oy. Tähtisten laaja tuotanto on vaikuttanut osaltaan Tampereen kaupunkikuvaan. 1960-luvulla työn alla oli mm. Hakametsän jäähalli.

Asuinrakennukset on toteutettu vuosina 1966-1971. Ensimmäisenä rakennettiin viisi pistetaloa. Ne sijaitsevat mäen laella ”tasopinnalla” laajojen pysäköintialueiden välissä. Pistetalot hallitsevat kokonsa ja valkoisen värinsä vuoksi lähimaisemaa. Lamellitalot, joita on kuusi kappaletta, ovat selkeästi samaa kokonaisuutta pistetalojen kanssa. Rakennusten detaljoinnissa ja massoittelussa on käytetty samoja aiheita sekä vertikaalia puurimoitusta, joka korostaa etenkin pistetalojen korkeutta suhteessa lamellitaloihin. Lamellitalot sijaitsevat väljästi toisiinsa nähden kallioisen tontin korkeuskäyriä mukailien (vrt. Pihlajamäki). Lamelleja on käytetty kolmea eri pituutta, joista pisin on porrastettu. Eteläisin lamelli muodostaa kulkua ja näkymiä rajaavan elementin Saukonpuiston suuntaan. Kaikissa rakennuksissa on maanpäällinen kellarikerros, joka on rannesijoituksen takia takapihan puolella täyskorkea. Kaikkiin lamellitaloihin on pääsy molemmilta puolilta. Rappukäytäviin kuljetaan pohjoissivulta. Eteläisivuolta on kulku talojen kellareihin. Rakennukset ovat ulkoisesti tarkasteltuna hyvin hoidettuja.

Alueen rakennuskanta on yleisesti ottaen säilyttänyt alkuperäisen korkeatasoisen, mutta yksinkertaisen ilmeensä vuosikymmenten ajan. Asuinrakennusten yhtenäinen ilme muodostuu selkeästä massoittelusta, valkoisesta julkisivusta, vaaleanharmaista ikkunanpuitteista sekä ovista ja tummasta sokkelista. Rakennusten detaljointi ja koristeaiheet ovat yksinkertaisia, mutta erinomaisesti aikaa kestäneitä.

Kaikki asuinrakennukset ovat elementtirakenteisia. Rakennusten väliseinät ovat elementti- ja lastulevyrakenteisia ja parvekkeet on toteutettu elementeillä. Pistetaloja on alettu korjata mm. parvekkeiden ja ikkunoiden osalta viime vuosina. Lopputulos on siisti, mutta osin alkuperäisistä lähtökohdista poikkeava.

Vuonna 1960 valmistunut Saukonpuiston koulurakennus poikkeaa muusta tarkastelualueen arkkitehtuurista. Se kuuluu kiinteästi Kalevan kaupungiosan kokonaisuuteen. Koulurakennus on sovitettu maastoon, Saukonpuiston kulmalle, varsin onnistuneesti. Suunnittelijana on toiminut Eeva Uotila Kaupungin arkkitehtiosastolta (Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri, s. 204).

Alueen luoteisnurkan liikerakennus ja sen jatkeena sijaitseva kerhotalo ovat vuodelta 1967. Ne muodostavat arkkitehtonisesti komean aiheen alueelle saavuttaessa Kalevan Puistotien ja Vainionkadun suuntaan. Linjakkaat katujulkisivut ovat mieleenpainuvat ja niiden nauhaikkuna-aihe edustaa esimerkillisesti aikansa ihanteita. 1960-luvun ostoskeskukset olivat massoitteeltaan varsin yhdenmukaisia. Niissä oli yleensä atrium- tai puoliatriumperiaatteella jäsenyvä viihtyisäksi tarkoitettu sisäpiha ja tasakatto. (Niskanen 2003, s. 91) Saukonmäen ostoskeskus on tyyppiesimerkki tästä. Liikerakennus ja kerhotalo hahmottuvat yhtenä kokonaisuutena ja ovat arkkitehtuuriltaan samaa ”perhettä” Saukonmäen asuintalojen kanssa.

Saukonmäen ostoskeskusrakennuksen julkisivuissa on hieno horisontaalinen jäsenyksen ajan hengessä.

Osoitteessa Kaupinkatu 30 toimii yhä vuonna 1960 rakennettu Saukonpuiston koulu. Matalahko ja pienimittakaavainen puoliatrumpihaa rajaa-va koulurakennus asettuu luontevasti maastoon puiston kaakkoisosassa. Se kuuluu kiinteänä osana Kalevan kaupunginosan kokonaisuuteen. Muusta tarkastelualueen arkkitehtuurista, se poikkeaa massoitteeltaan, kattomuodoiltaan ja väritykseltään. Koulun on suunnitellut arkkitehti Eeva Uotila Tampereen kaupungin arkkitehtiosastolta.

Leikattu nurmipinta ja puusto muodostavat peruselementit lamellitalojen väliin jäävälle väljälle piha-alueelle.

Jälkeenpäin lisätyt pihakalusteet ja valaistus ovat osin ristiriitaisia alkuperäisen yksinkertaisen tyylin kanssa.

Saukonpuisto toimii aktiivisena kaupunginosapuistona. Suihkulähde luo tunnistettavuutta puistolle. Heikki Varjan Saukkoveistos vuodelta 1964 on Tampellan lahjoittama.

Viheralueet

Viheralueet muodostuvat tonttipihoista ja Saukonpuistosta. Rakenne on väljä ja maastonmuotoja kunnioittava. Korttelipihat ovat yksinkertaisia ja kasvillisuudeltaan niukkoja. Puusto on pihakasvillisuuden tärkein elementti. Osa pihakalusteista on uusittu ja osa on edelleen alkuperäisiä. Pisimmän lamellitalon eri puolille on asennettu erityyppisiä valaisimia korjaus- ja muutostöiden yhteydessä.

Saukonpuiston läheisyys vähentää oletettavasti pihoihin kohdistuvaa käyttöä. Saukonpuisto muodostaa oleskelu- ja vesiaiheiseen vastakohtaan lähes askeettisille piha-alueille ja istutuksille. Alueen pienen koon takia ei voida puhua varsinaisesta viheraluerakenteesta, mutta kohtuullisen kookas sisäpiha puineen luovat vaikutelman vehreästä ympäristöstä.

Lamellitalojen viherpihan pääelementtejä olivat hoitonurmi ja runkokuusto, mikä oli aikakaudelle tyypillinen tapa suunnitella asuin ympäristöjä. Kokonaisuus on vähäeleinen, mutta yksinkertaisuudessaan viihtyisä. Detaljien niukkuus jättää myös maastonmuodoille tilaa.

Pistetalojen väliin jäävät pihat ovat liikennejärjestelyiden ja pysäköinnin ehdoilla suunniteltuja. Ensijainen materiaali on asfalttipinta. Puusto pehmentää vaikutelmaa paikoin.

Asemakaavan toteutuneisuus

Alue on toteutettu alueen yleissuunnitelman sekä kaava-arkkitehti Aaro Alapeuson alkuperäisen asemakaavan mukaisesti. Yksittäisiä asemakaavamuutoksia on tehty muutamia. Merkittävin muutos liittyy Saukonpuistoon, jonka läpi linjattu Väinöläkadun jatke on poistettu kaavasta 1986.

Alueen rakentaminen on tapahtunut hyvin lyhyessä ajassa, noin neljän vuoden aikana. Syntynyt kokonaisuus on yhtenäinen pinnoitteiltaan, rakennuskannaltaan ja kasvillisuudeltaan.

Saukonmäen erityisenä piirteenä voidaan pitää yhtenäistä rakennuskantaa, joka on syntynyt yhden suunnitelman mukaisena ilman suurempia muutoksia. Kokonaisuus on aikakaudelle tyypillistä puhtaslinjaista arkkitehtuuria, joka henkii uskoa tulevaisuuteen ja joka pyrkii parantamaan kansalaisten elinolosuhteita. Saukonmäki muodostaa veistoksellisen kokonaisuuden, jolle luonto, pihat ja puisto luovat puitteet.

Alueen arvot

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ● ● ●

Kaupunkirakenteen ominaispiirteet

- Piste- ja lamellitalojen sekä pihojen ja puiston muodostama kokonaisuus on ajallisesti ja arkkitehtonisesti hyvin yhtenäinen. Se edustaa hyvin aikaansa.
- Alueen ostoskeskus on paikallinen maamerkki.

Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys

- Piste- ja lamellitalot ovat rakentuneet 60- ja 70-lukujen vaihteessa ja ne muodostavat hyvin yhtenäisen kokonaisuuden. Saukonpuiston koulurakennus vuodelta 1960 liittyy materiaaleiltaan ja massoitteiltaan Kalevan kaupunginosan kokonaisuuteen ja sopeutuu arvokkaasti ympäristöönsä.

PAIKALLINEN IDENTITEETTI ● ●

Alueen historia

- Alueen tieltä purettiin aikanaan puutaloalue. Nykyisin rinteeseen sijoittuvat lamellitalot mukailevat purettujen puutalojen muodostamaa korttelimuotoa. Muuten alueella ei ole säilynyt merkkejä aikaisemmista vaiheista. Aikaisemmin paikalla virranut Ronganoja kulkee alueen läpi putkessa Tammerkoskeen asti.

Asukasaktiiviteetti

- Ostoskeskus toimii alueella kokoontumispaikkana.
- Alueen asukastoiminta keskittyy talonyhtiöihin ja sen aktiivisuus näkyy muun muassa huoliteltuna lähiympäristönä.

YMPÄRISTÖARVOT ● ●

Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan

- Tarkastelualue sijaitsee kaupunkirakenteen sisällä, joten luonnonmukaisia alueita ei liity asemakaavaan. Kaavassa on varattu runsaasti tilaa piholle ja puistolle.
- Rakennukset korostavat alkuperäistä maastonmuotoa hienosti. Pistetalot on sijoitettu maaston korkeimmalle kohdalle ja lamellitalot mukailevat etelään suuntautuvaa rinnettä. Kallio tulee paikoin esiin.

Alueen asema kaupunkimaisemassa

- Saukonmäen pistetalot erottuvat kaupunkimaisemassa ympäristöönsä korkeampana elementtinä.

Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät

- Lamellitalojen lähiympäristö on arvokas. Se on vihreä ja viihtyisä. Iso mittakaava sopii alueen luonteeseen. Kasvillisuus on hyväkuntoista ja suunnitteluajankohdalle ominainen minimalistista.
- Pistetalojen lähiympäristö on yksipuolista ja kärsii jäsenymättömyydestä. Paikoitusalueet dominoivat pistetalojen piha-alueita.
- Saukonpuisto on selvästi arvostettu ja käytetty vihreäalue. Viehättävä puisto lähietäisyydellä kompensoi tarkastelu-

alueen talojen pihojen vähäisiä toimintamahdollisuuksia.

Virkistysalueiden saavutettavuus

- Saukonpuistoon on hyvät yhteydet asuinalueelta. Saukonpuisto jatkuu Kaupinkadun toisella puolella Litukanpuistona. Pohjoispuoliseen Kauppiin ja sen metsäalueille on hyvät kevyen liikenteen yhteydet.

ARKKITEHTONISET ARVOT ● ● ●

Kaavoituksen laatu – hyvän asuin ympäristön toteutuminen

- Asemakaava on hyvä esimerkki aikansa ihanteista ja lajissaan arvokas. Modernit ajatukset näkyvät rakennusten massoitteilussa sekä soljuvassa viherympäristössä. Saukonpuistosta katsottuna etualan lamellitalojen ja taustalla näkyvien pistetalojen muodostama aluejulkisivu on hieno, samoin julkisten rakennusten (koulu, liikerakennus, kerhotalo) suhde ja sijainti ympäristössä.
- Kontrasti ympäröiviin pienimittakaavaisiin, puutalovaltaisiin alueisiin on huomattavan suuri.

Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyypillisuus ym.)

- Asuinrakennukset ovat kaikki samaa ”rakennusperhettä” ja muodostavat arvokkaan kokonaisuuden. Sovittaminen vaihtelevaan maastoon vaikuttaa siihen, että vaikutelma ei ole yksitoikkoinen.
- Ostoskeskus on ollut arkkitehtuuriltaan edistyksellinen ja sen estetiikka on kestänyt hyvin aikaa. Ostoskeskuksen toiminnallisuutta tulisi kehittää.
- Saukonpuiston koulu on arvokas Tampereen kouluarkkitehtuurin edustaja.

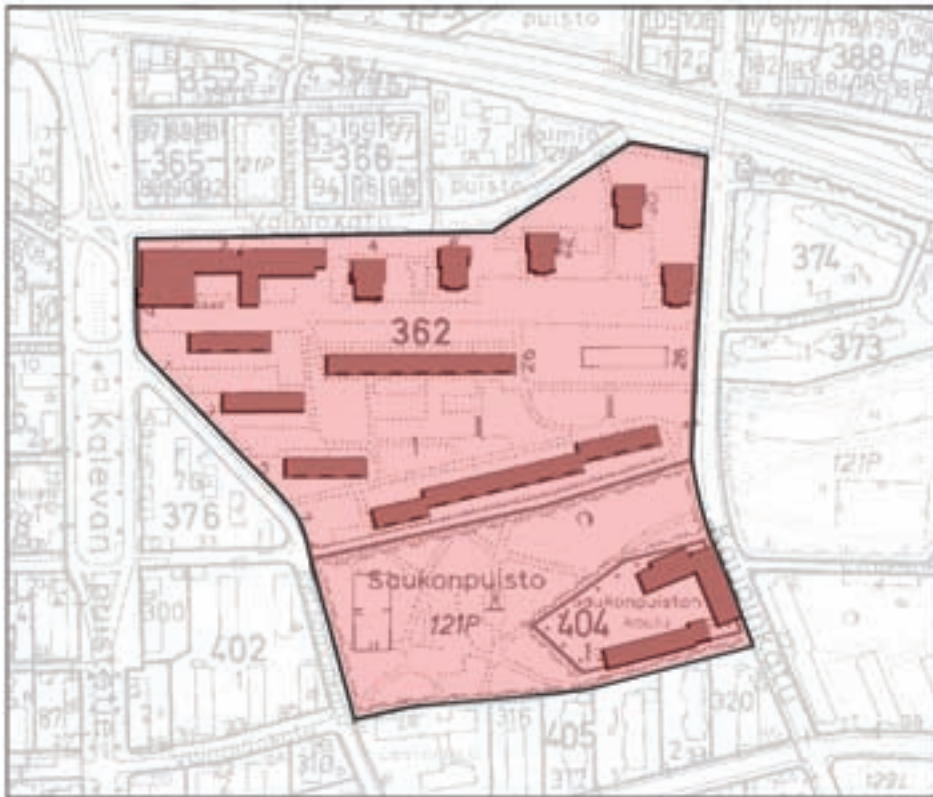
Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

- Alueen ilme on säilynyt varsin hyvin alkuperäisessä asuunsa kalusteita ja pihajäsenteilyitä myöten.
- Pistetalojen lähiympäristö alkuperäisen oloista. Pysäköintialueet sekä kulkureitit ovat paikoin erittäin huonossa kunnossa.
- Pistetalot on julkisivuremontoitu hiljattain alkuperäistä tyyliä mukaillen – osa töistä on vielä kesken.

Muutosten laatutaso

- Remontoidut pistetalojen julkisivut ja parvekkeet kunnioittavat melko hyvin alkuperäistä. Toisaalta yhtenäisessä ja vähäeleisessä modernissa rakennuskannassa pienetkin muutokset erottuvat.
- Ostoskeskusrakennuksen herkäät horisontaalit linjat häiriintyvät jälkeensä lisätyistä elementeistä, kuten diagonaalisista syöttöputkistoista rakennuksen pohjoisjulkisivulla (leipomon tarpeista) sekä lähiöravintolan ikkunateippauksista. Aikanaan viihtyisä ja aktiivinen atriumipiha kaipaisi nykytilassaan elävöittämistä.
- Uudet pihakalusteet ovat paikoin alueen henkeen sopimattomia (Oculus-mallinen valaisin lamellitalojen pohjoispuolella)

SAUKONMÄKI

ALUEIDEN ARVOTTAMINEN

PUNAINEN TEEMA:

Aikakauden edustava asuinalue tai alueen osa, jossa alkuperäinen korttelirakenne, ympäristö ja rakennuskanta on säilynyt. Arkkitehtonisesti arvokas kokonaisuus.

TOIMENPIDESUOSITUS

Arkkitehtonisesti arvokkailta alueilta tulisi pyrkiä säilyttämään korttelirakenne, viherympäristö ja rakennusten alkuperäiset ominaispiirteet. Virheelliset rakennatkaisut pyritään korjaamaan siten, että rakennusten arkkitehtoniset arvot säilyvät. Alueet ovat arkoja muutoksille.

SININEN TEEMA:

Aikakaudelleen tyypillinen asuinalue tai alueen osa, jolla alkuperäinen korttelirakenne on säilynyt. Alueen kaupunkirakenteella on arvoa.

TOIMENPIDESUOSITUS

Alueiden korttelirakenne ja viherympäristö tulee pyrkiä säilyttämään. Tarvittavat muutokset ja lisäykset tulee sovittaa alueen alkuperäiseen luonteeseen.

Alueille, joille ei ole osoitettu väriteemaa, tulisi huomioida kaupunkirakenteellinen kokonaisuus sekä rakennusten ja lähiympäristön ominaispiirteet.

PUNAINEN:

- Saukonmäen asuinalue ostoskeskuksineen on yhtenäinen ja hyvin säilynyt arkkitehtonisesti arvokas kokonaisuus.
- Saukonpuisto on viehättävä ja paikallisidentiteettiä luova kokonaisuus, johon Saukonpuiston koulu tuo osaltaan toiminnallisuutta.

6.2 Kaarilan aukio

Alueen historia ja rakentuminen

Tarkastelualueesta tuli osa Tampereen kaupunkia, kun Harju liitettiin siihen vuonna 1937. Läheinen Raholan kartano on esitetty jo historiallisissa kartoissa 1700-luvun loppupuolella ja tila mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1540 maakirjassa. Tarkastelualue rajautuu pohjoisessa Nokiantiehen, joka on hyvin vanha tielinjaus. (Lyyra-Sepänen 2006, s. 2-4; Lundelin 2004, s. 19-24) Myös Raholankadun linjauksen osalta on havaittavissa yhtäläisyyksiä 1700-luvun tieverkkoon.

Kaarilan aukion lähiympäristössä on Suomen oloissa poikkeuksellisen vahva historiallinen identiteetti. Aivan tarkastelualueen rajalla, Nokiantien pohjoispuolella, sijaitsee Gaddin kappeli vuodelta 1785 ja Harjun koulu vuodelta 1862. Koulun pihaan kuuluu rakennuksia kolmelta vuosisadalta. Kappeli on jäänne paikalla sijainneesta kirkosta ja sen hautausmaasta. Kirkon edustalla järjestettiin aikanaan markkinoita. (Helenius 2001, s. 9-10, 15; Lundelin 2004, s. 36-37, 59-60)

Alueella on paljon hedelmäpuita puutarhakulttuurin jäänteinä, jotka liittyvät puolestaan Kaarilan kartanon perintöön. 1700-luvulla Gaddin suvulle kuulunutta kartanoa on isännöinyt mm. hyötykasveja tutkinut kemian, fysiikan ja talousopin professori Pehr Adrian Gadd. Alueen monilajinen kasvisto periytyy osaksi hänen viljelyksiltään. (Lundelin 2004, s. 13; Tampereen kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys, kohdekorppi 42) Kaarilan kartanon pihapiiri sijaitsee Kaarilankadun itäpuolella ja se on nykyisin yksityisomistuksessa.

Kaarilan aukio on osa Puisto-Kaarilaa, joka on Tampereen kaupungin kaavoitusvirastossa määritelty kulttuurihistoriallisesti, historiallisesti, rakennustaiteellisesti, kaupunkikuvallisesti ja maisemallisesti arvokkaaksi kohteeksi. Nykyisin Epilän kaupunginosassa sijaitsevan Kaarilan aukion asuinalueen historia alkaa vuonna 1963 järjestetystä viiden arkkitehdin kutsukilpailusta. Kilpailulla etsittiin yhdistettyä pientalo- ja kerrostaloaluetta, joka vastaisi kysyntään laadukkaista ja nykyaikaisista asuimuodoista kohtuulliseen hintaan. Tampereen kaupunki osoitti kyseisen maa-alan Myyntiyhdistys Puutalolle ja Tiilikeskus Oy:lle, jotka toimivat idean alullepanijoina. Voittajaksi valittiin ehdotus nimimerkillä ”Pihaonni” ja sen oli laatinut arkkitehti Pentti Ahola. Ehdotuksessa oli sovellettu ajan uusimpia suunnitteluvirtauksia ja -tavoitteita. Puisto-Kaarilalle on tyypillistä rakentamisen laa-

Ote Kuninkaankartastosta. (Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805)

Raholan Kaarilan kartta, laatinut Daniel Hall 1770. Kartasta voi havaita nykyisten Nokiantien ja Raholankadun.

Ote peruskartasta vuodelta 1960.

Kaarilan ilmakuva vuodelta 1956. Puisto-Kaarilan alue on vielä viljelykäytössä. Siirtolapuutarhalla on alueella pitkät perinteet.

dun ja luontoyhteyden sekä viihtyisyyden tavoittelu. Ehdotusta ”Pihaonni” suositeltiin alueelle laadittavan asemakaavan pohjaksi. Asuinalueen rakennustyöt alkoivat vuonna 1966 ja asunnot valmistuivat seuraavana vuonna. Yhteensä Puisto-Kaarilassa oli 152 asuntoa, joista 81 kerrostaloissa (Tammerkoski 1967, s. 6-7). Aluetta mainostettiin laadukkaana tamperelaisena puutarhakaupunginosana.

Tämän selvitystyön tarkastelualueeseen ei kuulu atriumtyyppisten pientalojen alue, vaan sen länsipuolella sijaitseva kolmen asuinkerrostalon ja asuntolan muodostama kokonaisuus pihoineen ja liikennealueineen. Alueen alkuperäinen asemakaava nro -99 on vahvistettu 20.8.1965.

Kaarilan aukion rakentamisesta vastasi urakoitsija Tasa Oy. Rakennukset on toteutettu vuosina 1966–1980. Lamellitalot on toteutettu 60-luvulla ja ne ovat tarkastelualueen vanhinta rakennuskantaa. Palvelutalo sekä liikekiinteistö ovat 1970-luvulta. Rivitalot ovat vuodelta 1980.

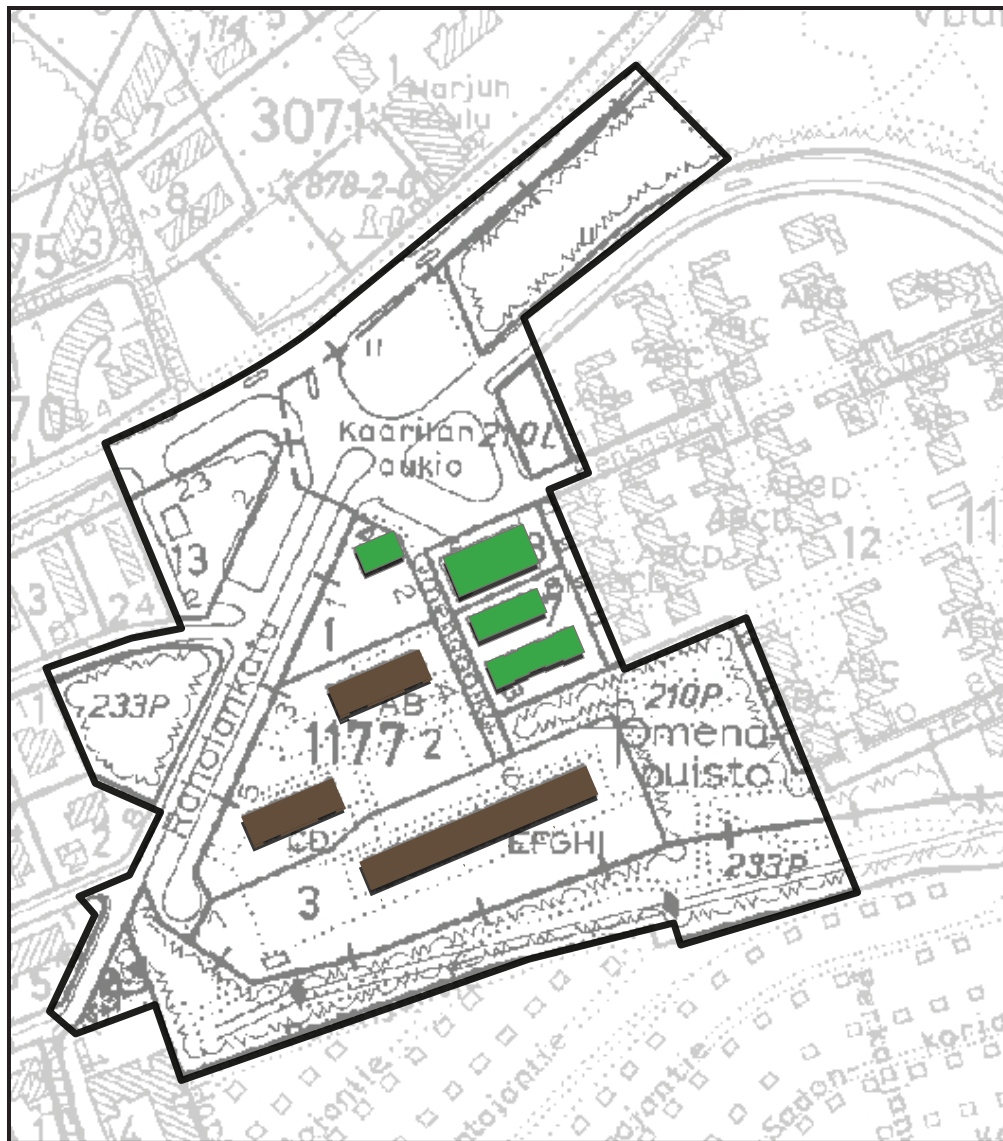

Asemakaava vuodelta 1965, arkkitehti Pentti Ahola. Kaavassa on mukana Puisto-Kaarila kokonaisuudessaan.

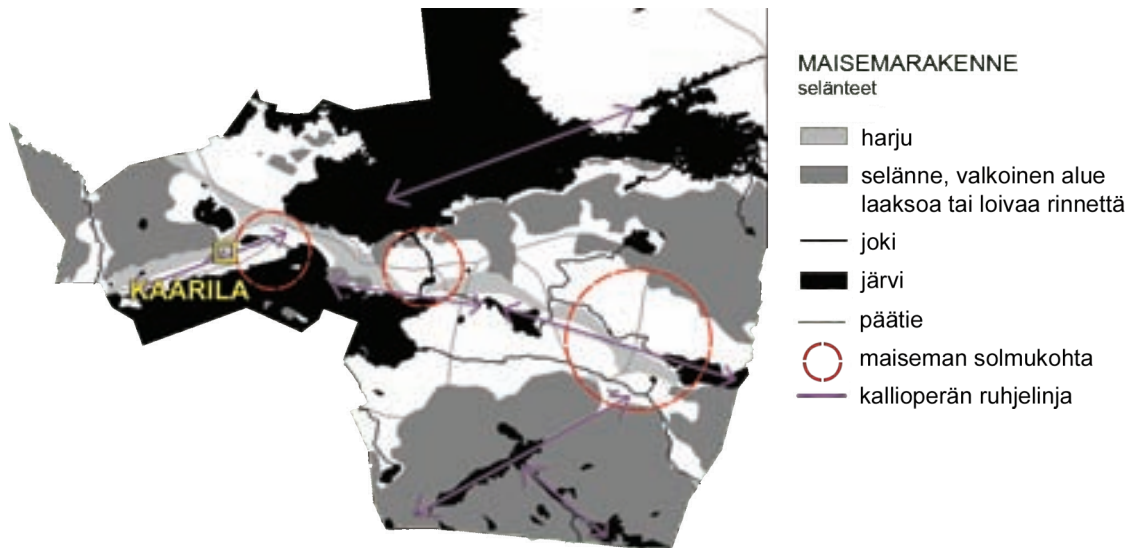
Puisto-Kaarilan kilpailu, voittajaehdotuksen asemapiirros vuodelta 1963, kaavanlaatijana arkkitehti Pentti Ahola.

KAARILANAUKIO

RAKENNUSVUODET

Kaarila sijaitsee Tampereen laajemmassa maisemarakenteessa kaupungin läntisen puoleisella metsäisen selänteen reunavyöhykkeellä.

Maisemarakenne

Kaarilan aukio sijaitsee kaakkoon viettävässä rinteessä Pyhäjärven läheisyydessä. Se sijaitsee Tampereen laajemmassa maisemarakenteessa kaupungin läntisen puoleisella metsäisen selänteen reunavyöhykkeellä. Maisemallisesti alue on vanhaa kulttuurimaisemaa, joka on hiljalleen rakentunut kiinni kaupunkiin. Nykyinen Kaarilan asuinalue rajautuu 1950-luvulla perustettuun siirtolapuutarha-alueeseen, joka avautuu laajana kulhomaaisena tilana alueen eteläpuolella. Tarkastelualue sijaitsee rinteessä ja kaikki kolme lamellitaloa sijaitsevat lähellä toisiaan omilla korkeusasemilla, ja ne sijoittuvat rinteeseen luontevasti. Ympäröivät alueet ovat alavaa peltoa ja pientalo sekä lii-

kennealueilta. Tarkastelualueen pohjoisreunasta alkaa maisemallisesti arvokas viheryhteys Vaakolammin suuntaan. Myös maisemallinen yhteys Nokiantien yli Kaarilan koulun suuntaan on tärkeä osa aluekokonaisuutta.

Maisemallisia elementtejä on säilynyt viitteinä aluerakentamisen valmistuttua. Vanhat hedelmä- ja jalopuut liittyvät asuinalueen sen kartanomai- seen historiaan, vaikkakin ympäristö on kokenut valtavan muutoksen. Raholankadun ja tonttikadun välissä kasvava kuusiryhmä saattaa olla jäänne vanhasta kuusikujanteesta tai aidasta.

Näkymä Kaarilan aluejulkisivusta siirtolapuutarhasta nähtynä vuodelta 1967. Nykyään puusto estää näkyvyyden. (Tampere-seuran kuva-arkisto)

Aluerakenne

Tarkastelualue on läntinen osa Puisto-Kaarilan ideakilpailun voittotyöstä. Se rajautuu atriumtaloihin lännessä, tavanomaisempiin pientaloalueisiin idässä sekä etelässä siirtolapuutarhaan. Pohjoisessa aluerajana toimii Nokiantie.

Alkuperäisen asemakaavan mukainen Puisto-Kaarilan aluerakenne perustui atriumtalojen, rivitalojen ja lamellitalojen muodostamiin osa-alueisiin. Tämän työn tarkastelualueen suurimmat rakennusvolyymin muodostavat kolmen kolmikerroksisen lamellitalon kokonaisuus. Kerrostalokorttelin sisään on jätetty avara piha, joka jatkuu saumattomasti osaksi viereistä Omenapuistoa. Omenapuiston itäpäässä on lasten leikkipaikka. Kaarilan-aukion alueelta on kevyenliikenteenyhteydet edelleen laajemmille virkistysalueille kuten Vaakkolammille. Etelässä alueen naapurina on siirtolapuutarha.

Liikennejärjestelmä on ulkosityöttöinen. Alueelle saavutaan toiminnallisesti liikennepympyrää muistuttavan aukion kautta, josta on ajoyhteys atriumtaloja palvelevalle Kaarilankadulle sekä lamellitalojen pysäköintialueelle Raholankadun päässä. Saapumisaukion ohella tieverkoston erikoisuus on kaksinkertaisena toteutettu Raholankadun linjaus. Tuplakaistoja erottaa istutusvyöhyke.

Lamellitalojen pysäköintialue on sijoitettu alueen länsipäähän ja mitoitusperusteena on ollut 1 auto/asunto. Pysäköintialue ei erotu kenttämäisenä tilana osittain syrjäisen sijaintinsa takia. Rivitaloissa ja palvelutalossa pysäköinti on hajautettu rakennusten päätyihin.

Saapumisaukiota voidaan pitää alueen keskeisenä tilana, sillä sieltä käsin on näkö- ja kulkuyhteys myös alueen palveluihin. Huoltoasema sijaitsee tarkastelualueen luoteisosassa lähellä Nokiantietä. Saapumisaukion reunalla sijaitsevat liikekiinteistön lisäksi nykyisin palvelutalona toimiva kiinteistö sekä linja-autopysäkki.

Lamellitalojen välille jäävää vihreää piha-aluetta komistaa hieno puisto, joka tosin on paikoin huonossa kunnossa.

Sisääntuloaukion vanhalla liikehuoneistolla ei ole toiminnallista merkitystä asuinalueen kannalta.

Alueelle saavutaan poikkeuksellisen laajan liikennealueeksi varatun aukion kautta.

KAARILAN AUKIO

ALUERAKENTEEN PERIAATEKAAVIO

- Aluerakenteen rungon muodostava Katu
- Kevyenliikenteen reitti
- Alueen keskeinen viheralue
- Tärkeä viheryhteys
- Kauppa tai liikerakennus
- Palvelutalo
- Huoltoasema
- Selvitysalueen raja

Lamellitalojen ulkoasu on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä.

Rakennukset ja korttelit

Kaarilan aukion lamellitalot on suunnitellut arkkitehti Jaakko Tähtinen (1904 - 1970). Jaakko Tähtisen laaja tuotanto on vaikuttanut Tampereen kaupunkikuvaan. 1960-luvulla työn alla oli mm. Hakametsän jäähalli, sekä Saukonmäen rakennuskanta. Vuonna 1980 toteutetut rivitalot on suunnitellut tamperelainen arkkitehti Pekka Ilveskoski, jolla oli puolestaan samoihin aikoihin tehtävänä myös Linnainmaan rakennussuunnittelu.

Kerrostalot muodostavat yhden korttelin. Alueen rakennuskanta on säilyttänyt alkuperäisen yksinkertaisen, mutta korkealaatuisen ilmeensä vuosikymmenten ajan. Lamellitalot ovat kokonaan paikalla muurattuja väliseiniä myöten. Massoitteuiltaan lamellitaloja on kahta pituutta. Rakennusten julkisivut ovat puhtaaksimuurattua tiiltä ja ne ovat maastokäynnin perusteella säilyneet hyvässä kunnossa. Maanpäällinen kellarikerros on muottivalettua betonia, joka on maalattu vaalean vihreäksi. Rakennusten julkisivuarkkitehtuurissa vuorottelevat horisontaalit, valkoiset ikkuna- ja parvekelinjat, punainen tiilirunko ja vihreä sokkeli. Rakennusten detaljointi ja koristeaiheet ovat yksinkertaisia, mutta erinomaisesti aikaa kestäneitä.

Kaikissa rakennuksissa on maanpäällinen kellarikerros, joka on rannesijoituksen takia takapihan puolella täyskorkea ja kulkupihan puolella puolen kerroksen korkuinen. Takapihalta on myös kulku talojen kellareihin ja autotallitiloihin.

Yleisluonteeltaan Kaarilan aukion kerros- ja rivitaloalue on siisti, hyväkuntoinen ja arkkitehtonisesti korkeatasoinen. Rakennukset ovat ulkoisesti tarkasteltuna hyvin hoidettuja, poikkeuksena erillinen lämpökeskusrakennus vuodelta 1979. 1950- ja 1960-lukujen vaihteesta lähtien oli tyyppillistä erottaa myymälätilat asuinkerrostalojen pohjakerroksista omiksi rakennuksikseen. Funktionalistinen eriyttäminen edisti kerrostalon rungon standardointia ja oli edullista autoistumisen kannalta. (Niskanen 2003, s.93). Kaarilan aukion lämpökeskuksen rakennus on tasakattoinen ja etujulkisivultaan lasinen. Massoitteudessa korostuu korkea piippu.

Maastonmuotoihin sopeutettu matala rakennuskanta ja poikkeuksellinen pihaympäristö tuovat mieleen omenapuutarhan. Korttelin pihat ovat yksinkertaisia, mutta nykyisin varsin vähällä käytöllä. Pihakäytävät ja keskusoleskelualue ovat ruo-

Lamellitalot sijoittuvat luontevasti rinteeseen maastonmuotoja mukaillen. Paikoitusalueen sijoittaminen on onnistunutta.

Rivitalot mukautuvat lamellitalojen arkkitehtuuriin.

hottuneita. Pihat ovat kalustukseltaan ja kasvillisuudeltaan äärimmäisen niukkoja. Hedelmäpuut, tammet ja lyhyt lehmuskujanne ovat pihakasvillisuuden tärkeimmät elementit. Hyvät yhteydet läheiselle siirtolapuutarhalle ja Omenapuistoon sekä Vaakkolammille vähentävät oletettavasti pihoihin kohdistuvia käyttöpaineita.

Suuri saapumisaukio dominoi alueen kaupunkikuvaa. Aukiota on jäsennetty nurmipintaisin erotuskastoin, mutta kokonaisuus edustaa liikennenympäristöä puhtaimmillaan. Kaarilan aukion pohjoispuolen korttelialueet Nokiantien varrella ovat kaupunkikuvallisesti hyvin väljiä ja Nokiantien katutila on leveä. Sen varrella sijaitsee huoltoasema ja pysäköintitilaa sekä viheralueita.

Komea puukujanne korostaa alueen sisääntuloreittiä.

Viheralueet

Viheralueissa on havaittavissa voimakas paikallishistoriallinen vaikutus. Lisäksi läheinen siirtolapuutarha täydentää tätä vaikutelmaa. Puisto-Kaarilan viheraluerakenteessa yhdistyvät julkinen puisto ja yksityinen tonttipiha. Tarkastelualueen pienen koon takia ei voida puhua varsinaisesta viheraluerakenteesta, mutta kohtuullisen kookas sisäpiha ja kerrostaloaluetta ympäröivät puistometsät luovat vaikutelman vehreästä ympäristöstä. Viheralueiden ehdoton vahvuus on arvokas puusto, joka on paikoin huonokuntoista. Osa omenapuista on halki tyveen saakka.

Pihan hoito ja muu istutettu kasvillisuus toteutettiin aikanaan vähäisin toimenpitein. Pääelementtejä olivat hoitonurmi ja jalopuut, mikä oli aikakaudelle tyypillinen tapa suunnitella asuinympäristöjä. Kokonaisuus on vähäeleinen, mutta yksinkertaisuudessaan viihtyisä. Detaljien niukkuus jättää myös maastonmuodoille tilaa.

Asemakaavan toteutuneisuus

Puisto-Kaarilan asemakaavan laati arkkitehti Pentti Ahola vuonna 1965. Alue on toteutettu alkuperäisen asemakaavan mukaisesti. Yksittäisiä asemakaavamuutoksia on tehty muutamia. Alkuperäisen kaavan mukainen tarpeeton Ys-tontti muutettiin AR-rivitalokortteliksi. Lisäksi liikehuoneiston rakentamiseksi on tehty asemakaavamuutos vuonna 1979. Väljästi mitoitettu saapumisaukio ja kaksinkertainen Raholankatu esiintyvät jo asemakaavassa ja kertovat ehkä aikansa uskosta autoistumisen voimakkaaseen kasvuun.

Alueen rakentaminen on tapahtunut hyvin lyhyessä ajassa, noin reilun vuoden sisällä. Syntynyt kokonaisuus on yhtenäinen pinnoitteiltaan, rakennuskannaltaan ja kasvillisuudeltaan.

Omenapuisto sijaitsee keskeisesti lamellitalojen ja atriumtalojen välissä.

Atriumtaloilta Omenapuistoon johtava polku sijaitsee hankalasti jyrkässä rinteessä.

Alueen arvot

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ● ●

Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys

- Rakennuskanta muodostaa arvokkaan ja tunnistettavan kokonaisuuden eri rakennusajankohdista huolimatta. 80-luvun rivitalot ovat sopusoinnussa 60-luvun lamellitalojen kanssa. Tarkastelualueen itäpuoliset atriumtalot (Puisto-Kaarila) ovat osa kokonaisuutta.

Kaupunkirakenteen ominaispiirteet

- Tarkastelualueen kaupunkirakenne on luonteeltaan kaksijakoinen. Pohjoisosassa, saapumisaukion ympäristössä, kaupunkirakenne on vaikeasti hahmotettavissa. Idea saapumisaukiosta on sinänsä hyvä ja aluerakenteelle tärkeä, vaikka toteutus onkin väljä ja jäsentymätön. Liikennealueet ovat suuressa roolissa myös alueen länsiosassa, jossa kaksi katua kulkee rinnakkain (Raholankatu). Alueen kaakkoisosan asuin ympäristö ja puisto muodostavat arvokkaan ja eheä kokonaisuuden.

PAIKALLINEN IDENTITEETTI ● ● ●

Alueen historia

- Alueen puistomainen kasvillisuus hedelmä- ja jalokuineen antaa viitteitä alueen historiasta Kaarilan ja Raholan kartanoiden läheisyydessä. Alueella on pitkä ja arvokas asutushistoria. Puisto-Kaarila, johon Kaarilan aukio kuuluu, on tunnettu ja arvostettu asuinpaikka.

Asukasaktiiviteetti

- Kaarilan alue kuuluu Ranta-Raholan omakotiyhdistyksen ja Kaarilan omakotiyhdistyksen toiminta-alueelle. Asukasaktiivisuus näkyy hoidettuna ympäristönä.

YMPÄRISTÖARVOT ● ●

Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan

- Asemakaavassa on huomioitu yhteydet luonto-alueisiin. Asemakaavan pohjoisosassa, tarkastelualueen ulkopuolella, on puistoalue, joka on johtaa laajemmalle Vaakkolammin viheralueelle. Vaakkolampi on osa Tampereen keskuspuistoa. Etelässä sijaitseva siirtolapuutarha on näkynyt aikanaan hyvin tarkastelualueelle ja sen puutarhamainen luonne jatkuu hedelmäpuualueena Omenapuiston kautta asuinalueelle asti. Nykyisin puusto estää näköyhteyttä siirtolapuutarhan suuntaan. Topografia on ollut lähtökohtana rakennusten sijoittelua suunniteltaessa, mikä lisää alueen arvoa. Maaston topografian vaihtelut luovat alueelle tunnistettavaa ominaislaatua.

Alueen asema kaupunkimaisemassa

- Kaarilan aukion aluejulkisivu näkyy nykyään heikosti siirtolapuutarha-alueen takaa Pyhäjärven suunnasta tarkasteltuna.

Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät

- Lähiympäristö on arvokasta. Ympäristön käsittely on suunnitteluajankohdalle ominaisen vähäeleistä. Pihat ja puisto liittyvät luontevasti yhteen ja muodostavat vehreän ja puutarhamaisen kokonaisuuden, joka on tosin vähällä käytöllä ja melko hoitamaton. Hieno puusto antaa lisäarvoa lähiympäristölle. Puustossa on nähtävissä vanhaa kulttuurivaikutusta (tammet, kuusiaita). Puusto, erityisesti hedelmäpuut, on osittain huonossa kunnossa. Omenapuisto on aluerakenteellisesti tärkeä, mutta sillä ei ole puuston lisäksi erityisiä maisema-arkkitehtonisia arvoja.

Virkistysalueiden saavutettavuus

- Alueen sisäinen puisto, Omenapuisto, on helposti saavutettavissa. Yhteydet viereisiin Vaakkolammin viheralueelle ja siirtolapuutarhaan ovat kohtuullisen hyvät.

ARKKITEHTONISET ARVOT ● ● ●

Kaavoituksen laatu – hyvän asuin ympäristön toteutumisen

- Kaakkoisosan asuin ympäristön mittakaava ja rakennusten sijoittelu suhteessa toisiinsa on ajankohdalle tyypillistä ja omassa lajissaan onnistunutta. Sisääntuloaukio on luonteenomainen osa alkuperäistä kaavaa, mutta sen ympäristö kärsii tilallisesta väljyydestä ja sen luoma ensivaikutelma yhdessä rapistuneen liikehuoneiston kanssa on tällä hetkellä huono.

Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyypillisuus ym.)

- Asuinrakennukset ovat korkeatasoisia. Rakennusajankohtaan nähden on erityistä, että lamellitalot ovat paikalla muurattuja elementtitekniikan käytön sijasta. Lamelli- ja rivitalot sekä tarkastelualueen ulkopuolelle jäävät atriumtalot luovat osa-alueiltaan vaihtelevan, mutta yhtenäisen ja tunnistettavan kokonaisuuden.

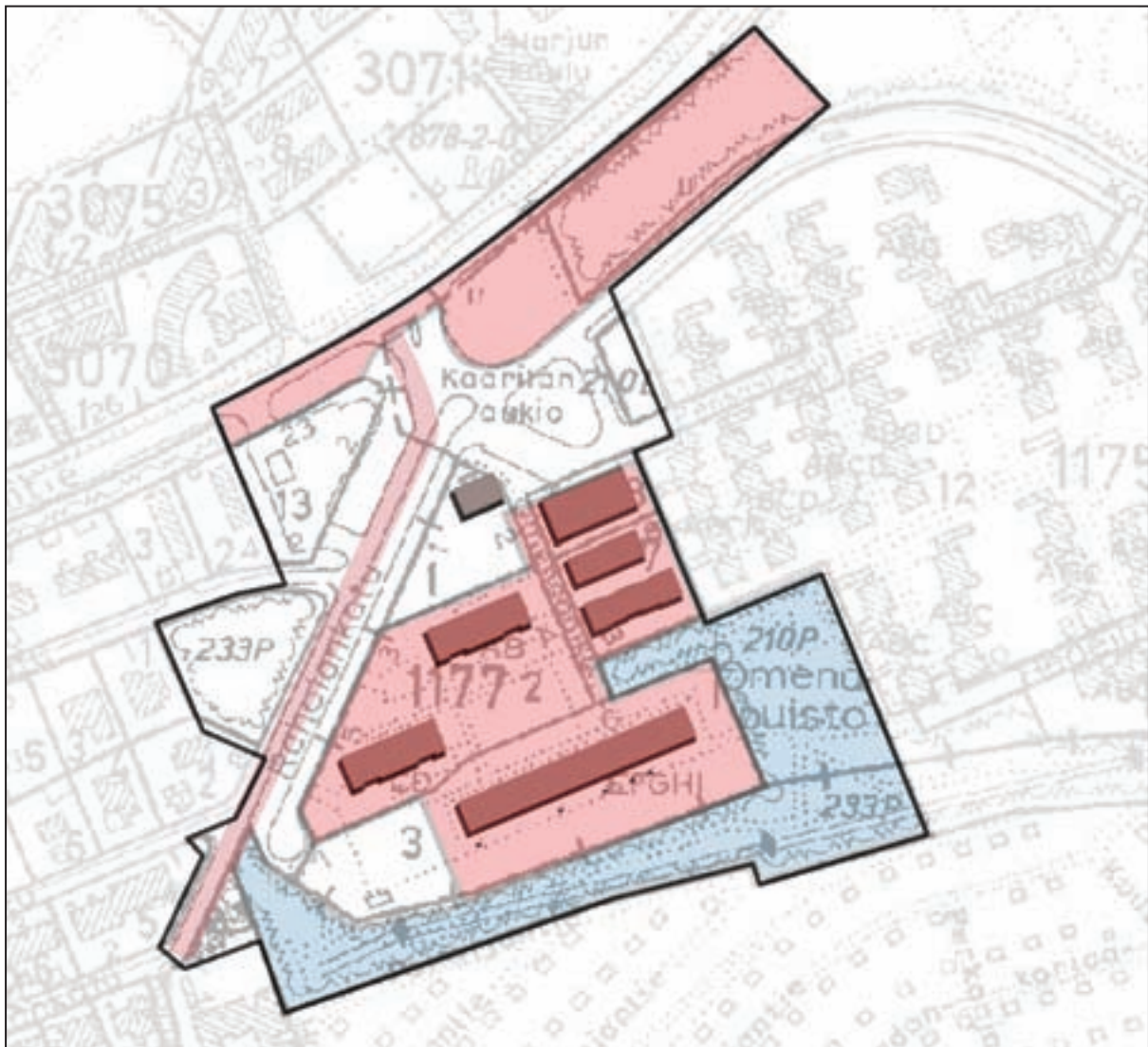
Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

- Alueen rakennusten ja pihojen kokonaisuus on eheä ja varsin alkuperäisessä asussaan kalusteita myöten. Korkeatasoinen rakennuskanta on hyvin säilynyttä. Muutokset rakennusten ulkoarkkitehtuurissa ovat olleet vähäisiä, esimerkkeinä hyvin toteutetut parvekelasit ja ulko-ovien muutos- ja uusimistyö. Omatoimisten aitalisäysten puuttuminen tukee alkuperäistä ideaa pihojen rajaamattomuudesta.
- Visuaalinen yhteys Puisto-Kaarilan ja Kaarilan koulun välillä Nokiantien yli on tärkeä.

Muutosten laatutaso

- Pienet muutokset ovat olleet pääasiassa melko huomaamattomia, eivätkä riko kokonaisuutta.

KAARILAN AUKIO

ALUEIDEN ARVOTTAMINEN

PUNAINEN TEEMA:
Aikakauden edustava asuinalue tai alueen osa, jossa alkuperäinen korttelirakenne, ympäristö ja rakennuskanta on säilynyt. Arkkitehtonisesti arvokas kokonaisuus.

TOIMENPIDESUOSITUS
Arkkitehtonisesti arvokkailla alueilla tulisi pyrkiä säilyttämään korttelirakenne, viherympäristö ja rakennusten alkuperäiset ominaispiirteet. Virheelliset rakennusratkaisut pyritään korjaamaan siten, että rakennusten arkkitehtoniset arvot säilyvät. Alueet ovat arkoja muutoksille.

SININEN TEEMA:
Aikakaudelleen tyypillinen asuinalue tai alueen osa, jolla alkuperäinen korttelirakenne on säilynyt. Alueen kaupunkirakenteella on arvoa.

TOIMENPIDESUOSITUS
Alueiden korttelirakenne ja viherympäristö tulee pyrkiä säilyttämään. Tarvittavat muutokset ja lisäykset tulee sovittaa alueen alkuperäiseen luonteeseen.

Alueille, joille ei ole osoitettu väriteemaa, tulisi huomioida kaupunkirakenteellinen kokonaisuus sekä rakennusten ja lähiympäristön ominaispiirteet.

PUNAINEN:

- Historialliset tielinjaukset (nykyiset Nokiantie ja osin Raholankatu)
- Ehyt rivi- ja lamellitalojen muodostama arkkitehtoninen kokonaisuus
- Alueellisesti arvokas viheryhteys Vaakkolammin suuntaan itään

SININEN:

- Alueen toiminnallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tärkeä keskuspuisto leikkipaikkoineen, joka kaipa kunnostustoimia.

6.3 Haukiluoma

Alueen historia ja rakentuminen

Nykyisessä Ikurin ja Haukiluoman kaupunginosissa sijaitseva Haukiluoman asuinalue on rakentunut vuosien 1979 ja 1986 välisenä aikana. Harju liitettiin Tampereeseen vuonna 1937, jolloin tarkastelualueesta tuli osa kaupunkia. Haukiluoma oli aina 60-luvun lopulle saakka maaseutuomaista ympäristöä, jota hallitsi metsäinen selänne ja sitä ympäröivät peltoalueet. Ylöjärven kuntaan kuuluvilla Murronkorvenpelloilla ja nykyisen Haukiluomantien eteläpuolella sijaitsivat kaava-alueen merkittävimmät rakennuskeskittymät vuoden 1966 ilmakuvan mukaan. Rakennukset olivat omakotitaloja.

Haukiluoman asuinalueen rakennuskannasta valtaosa on valmistunut 1980-luvun alkupuoliskolla. Asemakaavoja on kaksi kappaletta 4788 (eteläosa) ja 4789 (pohjoisosa). Kaavat on laatinut Tampereen kaupungilla arkkitehti Juha Jaakola. Molemmat kaavat on vahvistettu sisäministeriössä 3.6.1976. Kaava-alueiden pinta-ala on noin 36 ha ja ne on jaettu yhteensä 18 kortteliin. Alueen aloituskortteleita ovat Runkokadun pohjoispuoleiset korttelit ja niiden kolmikerroksiset lamellitalot.

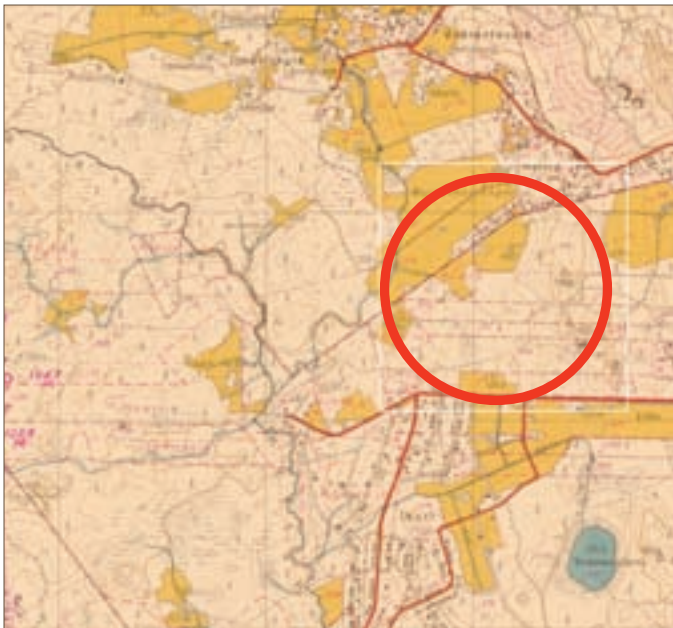
Ensimmäiset talot valmistuivat vuonna 1979 ja aluerakentamisen osalta alue valmistui vuonna 1986. Haukiluoman kaavoituksessa on nähtävillä kompaktikaupunkiajattelulle tyypillistä suorakulmaiseen muotokieleen perustuvaa, melko standardiomaista rakennusten sijoittelua. Rakennuskannan pientalovaltaisuus on puolestaan tyypillistä 70-luvun lopulle ja 80-luvun asuinalueille.

Ilmakuva vuodelta 1966

Ote Kuninkaankartastosta (Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805)

Peruskartta vuodelta 1960

Haukivuoman asemakaava vuodelta 1976, pohjoisosa, arkkitehti Juha Jaakkola

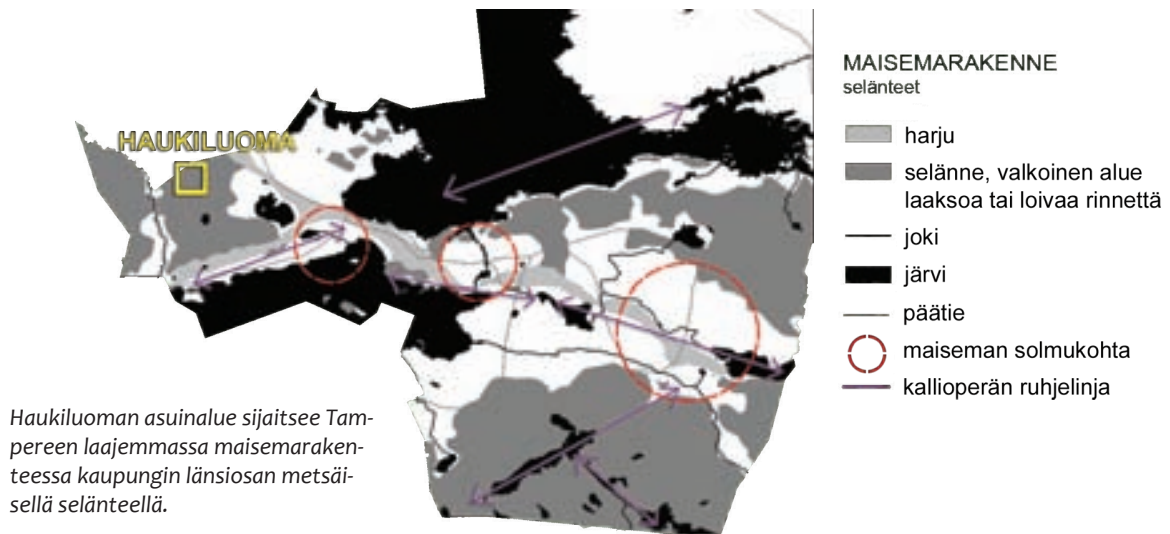
Haukivuoman asemakaava vuodelta 1976, eteläosa, arkkitehti Juha Jaakkola

HAUKILUOMA

RAKENNUSVUODET

Maisemarakenne

Haukivuoman asuinalue sijaitsee Tampereen laajemmassa maisemarakenteessa kaupungin länsiosan metsäisellä selänteellä. Vaihtelut alueen topografiassa sen sisällä ovat vähäisiä. Alue rajautuu itäpuolelta metsäiseen selänteeseen, joka toimii laajana ja kaupunkirakenteellisesti tärkeänä viher yhteytenä Tesoman ja Haukivuoman välillä. Alue on osa Tampereen keskuspuistoverkostoa, joka koostuu laajimmista yhtenäisistä viheralueista. (Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys, s. 86)

Alueen nykyisessä maisemarakenteessa tai alkuperäisen asemakaavan mukaisessa aluerakenteessa ei ole piirteitä vanhoista maankäyttömuodoista, kuten pelloista, aidoista tai kuivatusojista. Ilmakuvien mukaan asuinalueen ydinalueet ovat olleet metsämaata. Kuninkaan kartaston karttadokumenteissa ei ole merkkejä myöskään varhaisesta asutuksesta (Kuninkaan kartasto Suomesta 1766-1805).

Aluerakenne

Aluerakenteen kokoava tekijä on metsäinen puistoalue, joka liittyy monin paikoin esteettä ympäröiviin asuinkortteleihin. Alueen palvelut eli lähikauppa ja päiväkotit sijaitsevat myös keskellä aluetta metsäisen puiston jatkeena. Linja-autopysäkki ja –kääntöpaikka sijaitsevat liikekiinteistön edustalla. Kolmi- ja nelikerroksisten lamellitalojen muodostamaa ydintä kiertää väljä pien- ja rivitaloalueiden vyöhyke. Haukivuoman rakennuskanta on rakennustyyppien osalta monipuolinen.

Lamellitalojen pysäköintiratkaisu on 70-luvulle tyypillinen maantasopysäköinti laajoilla kentillä. Pientalovyöhykkeillä autopaikat on hajautettu rakennusten yhteyteen tai pilkottu pienemmiksi

erillisiksi alueiksi. Tällöin tontille ei ole jäänyt suuria avoimia alueita ja rakennuskannan sijoittuminen on tasapainoista.

Väljästi mitoitettu Runkokatu on alueen kokoojatu. Liikennejärjestelmä on sisäsyöttöinen. Haukivuoman lähiympäristön tieverkosto on osiltaan säilynyt lähes muuttumattomana 60-luvun alusta. Se on kuitenkin täydentynyt vuosikymmenien aikana. Liikkuminen jalan ja pyörällä alueen sisällä on joustavaa kattavan kevyenliikenteenverkoston ansiosta.

Liikerakennuksen ympäristöä.

Kerrostalojen pysäköintialueet ovat laajoja.

HAUKILUOMA

ALUERAKENTEEN PERIAATEKAAVIO

- Aluerakenteen rungon muodostava katu
- Kevyenliikenteen reitti
- Alueen keskeinen viheralue
- Tärkeä viheryhteys
- Kauppa tai liikeyrakennus
- Päiväkoti
- Selvitysalueen raja

Rakennukset ja korttelit

Haukiluoman rakennuskanta on toteutettu vuosina 1978-1986 eli vajaan kymmenen vuoden aikana. Osa pientalotonteista oli varattu asunto-osakeyhtiömuotoisia rakentajaryhmiä varten. Alueella on vaikuttanut useita suunnittelijoita, mikä näkyy rakennuskannan moni-ilmeisyytenä suhteellisen lyhyestä toteuttamisajanjaksosta huolimatta. Pien- ja rivitalojen suunnittelussa ei usein käytetty arkkitehtia. Alueen kerrostaloja on ollut suunnitelmassa mm. Arkkitehtitoimisto Suvitie&Uusitalo, Reijo Lairto ky arkkitehtuuritoimisto sekä Arkkitehtitoimisto Mauri J.Turkka ky.

Alueella on kirjo erilaisia arkkitehtonisia osakokonaisuuksia. Lamellitalot ovat elementtirakenteisia. Massoitteuiltaan lamellitalojen muodostaman ydinalueen rakennuskanta on kokonaisuudessaan hyvin yksinkertaista. Niissä ei ole sisäänvedettyjä parvekkeita tai päätyikkunoita. Pitkien julkisivujen jäsentely on lähtenyt elementtitekniikan reunaehdoista eli aukotus on sijoitettu säännömukaisesti elementin keskelle. Väriykseltään lamellitalot vaihtelevat käsittelemättömästä betonipinnasta ja vaaleista pastellisävyyistä 80-luvulle tyypilliseen punatiileen.

Rakennusten detaljointi vaihtelee kortteli- ja samalla taloyhtiökohtaisesti. Monissa rakennuksissa on maanpäällinen kellarikerros. Toisaalta joissain rakennuksissa ensimmäinen asuinkerros on maatasossa ilman etupihaa tai näkyvyyttä rajaavaa rakennetta.

Rakennukset ympäristöineen ovat ulkoisesti tarkasteltuna hyvin hoidettuja. Yleisesti ottaen kerrostalojen pihoissa ei ole nähtävillä 70-luvun loppupuolelta alkaen noussutta erityistä kiinnostusta lähiympäristön suunnitteluun viihtyvyyttä silmälläpitäen. Pihat ovat pikemminkin edellisen vuosikymmenen tapaan rakennettu mahdollisimman vähin elementein: vanha luonnonpuusto, pihakalusteet (matto- ja pyykkilinet) ja pihakäytäväverkosto. Pihaille on lähes poikkeuksetta lisätty aitoja, kalusteita, oleskelualueita, katoksia ja kukkaistutuksia myöhemmin.

Lamellitalojen ja metsäisen puiston muodostaman ytimen ympärillä sijaitsevat pientaloalueet ovat tyyliltään ja tunnelmaltaan keskenään toisistaan poikkeavia. Rakennukset ovat yksi- tai kaksikerroksisia kytkettyjä erillistaloja, rivitaloja ja omakotitaloja. Käytettyjä pintamateriaaleja ovat mm. erilaiset tiilet sekä pesubetoni.

Aloituskorttelin rakennuksia vuodelta 1978. Lamellitalojen ulkoarkkitehtuuri on yksitotista ja korutonta.

1980-luvun lopulla rakennettujen kerrostalojen julkisivut ovat ajalleen tyypillisesti punatiiliverhoituja.

Pientaloalueiden ilme vaihtelee huomattavasti keskenään. Haukiluoman itäosan pohjoisimmassa korttelissa on onnistuttu luomaan viihtyisä kokonaisuus. Rakennusten hyvin hoidetut pihat ja ympäröivän metsän korkea puusto luo alueelle omaleimaista tunnelmaa.

Viihtyisä pihamiljöötä tarkastelualueen länsiosassa.

Alueen kaakkoisosan rivitaloalueen kaupunkikuvaa.

Haukiluoman länsipuolen korttelialueet Runkokadun varrella ovat kaupunkikuvallisesti hyvin väljiä. Katutila on erittäin leveä. Väljyydestä johtuen katujen varsille pysäköidään sinne kuulumatonta kalustoa kuten peräkärryjä ja asuntovaunuja.

Pientaloalueet hoidettuine pihoineen ja pienimitakaavainen lähiympäristö kortteleissa vastaa tyyppillisiä 80-luvun tavoitteita.

Katutilaa omakotialueella. Pääsääntöisesti hyvin hoidetut pihat parantavat katu ympäristön laatua.

Alueen keskellä sijaitseva puisto sitoo alueen osia toisiinsa. Sillä on kaupunkirakenteessa tärkeä asema.

Viheralueet

Haukiluoman asuinalue rajautuu idässä metsäiseen selänteeseen, joka toimii laajana, seudullisesti tärkeänä viheryhteytenä Haukiluoman ja Tesoman välillä. Haukiluoman alueen keskelle on jätetty metsäinen keskuspuisto, jonka luonne vaihtelee puistomaisesta luonnontilaisen oloiseen taajamametsään. Viheralueverkosto muodostaa myös alueen sisäisen reittiverkoston, johon sitä reunustavat tontit ja kadut liittyvät. Alueen tärkein toiminnallinen puistoalue sijaitsee viherrakenteen ytimessä helposti asukkaiden saavutettavissa. Sen läheisyydessä sijaitsevat alueen leikkipuisto ja huonokuntoiset pallokentät. Runkoraitti muodostaa pääviheryhteyden, joka yhdistää alueen laajempiin viheralueisiin itä-länsisuunnassa.

Alueen itäosissa metsän reuna erottuu matalan rakennuskannan taustalla hallitsevana seinänä. Hyväkuntoinen ja kookas runkopuusto parantaa alueen viihtyisyyttä ja luo alueelle metsälähiömäistä tunnelmaa.

Kaupan ympäristössä viheralueiden (metsän) hoito on toteutunut huonosti. Metsä on tiheä, peitteinen ja roskaantunut. Sama koskee Runkopuiston viheraluetta, joka on pientalokorttelin ja kadun rajaama lähes umpeenkasvanut metsikkö

Alueelle jätetty alkuperäispuusto vaikuttaa positiivisesti muuten pelkistettyyn ympäristöön.

Viherrakentamisen kiinnostavana yksityiskohtana toimivat maakivet ja siirtolohkareet, joita on jätetty viher- ja piha-alueille runsaasti.

vailla yhteyttä muuhun viherrakenteeseen.

Katuistutukset ovat nurmea ja kujannemuotoon istutettuja koivuja ja havupuita. Istutukset ovat hyväkuntoisia ja parantavat alueen viihtyisyyttä. Samalla ne ovat aikakaudelle tyyppillistä sekä lajis- toltaan että käyttötavaltaan.

Tonteilla kasvillisuus muodostuu vanhasta luonnonpuustosta sekä istutetuista pienpuista ja pensaskasvillisuudesta. Osalla tonteista kasvillisuus on vihreää, mutta paikoin pihat ovat paljaita. Tonttipihat muodostavat katu ympäristöä monipuolisemman ja esteettisesti rikkaamman kokonaisuuden. Monipuolisuus on peräisin asukaslähtöisestä pienparantelusta, joka on samalla muuttanut pihojen alkuperäistä luonnetta. Alkuperäisien suunnitelmien toteutuksesta ei ole tietoa. Pintalallisesti tarkastelualueesta yli puolet muodostuu pientalokortteleista, joiden osalta etupihojen ja korttelien yhteisalueiden hoito on ollut huolellista. Viheralueiden hoitotason laatuero kerrostalo ja pientalokorttelien välillä on suuri.

Asemakaavan toteutuneisuus

Alkuperäiset arkkitehti Juha Jaakolan laatimat asemakaavat perustuivat rivitalo- ja pientalokortteleihin sekä alueen ytimen muodostavaan lamellitalojen ryhmiin. Alue on toteutettu pääosin alkuperäisen asemakaavan mukaisesti, mutta yksittäisiä asemakaavamuutoksia on tehty runsaasti. Aluerakenteen kannalta merkittävin muutos on tapahtunut korttelissa 7403, jossa jo vuonna 1977 rakennustyön rationalisoimiseksi ja kustannusten säästämiseksi kaupungin vuokratalot haluttiin rakentaa yhtä lamellipituutta käyttäen. Muutos toi tehokkuutta rakentamiseen ja väljensi tonttia. Länsipuoleisella tontilla samassa korttelissa AK- alue muutettiin AR-15 alueeksi, jolloin alkuperäisen kaavan henki ja kaupunkikuva muuttuivat oleellisesti sekä tonttitehokkuus laski.

Alueen rakentaminen on tehty lähes kymmenen vuoden kuluessa. Kokonaisuus ei ole erityisen yhtenäinen. Alueella on vaatimaton palvelukeskus, joka muodostuu pienestä päivittäistavarakaupasta sekä linja-autojen kääntöpaikasta. Samassa yhteydessä on lasten päiväkotia, jonka tonttia on asemakaavamuutoksella pienennetty palvelukeskuksen laajentamiseksi.

Alueen arvot

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ●

Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys

- Rakennuskanta on toteutunut ajallisesti alle kymmenessä vuodessa, mutta sitä on vaikea havaita. Haukiluoma ei hahmotu kokonaisuutena, vaan sarjana eri rakennusprojektien lopputuloksia.

Kaupunkirakenteen ominaispiirteet

- Haukiluoman koostuu laajoista ja väljistä pientaloalueita tarkastelualueen kerrostalomaisen ytimen ympärillä sekä vaihtelevista talotyypeistä. Kadut ovat hyvin leveitä ja rakennukset etäällä – viihtyisää katutilaa ei muodostu. Laajat paikoitusalueet hajottavat alueen rakennetta.

PAIKALLINEN IDENTITEETTI ● ●

Alueen historia

- Alueella ei ole pitkää paikallishistoriaa, eikä säilyneitä merkkejä aikaisemmista maankäyttömuodoista.

Asukasaktiviteetti

- Asuinalueella ei ole omaa yhdistystä. Haukiluoman alue kuuluu Ikurin-Haukiluoman omakotiyhdistyksen ja Kaupunginosayhdistys Tesoma-seura ry:n toimialueelle.

YMPÄRISTÖARVOT ●

Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan

- Kaavassa on ansiokkaasti huomioitu yhteys koillisosan metsäiselle selänteelle kaupunkirakenteeseen työntyvän Haukiluoman puiston kautta.
- Koillisosan pientaloalueilla arvona voidaan pitää ympäröivän puuston luomaa hienoa taustaa asuutukselle.
- Alueella ei ole erityisiä arvoja alkuperäisen topografian huomioimisessa. Asemakaava ei edustanut aikansa parhaita käytäntöjä näiltä osin. Alueella on nähtävissä menneen vuosikymmenen tapa rakentaa standardinomaista ympäristöä alkuperäiseen maastoon mukauttamatta.

Alueen asema suurmaisemassa

- Alue rajoittuu muuta maastoa korkeammalle nousuun selänteeseen lännessä. Länsiosan asuin-kortteleita ympäröivällä selännemetsällä on tärkeä vaikutus alueen maisemaan.

Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät

- Keskuspuisto on arvokas erityisesti sen aluerakenteellisen sijainnin vuoksi, ei niinkään viherrakentamiseltaan tai hoidon asteeltaan.
- Kerrostaloalueiden asuinpihoilla ei ole mainittavia arvoja säilytettyä alkuperäispuustoa lukuun ottamatta.

- Paikoin pientalojen hyvin hoidetut ja kasvillisuudeltaan rehevät pihat parantavat alueen arvoa edistämällä väljien katualueiden viihtyisyyttä. Yksityispihat luovat lähiympäristöstä monipuolisempaa ja esteettisesti rikkaampaa.

Virkistysalueiden saavutettavuus

- Yhteydet ympäröiviin metsiin sekä keskuspuistoon ovat hyvät kattavan kevyen liikenteen reitistön ansiosta.

ARKKITEHTONISET ARVOT ●

Kaavoituksen laatu – hyvän asuinympäristön toteuttaminen

- Kaavoitus ei anna lähtökohtia erityisille arvoille. Kaava ei edusta jo 70-luvun lopulla nousseita uusia kaavoitusihanteita pienimittakaavaisuudesta ja vaihtelevuudesta. Lamellitalojen maanpäällinen kellarikerros yksipuolistaa pihaympäristöä.
- Pientalot ovat ajalleen tyyppisiä ja osa-alueittain yhteneviä. Ne ovat kuitenkin tavanomaisia ja miljööltään neutraaleja.

Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyyppillisuus ym.)

- Alue on arkkitehtonisesti sekava kokonaisuus eikä sen rakennuskanta, etenkin kerrostalojen arkkitehtuurin osalta, ole erityisen arvokasta. Kerrostalojen ulkoarkkitehtuuri on koruton. Rakennukset eivät laajemmassa tarkastelussa edusta aikansa arkkitehtuuri-ihanteita, vaikka julkisivuissa on käytetty paikoin 80-luvulle tyyppisiä piirteitä kuten pastellivärisävyjä ja punatiiliverhouksia. Parhaimpana esimerkkinä on kerrostalojen kokonaisuus korttelin 7403 itäpäässä.

Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

- Rakennuskanta on kohtuullisen hyvin säilynyttä. Muutoksia ja lisäyksiä on tehty kuten maantaso-varastot parvekelinjoissa, aitaratkaisut sekä uudet piharakennukset.

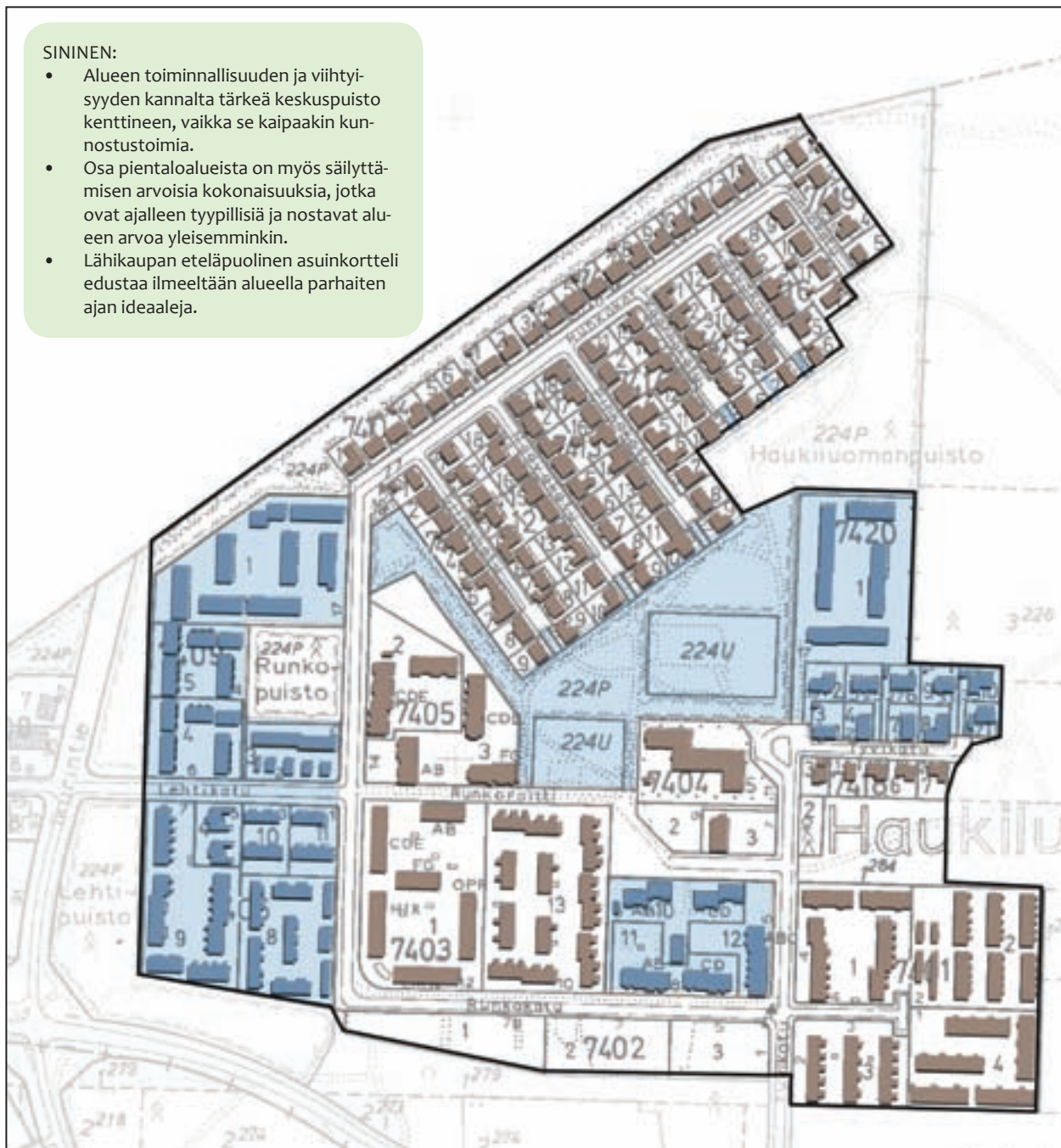
Muutosten laatutaso

- Tehdyt muutokset eivät aina ole toteutettu kokonaisuutta silmällä pitäen, mutta ne palvelevat taloyhtiötä.
- Osa muutoksista on hyvinkin onnistuneita, kuten korttelin 7403 länsipään kerrostalokortteleiden pihakatokset.

HAUKILUOMA

SININEN:

- Alueen toiminnallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tärkeä keskuspuisto kenttineen, vaikka se kaipaakin kunnostustoimia.
- Osa pientaloalueista on myös säilyttämisen arvoisia kokonaisuuksia, jotka ovat ajalleen tyyppisiä ja nostavat alueen arvoa yleisemminkin.
- Lähikaupan eteläpuolinen asuinkortteli edustaa ilmeeltään alueella parhaiten ajan ideaaleja.

ALUEIDEN ARVOTTAMINEN

PUNAINEN TEEMA:

Aikakauden edustava asuinalue tai alueen osa, jossa alkuperäinen korttelirakenne, ympäristö ja rakennuskanta on säilynyt. Arkkitehtonisesti arvokas kokonaisuus.

TOIMENPIDESUOSITUS

Arkkitehtonisesti arvokkailla alueilla tulisi pyrkiä säilyttämään korttelirakenne, viherympäristö ja rakennusten alkuperäiset ominaispiirteet. Virheelliset rakennetkaisuut pyritään korjaamaan siten, että rakennusten arkkitehtoniset arvot säilyvät. Alueet ovat arkoja muutoksille.

SININEN TEEMA:

Aikakaudelleen tyyppinen asuinalue tai alueen osa, jolla alkuperäinen korttelirakenne on säilynyt. Alueen kaupunkirakenteella on arvoa.

TOIMENPIDESUOSITUS

Alueiden korttelirakenne ja viherympäristö tulee pyrkiä säilyttämään. Tarvittavat muutokset ja lisäykset tulee sovittaa alueen alkuperäiseen luonteeseen.

Alueille, joille ei ole osoitettu väriteemaa, tulisi huomioida kaupunkirakenteellinen kokonaisuus sekä rakennusten ja lähiympäristön ominaispiirteet.

6.4 Linnainmaa

Alueen historia ja rakentuminen

Nykyisen Linnainmaan kaupunginosan alueelle on rakentunut modernia pien- rivi- ja kerrostaloasutusta 1970-luvulta lähtien, mutta paikan historia on paljon vanhempaa. Linnainmaa-nimen alkuperä voidaan johtaa paikalla sijainneeseen Linnama-nimiseen peltopalstaan, josta löytyy maininta vuodelta 1785. Linnama-nimi saattaa viitata joko Linnan kartanoon tai pellavapelosta käytettyyn nimitykseen ”liinamaa”. Nykyinen Linnainmaa tunnetaan vanhojen paikallisten parissa myös Jussilan alueena. Nimitys tulee Jussilan talosta, joka on ollut alueella maakirjojen mukaan jo 1500-luvun puolivälissä. Vanhat paikat ja entiset asukkaat näkyvät nykyisissä kadunnimissä. (Louhivaara 1999)

Linnainmaan suunnittelu ja toteutus ajoittuu 70- ja 80-lukujen vaihteeseen. Suomessa ajankohdan edelläkävijöitä suunnitteluideologiassa olivat tuolloin mm. Helsingin Malminkartano (kaavoitus v. 1972 alkaen), Länsi-Pasila (kaavoitus v. 1974-1979) ja Jyväskylän Kuokkala (osayleiskaava v. 1975-78). Näissä kohteissa pyrittiin huomioimaan edeltäjästä poiketen katutilojen ja aukoiden muodostuminen alueilla ja tuomaan rakennuskantaan aiempaa rikkaampi materiaalimaailma sekä muotokieli. Linnainmaalla korttelirakenne ei toteuta vielä 80-luvun ideologiaa kaupunkimaisesti katutilasta. Muuttuva ajan henki näkyy kuitenkin rakennusten materiaalivalinnoissa sekä lähiympäristön laatuun, kuten pihoihin ja istutuksiin, panostamisena. Myös 1980-luvulla tapahtunut rakentamisen painopisteen siirtyminen puhtaasta kerrostalorakentamisesta rivi- ja pientalorakentamiseen näkyy selvästi Linnainmaalla.

Linnainmaan pien-, rivi- ja kerrostaloalueiden asemakaavat vahvistettiin vuonna 1976. Pientaloalueen korttelissa 5638 on tätä vanhempaa rakennuskantaa vuodesta 1960 lähtien. Tyyliältään kyseisen korttelin rakennuskanta on hyvin sekavaa. 1970-luvun asemakaavoitusta edeltävältä ajalta on peräisin 11 pientaloa. 14 pientaloa on vuodelta 1983 ja yksi vuodelta 2000. Moniin pientaloihin on tehty oleellisia tyyli muutoksia, kuten laajennuksia ja korotuksia. Näiden hallitsemiseksi Tampereen kaupunki on laatinut ohjeita: Alueraportti 1991 sekä Linnainmaa rakentamistapaohjeita 1992.

Ote Kuninkaankartastosta (Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805)

Kartta vuodelta 1953.

Ilmakuva vuodelta 1956. Linnainmaa on entistä maa- ja metsätalousaluetta.

Asemakaava 5051A, vuodelta 1976. Pohjoinen osa.
Laatinut arkkitehti Pekka Ilveskoski.

Edellä mainittua pientalojen korttelia lukuun ottamatta koko Linnainmaan tarkastelualue on rakennuskannaltaan hyvin yhtenäistä. Alueen rakennukset ovat pääosin valmistuneet välillä 1978-1989. Ensimmäisenä valmistuivat rivitalot Lankimäenraitin ja Kotipellonraitin väliin. Kerrostalot ovat lähes kaikki 1980-luvulta. Päiväkoti, joka sijaitsee kerrostaloalueen ja pienimittakaavaisemman alueen nivelkohdassa, on rakennettu vuonna 1982. Linnainmaan tarkastelualueen pohjoisosassa on muutama rakennus 1990-luvulta, mm. Seurakuntakeskus. Linnainmaalla täydennysrakentaminen on jo käynnissä. Tuoreimmat rakennukset ovat vuosilta 2006 ja 2008. Lisäksi päiväkodin naapuriin rakennetaan parhaillaan asuinkerrostaloa.

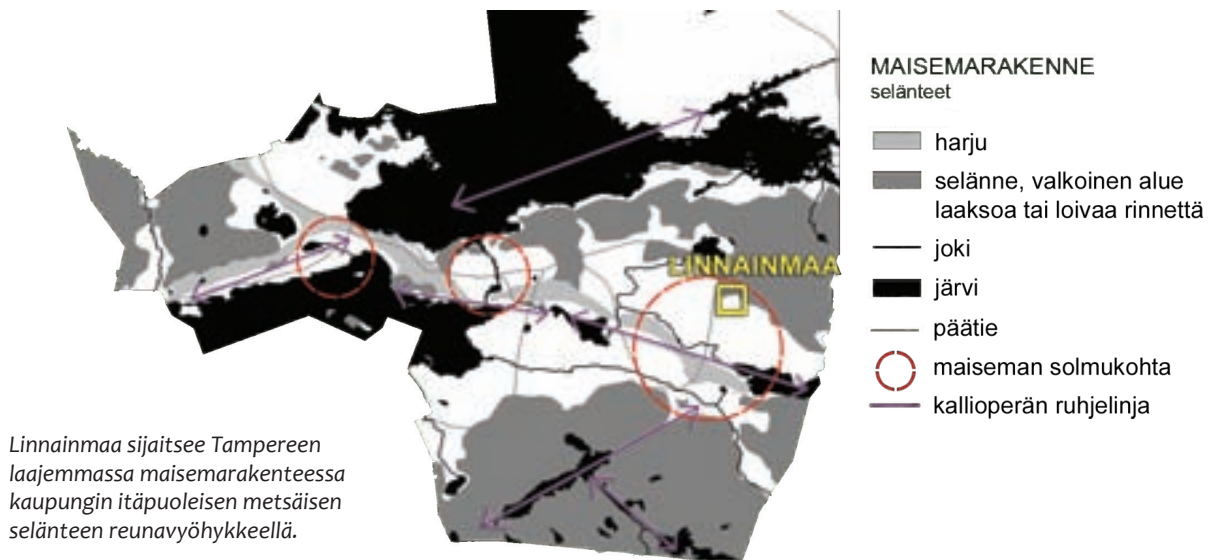
Asemakaava 5051B, vuodelta 1976, eteläinen osa.
Laatinut arkkitehti Pekka Ilveskoski.

LINNAINMAA

RAKENNUSVUODET

Maisemarakenne

Linnainmaa sijaitsee pinta-alallisesti laajahkolla alueella levittäytyen metsäisen selänteen ympäri. Se on rakentunut vanhoille viljelymaille itä-länsi suuntaisen murroslaaksoon, jota täplittävät yksittäiset metsäiset kallio- ja moreenikukkulat. Se sijaitsee Tampereen laajemmassa maisemarakenteessa kaupungin itäpuoleisen metsäisen selänteen reunavyöhykkeellä.

Linnainmaa on alueena niin laaja, että se ei hahmotu yksittäisenä kohteena näkyvässä maisemassa. Sen maisemakuvaa hallitsevat nykyiset kaupan suuryksiköt ja Lahtomäen kadunvarren korkeat lamellitalot pysäköintikenttineen. Linnainmaan eri osilla on myös toisistaan poikkeavia maisemallisia piirteitä, johtuen korkeusasemista ja niiden sijainnista suhteessa pääviheralueen muodostavaan metsäalueeseen. Viitteitä alueella vallinneesta viljelykulttuurista ei ole enää selvästi havaittavissa.

Aluerakenne

Tarkastelualue jakautuu kahteen osaan. Kerrostalojen alue, rajautuu pohjoisessa Mäentakusenkatuun, joka on nelikaistainen pääkatu. Etelässä

Päiväkoti sijaitsee 'nivelkohtana' tarkastelualueen pientalo- ja kerrostaloalueiden välissä.

kerrostaloaluetta rajaa metsä, jota voitaneen pitää alueen keskeisenä viheralueena, vaikka se ei kuulukaan tarkastelualueeseen. Luoteessa rajana on Aitolahdentie. Eteläinen rivi- ja pientalojen alue on kaupunkirakenteellisesti jatketta laajemmalle pientalovyöhykkeelle. Pallokenttä ja leikkipuisto muodostavat keskeisen viheralueen. Läntisellä reunalla alue kääntää selkänsä Aitolahdentien suuntaan. Aitolahdentien ja reunimmaisten rivitalojen välissä on suojavihervyöhyke, kevyenliikenteenväylä sekä pensasistutuksia.

Päiväkoti ja kevyenliikenteen yhteys sen pihapiiriin poikki toimii välittävänä tekijänä pohjoisen ja eteläisen tarkastelualueen nivelkohdassa. Tarkastelualueen toinen julkinen rakennus on korttelin 5816 seurakuntakeskus. Seurakuntakeskus jää visuaalisesti etäiseksi kerrostaloalueelta katsottuna, sillä se sijaitsee väljästi keskellä omaa tonttiaan ja laajan pysäköintikentän erottamana. Kaupan palvelut eivät ole kaukana. Niille kulkeminen edellyttää liikkumista ennemmin väylämäisessä kuin kaupunkimaisessa ympäristössä.

Pohjoinen kerrostaloalue on sisäsyöttöinen. Lahtomäenkatu on kokoojakatu, joka kulkee keskeltä kerrostaloaluetta. Kadun mitoitus on väljä ja sen molemmin puolin on jalkakäytävät. Vaihtoehtoisen kulkutavan alueella muodostavat puukujan teiset kevyenliikenteen reitit talojen välissä. Kerrostaloalueella paikoitus on toteutettu kolmella merkittävän laajalla kentällä. Kadunvarsilla ja talojen pihalla ei näin ollen autoja juurikaan näy. Rivi- ja pienkerrostaloalueen liikennejärjestelmä on selkeästi vähemmän hierarkkinen. Selkeää pääkatua ei ole. Lähes kaikkien katujen mitoitus on huomiota herättävän väljää. Jokaisella asunnolla on omalla tontilla silmämääräisesti arvioiden ainakin kaksi autopaikkaa. Tarvetta kadunvarsipysäköinnille ei juuri ole, vaikka tilaa olisi.

LINNAINMAA

ALUERAKENTEEN PERIAATEKAAVIO

- Aluerakenteen rungon muodostava katu
- Kevyenliikenteen reitti
- Alueen keskeinen viheralue
- Tärkeä viheryhteys
- Päiväkoti
- Seurakuntatalo
- Kaupan suuryksikkö (Prisma ja apteekki)
- Selvitysalueen raja

Rakennuksille tyypillisiä piirteitä ovat punatiiliset julkisivuelementit sekä valkoiset julkisivuaiheet ikkunoiden alla ja parvekkeissa.

Lahtomäenkatu on kerrostaloalueen pääkatu.

Tarkastelualueen eteläosassa katualueet ovat erittäin leveitä.

Rakennukset ja korttelit

Arkkitehtitoimisto Pekka Ilveskoski & kumppanit on vastannut lähes koko tarkastelualueen rakennuskannan suunnittelusta. Poikkeuksen muodostavat ainoastaan vanhimmat pientalot, seurakuntakeskus (Yrjö Majamaa) sekä viimevuosien täydennysrakentamiskohteet. Pekka Ilveskoski (1931-1987) piti omaa arkkitehtitoimistoa Tampereella. Tunnetuin Pekka Ilveskosken suunnittelemissa rakennuksissa on Tampereella sijaitseva Näsinneulan näköalatorni. Asuinrakennusten lisäksi Pekka Ilveskoski on suunnitellut lukuisia julkisia rakennuksia.

Alueen rakennuskanta on säilyttänyt alkuperäisen, 80-luvulle tyypillisen ilmeensä lähes kolmen vuosikymmenen ajan. Alueen rakennukset ovat ilmeeltään yhtenäisiä – paikoin vaikutelma on monotoninen. Kerrostaloissa käytetyt aiheet, kuten punatiilinen materiaailimaailma, valkoiset detaljit sekä päätyjen neliskanttiset erkkeri-ikkunat toistuvat rivitaloissa. Myös päiväkotiki on tyylille uskollinen. Myös rakenteilla oleva asuinrakennus on lainannut punatiilisen olemuksensa elementtisaumoineen ympäröivästä rakennuskannasta, vaikka ajan henki ja rakennustekniikat ovat muuttuneet. Täyteen mittaan kasvanut puusto pehmentää te-

Käynnissä olevaa täydennysrakentamista Linnainmaalla.

Kerros- ja rivitaloissa on käytetty osin samoja parveke- ja ikkunaelementtejä.

hokkaasti alueen rakennusten monotonista vaihtelua. Yleisesti voidaan todeta rakennusten olevan hyvässä kunnossa ja arkkitehtonisesti laadukkaita.

Viheralueet

Viheralueissa on havaittavissa suunnitteluajan kohdalle tyypillisten aiheiden vaikutus. Pihat ovat selkeitä ja paikoin kasvillisuudeltaan jopa runsaita verrattuna aiempien aikakausien aluerakennuskohteisiin. Niissä on ollut tarkoitus viihtyä. Viihtyvyyden lisäksi on korostettu yhteyksiä luontoon. Pihakadut päättyvät suoraan taajamametsään, joka toimii kahden asuinalueen yhdistävänä viheralueena. Se monipuolistaa molempien alueiden ulkoilumahdollisuuksia ja -tarjontaa. Metsäalue kytkee aluerakenteet osaksi muuta vihervaluoverkostoa. Itäpäässä vihervalue kapenee kevyen liikenteen väyläksi koivukujanteineen. Vihervalue jatkuu etelään kosteana puropainanteena asuin-kortteleiden välissä. Puro tuo vaihtelevuutta viheralueeseen ja moniulotteisuutta runsaan kasvillisuutensa ja virtaavan veden muodossa. Samalla sillä on ekologisia arvoja ja se on yksinkertainen ylläpitää.

Kerrostaloalueella tonttien kasvillisuus on lajistoltaan hyvin aikakaudelle tyypillistä. Vuorimänty, hanhikki, kurtullehtiruusu ja terijoensalava sekä tuoksuva tuoksuva kuuluvat aikakauden vakiokasveihin. Pihoja ei ole aidattu, mutta asunto-osakeyh-

Tarkastelualueen eteläosan rivitalokortteleiden väliin jää kapea viherkaistale.

Linnainmaan keskelle työntyvä taajamametsä toimii tärkeänä virkistysalueena.

Puukujanteet luovat tärkeää reittihierarkiaa alueelle

tiöllä on maastokäyntien perusteella ollut tarve aidata alueita itse. Toinen aikakaudelle ominainen piirre on ollut pihojen tasaisuus, joka on tehty tasaamalla maasto jo rakennusvaiheessa. Loivasti viettävässä rinteessä maasto hahmottuu porrasteisena.

Pientaloalueella pihat ovat rakennusmassojen rajaamien kortteleiden sisällä, jolloin katukasvillisuus muodostuu kujannepuista ja etupihojen kasvillisuudesta tai pensasaidasta. Julkisia viheralueita ei varsinaisesti ole. Kaikki puistot ovat luonteeltaan metsäisiä. Pallokentän yhteydessä on pieni oleskelupuisto, joka on yleisilmeeltään kulumus, mutta vaikuttaa olevan nykyään vähäisellä käytöllä.

Asemakaavan toteutuneisuus

Linnainmaan tarkastelualue on toteutettu pääosin vuoden 1976 asemakaavojen (5051 A ja B) mukaisesti reilun kymmenen vuoden aikana. Syntynyt kokonaisuus on yhtenäinen pinnoitteiltaan, rakennuskannaltaan ja kasvillisuudeltaan. Pohjoisella tarkastelualueella eli asemakaavan 5051 A alueella on tehty kaksi merkittävää muutosta 2000-luvulla. Asemakaava-alue on laajentunut Aitolahdentien suuntaan, mikä on mahdollistanut uuden ison asuinkerrostalohankkeen kortteliin 7187 ja muutoksia pysäköintijärjestelyihin. Kohteen on toteuttanut NCC. Toinen merkittävä laajennus vuoden 1976 kaavaan on ollut seurakuntakeskuksen alueen liittäminen siihen. Vuonna 2003 seurakuntatalokorttelin jatkoksi kaavoitettiin viisikerroksinen vanhusten asuintalo, joka on nyt jo rakentunut ja käytössä.

1980-luvun tyypillistä lajistoa ovat mm. vuorimänty, hanhikki, terijoensalava, vuorenkilpi ja kurtturehtiruusu.

Alueen arvot

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ● ●

Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys

- Kerrostaloalue ja pientaloalue muodostava sekä alueen sisällä että keskenään tunnistettavan kokonaisuuden. Poikkeuksena pientaloalueen itäosa, joka erottuu muuten yhtenäisestä rakennuskannasta sekavan ja eriaikoina valmistuneiden rakennusten osalta.

Kaupunkirakenteen ominaispiirteet

- Tarkastelualue on kaksiosainen laaja kokonaisuus, joka koostuu maankäytön kannalta tehokkaammasta lamellitalojen alueesta sekä väljemmästä pien- ja rivitaloalueesta.

PAIKALLINEN IDENTITEETTI ● ●

Alueen historia

- Tarkastelualueella ei ole nähtävillä historiallisia kerrostumia nimistöä lukuun ottamatta.

Asukasaktiiviteetti

- Alueella on selvä paikallisidentiteetti. Linnainmaa kuuluu Linnainmaa-seuran ja Linnainmaan omakotiyhdistyksen toiminta-alueeseen.

YMPÄRISTÖARVOT ● ●

Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan

- Alueen suhde läheiseen metsään tulee esiin positiivisella tavalla kontrastisesti. Äärevä siirtymä pihasta metsäksi tapahtuu lyhyellä matkalla ja on voimakas. Topografia on aistittavissa metsän reunassa sekä pien- ja rivitaloalueella. Muutoin rakentamista ei ole juuri sovitettu alkuperäisiin maastonmuotoihin, vaan maasto on tasattu rakentamisen yhteydessä.

Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät

- Viherympäristö täysikasvaneine puineen on tarkastelualueen ehdoton vahvuus. Piha-alueilla on selkeästi kiinnitetty huomioita viihtyisyyteen ja vihersuunnitteluun, joka heijastelee hyvin 80-luvun tavoitteita lähiympäristön osalta. Tunnusomaisena piirteinä ovat puukujanteet pihojen ja tonttikatujen reunoilla. Ne jäsentävät hyvin ulkotiloja ja luovat reittihierarkiaa. Piha-alueet ovat hyvin hoidettuja.
- Eteläosan puistoalueiden potentiaalia ei ole täysin hyödynnetty ja ne vaikuttavat olevan vähäisellä käytöllä.
- Pientalojen pihojen kasvillisuus on monin paikoin rehevää ja vaikuttaa positiivisesti myös katualueiden ilmeeseen.

Virkistysalueiden saavutettavuus

- Alueelta on hyvät yhteydet ympäröiviin virkistysalueisiin.

ARKKITEHTONISET ARVOT ● ●

Kaavoituksen laatu – hyvän asuin ympäristön toteuttaminen

- Etenkin pohjoisosan kerrostaloalueen katutilat ja korttelirakenne eivät heijastele aikansa ihanteita.
- Kerrostaloalueen rakennusten sijoittelu on melko standardinomaista, suorakulmaiseen koordinaatioon perustuvaa. Eteläpuolen pientalojen alueen rakennusten sijoittelu on monipuolisempaa, mutta katutilat ovat liioitellun leveitä. Viihtyisän asuin ympäristön toteuttaminen on pitkälti kookkaan puuston ja lähiympäristön hyvän suunnittelun ansiota.

Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyypillisuus ym.)

- Alue muodostaa arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden sekä osa-alueiden sisällä että niiden välillä, poikkeuksena pientaloalueen itäosa. Rivitaloalueella on käytetty samaa detaljointia kuin kerrostaloissa, mikä parantaa alueen hahmottamista yhtenäisenä.
- Pohjoisosan lamellitalot ovat samanlaisuudessaan melkein yksitoikkoisia.
- Tyypillistä ajalle on pien- ja rivitalojen suuri määrä sekä punatiilen käyttö julkisivuelementeissä.

Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

- Rakennuskanta ja piha-alueet ovat säilyneet hyvin. Vain pieniä muutoksia on havaittavissa kuten myöhemmin vaihdetut yksittäiset valaisinmallit. Pihoja rajaamaan on tehty erilaisia aitauksia, joiden toteutus epäyhtenäistää muuten harmonista kokonaisuutta. Täydennysrakentaminen on alkanut, mutta se ei ole heikentänyt alkuperäisen kokonaisuuden arvoja.

Muutosten laatutaso

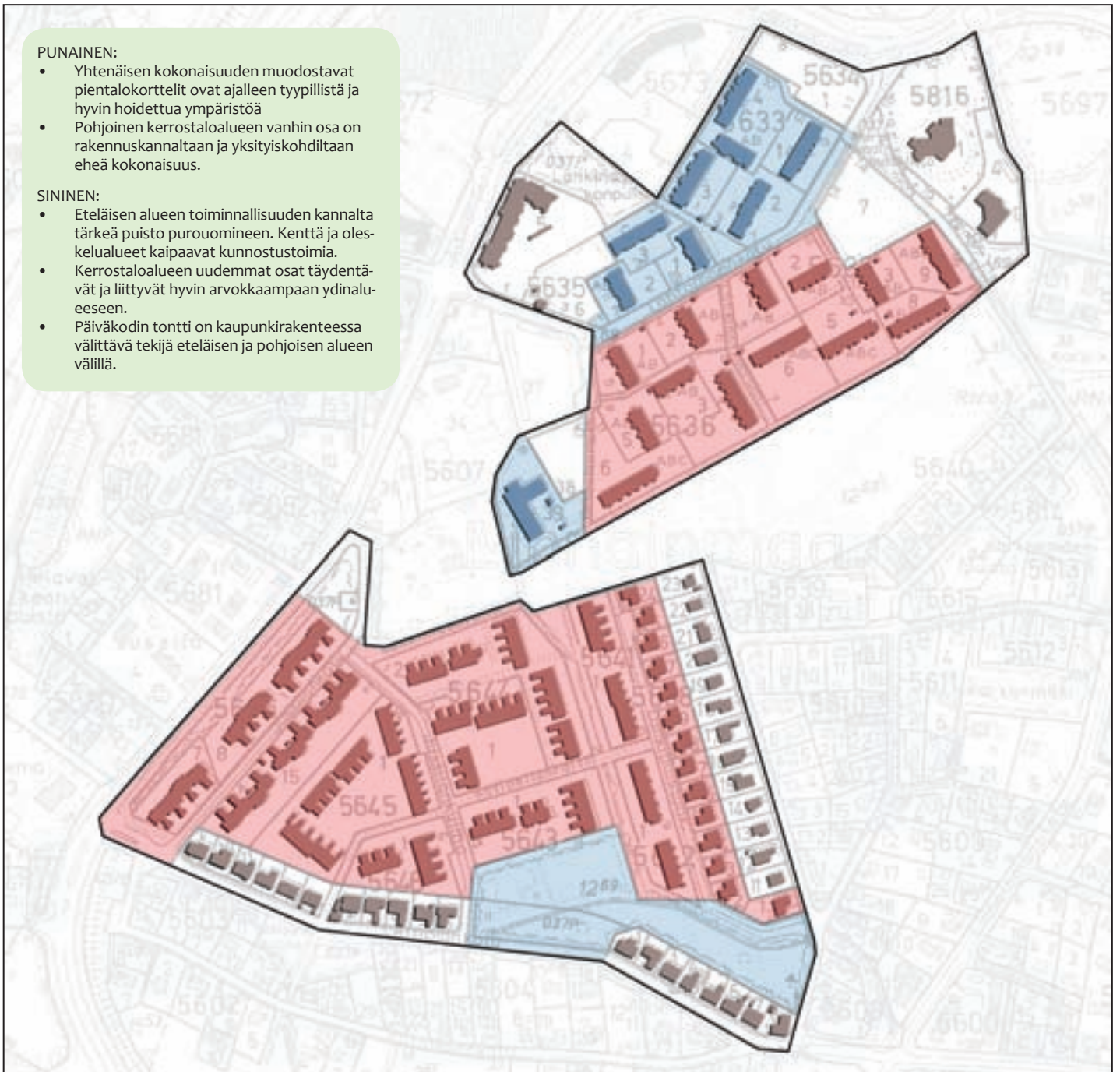
- Ulkoarkkitehtuuriin kohdistuvat muutokset ovat pieniä, eivätkä ole muuttaneet olennaisesti alueen alkuperäistä luonnetta. Tonttienväliset aidat ovat usein kokonaisuuteen sopimattomia. Pihoille on lisätty syväkeräyssäiliöitä, jotka poikkeavat ilmeeltään muusta säilyneestä kalustosta. Täydennysrakentaminen imitoi alkuperäistä rakennuskantaa ilman arkkitehtonista lisäarvoa.

PUNAINEN:

- Yhtenäisen kokonaisuuden muodostavat pientalokorttelit ovat ajalleen tyyppillistä ja hyvin hoidettua ympäristöä
- Pohjoinen kerrostaloalueen vanhin osa on rakennuskannaltaan ja yksityiskohdiltaan eheä kokonaisuus.

SININEN:

- Eteläisen alueen toiminnallisuuden kannalta tärkeä puisto purouomineen. Kenttä ja oleskelualueet kaipaavat kunnostustoimia.
- Kerrostaloalueen uudemmat osat täydentävät ja liittyvät hyvin arvokkaampaan ydinalueeseen.
- Päiväkodin tontti on kaupunkirakenteessa välittävä tekijä eteläisen ja pohjoisen alueen välillä.

ALUEIDEN ARVOTTAMINEN

PUNAINEN TEEMA:
Aikakauden edustava asuinalue tai alueen osa, jossa alkuperäinen korttelirakenne, ympäristö ja rakennuskanta on säilynyt. Arkkitehtonisesti arvokas kokonaisuus.

TOIMENPIDESUOSITUS

Arkkitehtonisesti arvokkailla alueilla tulisi pyrkiä säilyttämään korttelirakenne, viherympäristö ja rakennusten alkuperäiset ominaispiirteet. Virheelliset rakennetkaisuut pyritään korjaamaan siten, että rakennusten arkkitehtoniset arvot säilyvät. Alueet ovat arkoja muutoksille.

SININEN TEEMA:
Aikakaudelleen tyyppillinen asuinalue tai alueen osa, jolla alkuperäinen korttelirakenne on säilynyt. Alueen kaupunkirakenteella on arvoa.

TOIMENPIDESUOSITUS

Alueiden korttelirakenne ja viherympäristö tulee pyrkiä säilyttämään. Tarvittavat muutokset ja lisäykset tulee sovittaa alueen alkuperäiseen luonteeseen.

Alueille, joille ei ole osoitettu väriteemaa, tulisi huomioida kaupunkirakenteellinen kokonaisuus sekä rakennusten ja lähiympäristön ominaispiirteet.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Inventointi- ja arvotustyön tuloksista käy ilmi, että 1960-luvun alueet Saukonmäki ja Kaarilan aukio ovat rakennusperinnöltään ja lähiympäristöltään vaalittavia alueita. Kaarilan aukion ylimitoitettu saapumisaukio ympäristöineen hyötyisi uudelleenjäsentelystä ja täydennysrakentamisesta. Samoin rinnakkaisista katuyhteyksistä voitaisiin luopua. 1980-luvun alueista Linnainmaa on eheämpi ja laadukkaampi kokonaisuus kuin Haukuluoma. Molemmilla alueilla on kuitenkin täydennysrakentamispotentiaalia.

Petri Neuvonen on jaotellut kerrostalojen julkisivukorjaustavat kolmeen ryhmään. Samaa jakoa on tässä sovellettu koskemaan *asuinalueiden* korjaus- muutos- ja täydennystapoja. (Neuvonen 2009, s. 12)

- **Säilyttävä tapa**

Tavoitteena on rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokkaan rakennusperinnön ja sen ominaispiirteiden säilyttäminen

- **Uudelleenmuokkaava tapa**

Tavoitteena on rakennusteknisesti ja –taiteellisesti sekä toiminnallisesti epätyytyttävän rakennuskannan eriasteinen uudelleenmuokkaaminen ja täydentäminen nykyarkkitehtuurin keinoin

- **Sopeutuen uudistuva tapa**

Tavoitteena on toteuttaa tekniset ja toiminnalliset korjaus- täydennys- ja muutostarpeet tuhoamatta arkkitehtuurin olennaisia ominaispiirteitä

Saukonmäessä rakennuskannan korjaus on jo käynnissä. Lähtökohtana on maastokäynnin perusteella sopeutuen uudistava tapa, sillä massoiteluun tai väritykseen ei ole puututtu. Parvekkeissa huomaa kuitenkin vanhasta poikkeavan rakennustavan. Inventointi- ja arvotusprosessin tuloksena suositus on jatkossakin kiinnittää huomiota korjaus- ja muutostöiden arkkitehtisuunnitteluun. Rakennusten kunnostaminen alkuperäistä asua kunnioittaen on Saukonmäen tapauksessa perusteltua. Vähäeleinen ja selkeälinjainen arkkitehtuuri on arka pieniltäkin tuntuvien yksityiskohtien kuten ikkunanpuitteiden ilmeen muuttamiselle. Alueen kokonaisuutta ja massoittelemia puntaroidessa tulisi pidättäytyä nykyarkkitehtuurin keinoin tehtävältä täydentämiseltä, sillä alue on perusteltua säilyttää puhtaana oman aikansa edustajana.

Kaarilan aukion lamelli- ja rivitalojen peruskorjaukset tulisi tehdyn inventointi- ja arvotustyön

tuloksena tehdä sopeutuen uudistuvasti tai lamellitalojen osalta jopa säilyttävää tapaa noudattaen. Kuten Saukonmäessä, myös Kaarilan aukion rakennusten arkkitehtuuri on yksinkertaisuudessaan herkkää vähäisillekin ilmeen muutoksille, joten arkkitehtisuunnitteluun on syytä panostaa. Joihinkin parvekkeisiin on jo lisätty lasitus, joka hyvin toteutettuna ei erotu häiritsevästi ja parantaa asunnon käyttöarvoa. Taidolla kunnostetun 1960-luvun alueen vastaparina suositellaan kehitettäväksi saapumisaukion ympäristöä sekä Raholankatua nykyarkkitehtuurin keinoin, uudelleen muokaten. Täydennysrakentaminen toisi alueelle virikkeisen uuden kerrostuman.

Haukuluomassa on osa-alueita, joihin tulisi suhtautua sopeutuen uudistuvasti ja joiden omaleimaisuutta ei ole syytä muuttaa. Toisaalta Haukuluomassa on myös laajoja alueita, jotka soveltuisivat tehdyn inventointi- arvotustyön valossa uudelleen muokattaviksi. Kerrostaloalueella rakennuskannan massoittelemien elävöittäminen voisi tuoda lisää kerrosalaa ja samalla lisätä viihtyisyyttä ja nostaa alueen arvoa. Haukuluomassa on myös rakennuskantaa, joka voi olla kannattavinta korvata uudella.

Linnainmaalla tulee inventointi- ja arvotustyön tuloksena vaalia jatkossa alueen visuaalista yhtenäisyyttä ja siten kiinnittää erityistä huomiota muutos- ja täydennystoimien systemaattisuuteen eri taloyhtiöissä. Pääosin on mahdollista noudattaa sopeutuen uudistavaa korjaustapaa. Tärkeä arvo alueella on rikas viherympäristö kookkaine puineen, jota ei tule vaarantaa esimerkiksi uusilla täydennysrakentamismassoilla maantasossa. Sen sijaan lisäkerroksen rakentaminen kerrostalojen katoille voisi olla eräs tapa täydentää Linnainmaata ja rahoittaa korjaustoimenpiteitä.

Haasteena kaikkien alueiden korjaus- ja täydennystarpeiden toteutuksessa on suunnittelun laatutason varmistaminen ja toimenpiteiden rahoittaminen. Rakennusperinnön arvokkaiden ominaispiirteiden säilyminen edellyttää mm. rakennusvalvonnalta joustoa ja tapauskohtaista harkintaa, kun pohditaan nykyvaatimusten toteutumista vanhoissa rakennuksissa. Yhtenäisien kokonaisuuksien säilyttäminen edellyttää taloyhtiöiden välistä koordinoitua ja yhteistyötä. Etuna näissä ryhmäkorjaushankkeissa, joita on toteutettu esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, on mm. kustannusten säästöt. Rakennusvalvonnan ja kaavoituksen keinoin voidaan tukea taloyhtiöiden yhteishankkeiden toteutumista.

KOhteiden arvot / Yhteenveto

SAUKONMÄKI	KAARILAN AUKIO
<p>ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ●●● Kaupunkirakenteen ominaispiirteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Piste- ja lamellitalojen sekä pihojen ja puiston muodostama kokonaisuus on ajallisesti ja arkkitehtonisesti hyvin yhtenäinen. Se edustaa hyvin aikaansa. Alueen ostoskeskus on paikallinen maamerkki. <p>Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> Piste- ja lamellitalot ovat rakentuneet 60- ja 70-lukujen vaihteessa ja ne muodostavat hyvin yhtenäisen kokonaisuuden. Saukonpuiston koulurakennus vuodelta 1960 liittyy materiaaleiltaan ja massoitellutaan Kalevan kaupunginosan kokonaisuuteen ja sopeutuu arvokkaasti ympäristöönsä. 	<p>ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ●● Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> Rakennuskanta muodostaa arvokkaan ja tunnistettavan kokonaisuuden eri rakennusajankohdista huolimatta. 80-luvun rivitalot ovat sopusoinnussa 60-luvun lamellitalojen kanssa. Tarkastelualueen itäpuoliset atriumtalot (Puisto-Kaarila) ovat osa kokonaisuutta. <p>Kaupunkirakenteen ominaispiirteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Tarkastelualueen kaupunkirakenne on luonteeltaan kaksijakoinen. Pohjoisosassa, saapumisaukion ympäristössä, kaupunkirakenne on vaikeasti hahmotettavissa. Idea saapumisaukiosta on sinänsä hyvä ja aluerakenteelle tärkeä, vaikka toteutus onkin väljä ja jäsentymätön. Liikennealueet ovat suuressa roolissa myös alueen länsiosassa, jossa kaksi katua kulkee rinnakkain (Raholankatu). Alueen kaakkoisosan asuin-ympäristö ja puisto muodostavat arvokkaan ja eheä kokonaisuuden.
<p>PAIKALLINEN IDENTITEETTI ●● Alueen historia</p> <ul style="list-style-type: none"> Alueen tieltä purettiin aikanaan puutaloalue. Nykyisin rinteeseen sijoittuvat lamellitalot mukailevat purettujen puutalojen muodostamaa korttelimuotoa. Muuten alueella ei ole säilynyt merkkejä aikaisemmista vaiheista. Aikaisemmin paikalla virrannut Ronganoja kulkee alueen läpi putkessa Tammerkoskeen asti. <p>Asukasaktiiviteetti</p> <ul style="list-style-type: none"> Ostoskeskus toimii alueella kokoontumispaikkana. Alueen asukastoiminta keskittyy talonyhtiöihin ja sen aktiivisuus näkyy muun muassa huolittuna lähiympäristönä. 	<p>PAIKALLINEN IDENTITEETTI ●●● Alueen historia</p> <ul style="list-style-type: none"> Alueen puistomainen kasvillisuus hedelmä- ja jalopuineen antaa viitteitä alueen historiasta Kaarilan ja Raholan kartanoiden läheisyydessä. Alueella on pitkä ja arvokas asutushistoria. Puisto-Kaarila, johon Kaarilan aukio kuuluu, on tunnettu ja arvostettu asuinpaikka. <p>Asukasaktiiviteetti</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaarilan alue kuuluu Ranta-Raholan omakotiyhdistyksen ja Kaarilan omakotiyhdistyksen toiminta-alueelle. Asukasaktiivisuus näkyy hoitettuna ympäristönä.
<p>YMPÄRISTÖARVOT ●● Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan</p> <ul style="list-style-type: none"> Tarkastelualue sijaitsee kaupunkirakenteen sisällä, joten luonnollisia alueita ei liity asemakaavaan. Kaavassa on varattu runsaasti tilaa pihoilta ja puistolle. Rakennukset korostavat alkuperäistä maastonmuotoa hienosti. Pistetalot on sijoitettu maaston korkeimmalle kohdalle ja lamellitalot mukailevat etelään suuntautuvaa rinteä. Kallio tulee paikoin esiin. <p>Alueen asema kaupunkimaisemassa</p> <ul style="list-style-type: none"> Saukonmäen pistetalot erottuvat kaupunkimaisemassa ympäristöään korkeampana elementtinä. <p>Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät</p> <ul style="list-style-type: none"> Lamellitalojen lähiympäristö on arvokas. Se on vihreä ja viihtyisä. Iso mittakaava sopii alueen luonteeseen. Kasvillisuus on hyväkuntoista ja suunnittelujankohdalla ominaisen minimalistista. Pistetalojen lähiympäristö on yksipuolista ja kärsii jäsentymättömyydestä. Paikoitusalueet dominoivat pistetalojen piha-alueita. Saukonpuisto on selvästi arvostettu ja käytetty viheralue. Vihähtävä puisto lähietäisyydellä kompensoi tarkastelualueen talojen pihojen vähäisiä toimintamahdollisuuksia. <p>Virkistysalueiden saavutettavuus</p> <ul style="list-style-type: none"> Saukonpuistoon on hyvät yhteydet asuinalueelta. Saukonpuisto jatkuu Kaupinkadun toisella puolella Litukanpuistona. Pohjoispuoleiseen Kauppiin ja sen metsäalueille on hyvät kevyen liikenteen yhteydet. 	<p>YMPÄRISTÖARVOT ●● Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan</p> <ul style="list-style-type: none"> Asemakaavassa on huomioitu yhteydet luontoalueisiin. Asemakaavan pohjoisosassa, tarkastelualueen ulkopuolella, on puistoalue, joka on johtaa laajemmalle Vaakkolammin viheralueelle. Vaakkolampi on osa Tampereen keskuspuistoa. Etelässä sijaitseva siirtolapuutarha on näkynyt aikanaan hyvin tarkastelualueelle ja sen puutarhamainen luonne jatkuu hedelmäpuualueena Omenapuiston kautta asuinalueelle asti. Nykyisin puusto estää näköyhteyttä siirtolapuutarhan suuntaan. Topografia on ollut lähtökohtana rakennusten sijoittelua suunniteltaessa, mikä lisää alueen arvoa. Maaston topografian vaihtelut luovat alueelle tunnistettavaa ominaislaatua. <p>Alueen asema kaupunkimaisemassa</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaarilan aukion aluejulkisivu näkyy nykyään heikosti siirtolapuutarha-alueen takaa Pyhäjärven suunnasta tarkasteltuna. <p>Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät</p> <ul style="list-style-type: none"> Lähiympäristö on arvokasta. Ympäristön käsittely on suunnittelualan kohdalle ominaisen vähäeleistä. Pihat ja puisto liittyvät luontevasti yhteen ja muodostavat vihreän ja puutarhamaisen kokonaisuuden, joka on tosin vähällä käytöllä ja melko hoitamaton. Hieno puusto antaa lisäarvoa lähiympäristölle. Puustossa on nähtävissä vanhaa kulttuurivaikutusta (tammetsä, kuusialta). Puusto, erityisesti hedelmäpuut, on osittain huonossa kunnossa. Omenapuisto on aluerakenteellisesti tärkeä, mutta sillä ei ole puuston lisäksi erityisiä maisema-arkkitehtonisia arvoja. <p>Virkistysalueiden saavutettavuus</p> <ul style="list-style-type: none"> Alueen sisäinen puisto, Omenapuisto, on helposti saavutettavissa. Yhteydet viereisiin Vaakkolammin viheralueelle ja siirtolapuutarhaan ovat kohtuullisen hyvät.
<p>ARKKITEHTONISET ARVOT ●●● Kaavoituksen laatu – hyvän asuin-ympäristön toteutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> Asemakaava on hyvä esimerkki aikansa ihanteista ja lajissaan arvokas. Modernit ajatukset näkyvät rakennusten massoitelluudessa sekä soljuvassa viherympäristössä. Saukonpuistosta katsottuna etualan lamellitalojen ja taustalla näkyvien pistetalojen muodostama aluejulkisivu on hieno, samoin julkisten rakennusten (koulu, liikerakennus, kerhotalo) suhde ja sijainti ympäristössä. Kontrasti ympäröiviin pienimittakaavaisiin, puutalovaltaisiin alueisiin on huomattavan suuri. <p>Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyyppisyys ym.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Asuinrakennukset ovat kaikki samaa ”rakennusperhettä” ja muodostavat arvokkaan kokonaisuuden. Sovittaminen vaihtelevaan maastoon vaikuttaa siihen, että vaikutelma ei ole yksitoikkoinen. Ostoskeskus on ollut arkkitehtuuriltaan edistysellinen ja sen estetiikka on kestänyt hyvin aikaa. Ostoskeskuksen toiminnallisuutta tulisi kehittää. Saukonpuiston koulu on arvokas Tampereen kouluarkkitehtuurin edustaja. <p>Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> Alueen ilme on säilynyt varsin hyvin alkuperäisessä asussaan kalusteita ja pihajäsentelyitä myöten. Pistetalojen lähiympäristö alkuperäisen oloista. Pysäköintialueet sekä kulkureitit ovat paikoin erittäin huonossa kunnossa. Pistetalot on julkisivuremontoitu hiljattain alkuperäistä tyyliä mukaillen – osa töistä on vielä kesken. <p>Muutosten laatutaso</p> <ul style="list-style-type: none"> Remontoidut pistetalojen julkisivut ja parvekkeet kunnioittavat melko hyvin alkuperäistä. Toisaalta yhtenäisessä ja vähäeleisessä modernissa rakennuskannassa pienetkin muutokset erottuvat. Ostoskeskusrakennuksen herkäät horisontaalit linjat häiriintyvät jälkeäpäin lisätyistä elementeistä, kuten diagonaalisista syöttöpukistoista rakennuksen pohjoisjulkisivulla (leipomon tarpeisto) sekä lähiöravintolan ikkunatoppauksista. Aikanaan viihtyisä ja aktiivinen atriumpiha kaipaisi nykytilassaan elävöittämistä. Uudet pihakalusteet ovat paikoin alueen henkeen sopimattomia (Oculus-mallinen valaisin lamellitalojen pohjoispuolella) 	<p>ARKKITEHTONISET ARVOT ●●● Kaavoituksen laatu – hyvän asuin-ympäristön toteutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaakkoisosan asuin-ympäristön mittakaava ja rakennusten sijoittelu suhteessa toisiinsa on ajankohdalle tyyppillistä ja omassa lajissaan onnistunutta. Sisäntuloaukio on luonteenomainen osa alkuperäistä kaavaa, mutta sen ympäristö kärsii tilallisesta väljyydestä ja sen luoma ensivaikutelma yhdessä rapistuneen liikehuoneiston kanssa on tällä hetkellä huono. <p>Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyyppisyys ym.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Asuinrakennukset ovat korkeatasoisia. Rakennusajankohtaan nähden on erityistä, että lamellitalot ovat paikalla muurattuja elementtitekniikan käytön sijasta. Lamelli- ja rivitalot sekä tarkastelualueen ulkopuolelle jäävät atriumtalot luovat osa-alueiltaan vaihtelevan, mutta yhtenäisen ja tunnistettavan kokonaisuuden. <p>Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> Alueen rakennusten ja pihojen kokonaisuus on eheä ja varsin alkuperäisessä asussaan kalusteita myöten. Korkeatasoinen rakennuskanta on hyvin säilynyttä. Muutokset rakennusten ulkoarkkitehtuurissa ovat olleet vähäisiä, esimerkiksi hyvin toteutetut parvekelasit ja ulko-ovien muutos- ja uusimistyö. Omatoimisten aitalisäysten puuttuminen tukee alkuperäistä ideaa pihojen rajaamattomuudesta. Visuaalinen yhteys Puisto-Kaarilan ja Kaarilan koulun välillä Nokiantien yli on tärkeä. <p>Muutosten laatutaso</p> <ul style="list-style-type: none"> Pienet muutokset ovat olleet pääasiassa melko huomaamattomia, eivätkä riko kokonaisuutta.

HAUKILUOMA

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ●

Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys

- Rakennuskanta on toteutunut ajallisesti alle kymmenessä vuodessa, mutta sitä on vaikea havaita. Haukuluoma ei hahmotu kokonaisuutena, vaan sarjana eri rakennusprojektien lopputuloksia.

Kaupunkirakenteen ominaispiirteet

- Haukuluoman koostuu laajoista ja väljistä pientaloalueita tarkastelualueen kerrostalomaisten ytimen ympärillä sekä vaihtelevista talotyypeistä. Kadut ovat hyvin leveitä ja rakennukset etäällä – viihtyisää katutilaa ei muodostu. Laajat paikoitusalueet hajottavat alueen rakennetta.

PAIKALLINEN IDENTITEETTI ●●

Alueen historia

- Alueella ei ole pitkää paikallishistoriaa, eikä säilyneitä merkkejä aikaisemmista maankäyttömuodoista.

Asukasaktiiviteetti

- Asuinalueella ei ole omaa yhdistystä. Haukuluoman alue kuuluu Ikurin-Haukuluoman omakotiyhdistyksen ja Kaupunginosayhdistys Tesoma-seura ry:n toimialueelle.

YMPÄRISTÖARVOT ●

Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan

- Kaavassa on ansiokkaasti huomioitu yhteys koillisosan metsäiselle selänneelle kaupunkirakenteeseen työntyvän Haukuluoman puiston kautta.
- Koillisosan pientaloalueilla arvona voidaan pitää ympäröivän puuston luomaa hienoa taustaa asutukselle.
- Alueella ei ole erityisiä arvoja alkuperäisen topografian huomiomisessa. Asemakaava ei edustanut aikansa parhaita käytäntöjä näiltä osin. Alueella on nähtävissä menneen vuosikymmenen tapa rakentaa standardinomaista ympäristöä alkuperäiseen maastoon mukauttamatta.

Alueen asema suurmaisemassa

- Alue rajoittuu muuta maastoa korkeammalle nousevaan selänneeseen lännessä. Länsiosan asuinkortteleita ympäröivällä selänneellä on tärkeä vaikutus alueen maisemaan.

Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät

- Keskuspuisto on arvokas erityisesti sen aluerakenteellisen sijainnin vuoksi, ei niinkään viherrakentamiseltaan tai hoidon asteeltaan.
- Kerrostaloalueiden asuinpihoilla ei ole mainittavia arvoja säilytettyä alkuperäispuustoa lukuun ottamatta.
- Paikoin pientalojen hyvin hoidetut ja kasvillisuudeltaan rehevät pihat parantavat alueen arvoa edistämällä väljien katualueiden viihtyisyyttä. Yksityspihat luovat lähiympäristöstä monipuolisempaa ja esteettisesti rikkaampaa.

Virkistysalueiden saavutettavuus

- Yhteydet ympäröiviin metsiin sekä keskuspuistoon ovat hyvät kattavan kevyen liikenteen reitistön ansiosta.

ARKKITEHTONISET ARVOT ●

Kaavoituksen laatu – hyvän asuin ympäristön toteutuminen

- Kaavoitus ei anna lähtökohtia erityisille arvoille. Kaava ei edusta jo 70-luvun lopulla nousseita uusia kaavoitusihanteita pienmittakaavaisuudesta ja vaihtelevuudesta. Lamellitalojen maanpäällinen kellarikerros yksipuolistaa pihaympäristöä.
- Pientalot ovat ajalleen tyyppillisiä ja osa-alueittain yhteneviä. Ne ovat kuitenkin tavanomaisia ja mljööiltään neutraaleja.

Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyyppillisuus ym.)

- Alue on arkkitehtonisesti sekava kokonaisuus eikä sen rakennuskanta, etenkin kerrostalojen arkkitehtuurin osalta, ole erityisen arvokasta. Kerrostalojen ulkoarkkitehtuuri on koruton. Rakennukset eivät laajemmassa tarkastelussa edusta aikansa arkkitehtuuri-ihanteita, vaikka julkisivuissa on käytetty paikoin 80-luvulle tyyppillisiä piirteitä kuten pastellivärisävyjä ja punatiiliverhouksia. Parhaimpana esimerkkinä on kerrostalojen kokonaisuus korttelin 7403 itäpäässä.

Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

- Rakennuskanta on kohtuullisen hyvin säilynyttä. Muutoksia ja lisäyksiä on tehty kuten maantasovarastot parvekelinjoissa, aitaratkaisut sekä uudet piharakennukset.

Muutosten laatutaso

- Tehdyt muutokset eivät aina ole toteutettu kokonaisuutta silmällä pitäen, mutta ne palvelevat taloyhtiöitä.
- Osa muutoksista on hyvinkin onnistuneita, kuten korttelin 7403 länsipään kerrostalokortteleiden pihakatokset.

LINNAINMAA

ALUEELLINEN YHTENÄISYYS ●●

Rakennuskannan ajallinen yhtenäisyys

- Kerrostaloalue ja pientaloalue muodostava sekä alueen sisällä että keskenään tunnistettavan kokonaisuuden. Poikkeuksena pientaloalueen itäosa, joka erottuu muuten yhtenäisestä rakennuskannasta sekavan ja eriaikoina valmistuneiden rakennusten osalta.

Kaupunkirakenteen ominaispiirteet

- Tarkastelualue on kaksiosainen laaja kokonaisuus, joka koostuu maankäytön kannalta tehokkaammasta lamellitalojen alueesta sekä väljemmästä pien- ja rivitaloalueesta.

PAIKALLINEN IDENTITEETTI ●●

Alueen historia

- Tarkastelualueella ei ole nähtävillä historiallisia kerrostumia nimistöä lukuun ottamatta.

Asukasaktiiviteetti

- Alueella on selvä paikallisidentiteetti. Linnainmaa kuuluu Linnainmaa-seuran ja Linnainmaan omakotiyhdistyksen toiminta-alueeseen.

YMPÄRISTÖARVOT ●●

Asemakaavan suhde luontoon ja topografiaan

- Alueen suhde läheiseen metsään tulee esiin positiivisella tavalla kontrastisesti. Äärevä siirtymä pihasta metsäksi tapahtuu lyhyellä matkalla ja on voimakas. Topografia on aistittavissa metsän reunassa sekä pien- ja rivitaloalueella. Muutoin rakentamista ei ole juuri sovitettu alkuperäisiin maastonmuotoihin, vaan maasto on tasattu rakentamisen yhteydessä.

Vihersuunnittelu, puistot, kevyen liikenteen väylät

- Viherympäristö täysikasvaneine puineen on tarkastelualueen ehdoton vahvuus. Piha-alueilla on selkeästi kiinnitetty huomioita viihtyisyyteen ja vihersuunnitteluun, joka heijastelee hyvin 80-luvun tavoitteita lähiympäristön osalta. Tunnusomaisena piirteenä ovat puukujanteet pihojen ja tonttikatujen reunoilla. Ne jäsentävät hyvin ulkotiloja ja luovat reittihierarkiaa. Piha-alueet ovat hyvin hoidettuja.
- Eteläosan puistoalueiden potentiaalia ei ole täysin hyödynnetty ja ne vaikuttavat olevan vähäisellä käytöllä.
- Pientalojen pihojen kasvillisuus on monin paikoin rehevää ja vaikuttaa positiivisesti myös katualueiden ilmeeseen.

Virkistysalueiden saavutettavuus

- Alueelta on hyvät yhteydet ympäröiviin virkistysalueisiin.

ARKKITEHTONISET ARVOT ●●

Kaavoituksen laatu – hyvän asuin ympäristön toteutuminen

- Etenkin pohjoisosan kerrostaloalueen katutilat ja korttelirakenne eivät heijastele aikansa ihanteita.
- Kerrostaloalueen rakennusten sijoittelu on melko standardinomaista, suorakulmaiseen koordinaatistoon perustuvaa. Eteläpuolen pientalojen alueen rakennusten sijoittelu on monipuolisempaa, mutta katutilat ovat liioitellun leveitä. Viihtyisän asuin ympäristön toteutuminen on pitkälti kookkaan puuston ja lähiympäristön hyvän suunnittelun ansiota.

Rakennuskannan laatu (yhtenäisyys, vaihtelevuus, tyyppillisuus ym.)

- Alue muodostaa arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden sekä osa-alueiden sisällä että niiden välillä, poikkeuksena pientaloalueen itäosa. Rivitaloalueella on käytetty samaa detaljointia kuin kerrostaloissa, mikä parantaa alueen hahmottamista yhtenäisenä.
- Pohjoisosan lamellitalot ovat samanlaisuudessaan melkein yksitoikkoisia.
- Tyyppillistä ajalle on pien- ja rivitalojen suuri määrä sekä punatiilin käyttö julkisivuelementeissä.

Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

- Rakennuskanta ja piha-alueet ovat säilyneet hyvin. Vain pieniä muutoksia on havaittavissa kuten myöhemmin vaihdetut yksittäiset valaisinmallit. Pihoja rajaamaan on tehty erilaisia aitauksia, joiden toteutus epäyhtenäistää muuten harmonista kokonaisuutta. Täydennysrakentaminen on alkanut, mutta se ei ole heikentänyt alkuperäisen kokonaisuuden arvoja.

Muutosten laatutaso

- Ulkoarkkitehtuuriin kohdistuvat muutokset ovat pieniä, eivätkä ole muuttaneet olennaisesti alueen alkuperäistä luonnetta. Tonttienväliset aidat ovat usein kokonaisuuteen sopimattomia. Pihoille on lisätty syväkeräyssäiliöitä, jotka poikkeavat ilmeeltään muusta säilyneestä kalustosta. Täydennysrakentaminen imitoi alkuperäistä rakennuskantaa ilman arkkitehtonista lisäarvoa.

LÄHTEET

Aluekohtaiset lähteet

Saukonmäki

Arkkitehti 1969:3. Saukonmäki, Tampere.

Nyman, Elisa 2010. Saukonmäen korttelitapahtuma. Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen tapahtuman järjestämisessä. Opinnäytetyö. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.

Saukonmäki korttelikortit 13.8.2010. Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu. Tampereen kaupunki 2010.

Saukonmäki Oy:n nettisivu. <http://www.saukonmaki.fi/historia.php>

Savela, Petra 2010. Saukonmäen kerrostaloalueen lisärakentaminen ja kehittäminen. Tampereen teknillinen yliopisto, arkkitehtuurin koulutusohjelma.

Tammerkoski 1991:10. Saukonmäen puutaloalue, s. 31.

Tammerkoski 1969:1. Saukonmäen liikekeskus. Tampereen ensimmäinen nykyaikainen liike- ja palvelukeskus, s. 16-17.

Tammerkoski 1965:10. Tienari, Artturi. Saukonmäkeä saneerataan, s. 322-323.

Tampella tänään 1945:11. Saukonmäen asuntoyhteiskunta 25-vuotias, s. 5-8.

Wacklin, Matti 2004. Petsamo. Kapeaa leipää, laveaa elämää. Etu-Petsamo, Pellavanpetsamo, Perä-Petsamo, Lapintalot, Ludekylä.

Kaarilanaukio

Arkkitehti 1975:4. Tampere: Kaarila, s. 12.

Helenius, Kyllikki 2001. Pispala, Tampereen pääkaupunki.

Kaarila korttelikortit 13.8.2010. Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu. Tampereen kaupunki 2010.

Kotiliesi 1969:12. Puisto-Kaarila uuden asumistavan koekenttä, s. 27-31.

Lundelin, Tuija 2004. Katajan ja kiven kansaa, Kirjapaino Hermes Oy, Tampere

Lyyra-Seppänen, Anna 2006. Raholan kartano - Rakennusinventointi. Pirkanmaan maakuntamuseo 2006. (tuloste, säilytetään Pirkanmaan maakuntamuseossa)

Rakennustieto 1966. Kaarilan puutarhakaupunginosan rakennustyöt ovat käynnissä, s. 849-850.

Rakennustaito 1963:10. Kauniita koteja Tampereen Kaarilan puutarhakaupunkiin, s.394-398.

Tammerkoski 1967:7-8. Kaarilan asuntoalue atriumtaloineen valmiina, s. 194-195.

Tammerkoski 1963:10. Kaarilan asumissolu, s. 272.

Tiili 1970:1. Kaarila, Tampere, s. 26-33.

Tiiliteollisuus 1963:2. Tampereen kaupungin Kaarilan asuntoalueen suunnittelukilpailu ja sen tulokset, s.5-11.

Linnainmaa:

Linnainmaa, Korkeinmäki, Nirva, Veisu. Alueraportti 1991. Tampereen kaupunki 1991. Tampereen kaupungin kaavoitusviraston julkaisuja 5/1991.

Linnainmaa korttelikortit 13.8.2010. Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu. Tampereen kaupunki 2010.

Linnainmaa, rakentamistapaohjeita. Tampereen kaupunki 1992. Tampereen kaupungin kaavoitusviraston julkaisuja 1/1992.

Haukiluoma:

Tampereen kaupunki 2010. Haukiluoma korttelikortit 13.8.2010. Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Arkkitehtilehdet 1970 - 1980-luvuilta.

Arkkitehti 2/1982

Arkkitehti 2/1981. Vesikansa, Matti: Kilpailu kerrostalosta, s.18.

Arkkitehti 5-6/1980. Komonen, Markku: Samassa veneessä, s. 22-25; Gullichsen: Neo-Aalto versus neo-Palladio, s. 31-33; Pallasmaa, Juhani: Modernismissä on tulevaisuus, s. 45-49.

Arkkitehti 2/1978. Ympäristötutkimus, s.32-52.

Arkkitehti 1/1977. Vastuu ympäristöstä, s.24-27; Helander, Vilhelm: Suunnittelun ehdot, s.28-29.

Elinympäristön uudistuminen 1976. Osa 1: Tutkimusselostus. Uudistuvan elinympäristön tutkimusasema. Tampere.

Elinympäristön uudistuminen 1976. Osa 2: Liitteet. Uudistuvan elinympäristön tutkimusasema. Tampere.

Hankonen, Johanna 1994. Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta.

Hirvensalo, Virpi 2006. Modernin kaupungin luonto muutoksessa – kahdeksan esimerkkiä suomalaisesta asuinalue-suunnittelusta. Turun yliopiston julkaisuja.

Holm, Christa; Katila, Pia; Tikkanen, Terhi 1987. Kaupunkien viheralueet.

Holmila, Ilkka 1989. Etappeja ja muutosteemoja kaavoituksen sisällössä v. 1974-1989. Artikkelijulkaisussa Kautto, Holmila, Turtiainen 1989. Suomalaista kaupunkiarkkitehtuuria. Suomen rakennustaitteen museo, Ympäristöministeriö.

Hytönen, Yki & Seppänen, Matti 2009. Tehdään elementeistä. Suomalaisen betonielementtirakentamisen historia. Helsinki: Betonituote Oy.

Hämeen historia V. Hämeen heimoliitto 1986.

Jalkanen, Riitta; Kajaste, Tapani; Kauppinen, Timo; Pakkala, Pekka; Rosengren, Camilla 1997. Asuin-
aluesuunnittelu. Rakennustieto Oy.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys. Tampereen kaupunki 2008. Selvitykset ja arvioinnit
2008. Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu.

Koho, Timo 1995. Alvar Aallon jälkeinen Suomi, Arkkitehtuurin kuva 1976-1987. Rakennustieto Oy.

Korvenmaa, Pekka (toim.) 1992. Arkkitehdin työ. Suomen Arkkitehtiliitto 1892–1992. Suomen Arkki-
tehtiliitto.

Louhivaara, Maija 1999. Tampereen kadunnimet. Tampereen museoiden julkaisuja 51.

Maula, Jere 1986. Kaupunkien rakentaminen s.309-408. Julkaisussa Hämeen heimoliitto 1986. Hä-
meen historia V.

Maula, Jere 1985. Nykyiset kaupungit. Luentoja kaupungista. TTKK Arkkitehtuurin osasto, Yhdyskun-
tasuunnittelun laitos. Raportti 85. Tampere.

MRL 5.2.1999/132. Maankäyttö- ja rakennuslaki.

Neuvonen, Petri 2009. Kerrostalon julkisivukorjaus. Julkisivun ominaispiirteet ja korjaustavan valin-
ta. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 37 / 2009.

Neuvonen, Petri (toim.) 2006. Kerrostalot 1880-2000. Arkkitehtuuri, rakennustekniikka, korjaami-
nen.

Nikula, Riitta 2005. Suomen arkkitehtuurin ääriiviivat. Helsinki.

Niskanen, Aino 2003. Pihlajanmäen arkkitehtuurin esikuvia ja samanaikaisuuksia. Artikkelijulkaisus-
sa Salasti, Riitta (toim.) 2003. Pihlajanmäen arvot ja aatteet – suojelun viitekehystä hakemassa. Pihla-
janmäen inventoinnit, osa I. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 20003:5.

Norri, Marja-Riitta 1989. Betoniin valettu hulluus. Asuntorakentamisesta 1960- ja 1970-luvulla. Artik-
keli julkaisussa Suomen betoniteollisuuden keskusjärjestö 1989. Betoni suomalaisessa arkkitehtuu-
rissa.

Pakkala, Pekka & Sundman, Mikael 1981. Asuinympäristön laatu – tämänkin vuosikymmenen haaste.
Arkkitehti 2/1981, s.51-57.

Pohjoismainen ministerineuvosto 2003. Kulttuuriympäristö ympäristövaikutusten arvioinnissa -opas
pohjoismaiseen käytäntöön. Nord 2002:5.

Rasila, Viljo 1992. Tampereen historia 4.

Salastie, Riitta (toim.) 2003. Pihlajanmäen arvot ja aatteet – suojelun viitekehystä hakemassa. Pihla-
janmäen inventoinnit, osa I. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2003:5.

Seppänen, Jouko 2002. Hervanta-arkkitehtuuriopas. Ehdotus ”925294” erämaasta innovaatiovetu-
riksi.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri. Tampereen kaupunki 1998.

Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 1970-luvun asuinalueiden inventointi ja arvottaminen.

Tampereen kaupunki 2010. Kaupunkiympäristön kehittäminen. Maankäytön suunnittelu 2010. Pöyry Environment Oy.

Tampereen yleiskaavoituksen vaihteita 1944 – 1988. Yleiskaavaosasto 1988. 22.6.1988 By/1/1988.

Tampereen yleiskaavojen toiminnalliset tavoitteet ja niiden toteuttaminen. Tampereen kaupungin kaavoitusvirasto 1988. By/2/1988.

Tampereen kaupungin toiminta- ja taloussuunnitelma 1970-1979. Tampereen kaupunginkanslia 1969. Tampereen kaupungin tutkimuksia ja selvityksiä 7.

Tehdään betonista. Betoni suomalaisessa arkkitehtuurissa. Suomen betoniteollisuuden keskusjärjestö 1929-1989.

Tuuri, Antti 1998. Linnuille pesänsä, ketuille kolonsa. Suomen Rakennuslehti Oy.

Wegelius, Sirkka 1996. Yhdenmukaisuus ja ainutlaatuisuus. Paikan identiteetti lähiöparannuksen lähtökohdana. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosasto.

Yleiskaavoitus ja rakenteellinen muutos Tampereella. Kaavoitusvirasto, yleiskaavaosasto. Tampereen kaupungin tutkimuksia ja selvityksiä 86. Tampereen kaupungin kaavoitusvirasto 1991.

Internetlähteet

Koskesta voimaa. Tampere. <http://www.historia.tampere.fi/>

Lapintie, Kimmo 2001. Kulttuurinäkökulma – suunnittelun uusi paradigma? Virkaanastujaisluento 25.9.2001. http://www.tkk.fi/Yksikot/YKS/fin/opetus/kurssit/vanhat_kurssit/yksper/arkisto/arkisto_0203/luennot/kulttuuriteksti.htm

Mansetori. Tamperelaisten kohtauspaikka verkossa. <http://www.mansetori.fi/>

Museovirasto 2009. Hervannan keskusta-akseli. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.asp?KOHDE_ID=1248

Kartta- ja kuvalähteet

Alanen, Timo, Kepsu, Saulo 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 505. Helsinki.

Ilmakuvia kohdealueilta vuosilta 1946, 1956, 1966 ja 1974.

Kantakartat kohdealueista. Tampereen kaupunki.

Kartta Kaarilasta 1783. P. Bergius.

Kartta Raholasta 1767. Daniel Hall.

Maanmittaushallitus 1936.

Ortokuvat kohdealueista. Tampereen kaupunki.

Peruskartta N:o 212312, vuosi 1961.

Peruskartta N:o 2123 12, vuosi 1953.

Peruskartta N:o 2123 09, vuosi 1960.

Peruskartta N:o 2123 09, vuosi 1950.

Peruskartta N:o 2123 06, vuosi 1960.

Rakennuslupapiirustukset kohdealueilta valituista esimerkkikohteista.

Tampereen kaupungin asemakartta 1920.

Tampereen kaupungin asema- ja aluekartta 1908.

Tampere-Seura Ry:n kuva-arkisto. Vanhoja valokuvia Kaarilasta ja Saukonmäestä.
Tehdään betonista. Betoni suomalaisessa arkkitehtuurissa. Suomen betoniteollisuuden keskusjärjestö 1929-1989.

Vapriikin kuva-arkisto.

Wikimedia Commons. Oulunsalon kunnantalo. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oulunsalo_Town_Hall_2006_05_06.JPG